KAZIM TAŞKENT KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

Savinien Cyrano de Bergerac

GÜNEŞ DEVLETLERİ VE İMPARATORLUKLARI

Fransızcadan çeviren: Mustafa Emin Demirkan

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Savinien Cyrano de Bergerac (1619-1655) öncelikle Gassendi, Giordano Bruno ve Machiavelli'nin düşünceleriyle beslenmiş, bohem bir hayat peşinde olmuş, özgürlükçü bir kişiliktir. Felsefeye meraklı Cyrano de Bergerac, kıvrak anlatım yeteneği ve engin hayalgücü sayesinde eserlerinde eleştirel düşüncelerini dile getirmeyi başarmış ve yaratıcı kişiliğiyle kendisinden hemen sonra İngiltere'de Swift, Fransa'da da Voltaire'in bayrağını devralacağı felsefi hikâye geleneğinin temellerini atmıştır.

Cyrano'nun dehasını en iyi ifade eden eserler, kuşkusuz *Öteki Dünya / Ay Devletleri ve İmparatorlukları* ile *Güneş Devletleri ve İmparatorlukları* olmuştur. *Ay Devletleri ve İmparatorlukları*'nın devamı niteliğindeki *Güneş Devletleri ve İmparatorlukları*'nda, kahramanımız bu kez Güneş'e yelken açar. Felsefi bilimkurgu denilebilecek bir anlatıyla bu eserinde de yaşadığı dönemin toplum düzenini eleştirmekten geri kalmayacaktır Cyrano.

Savinien Cyrano de Bergerac

GÜNEŞ DEVLETLERİ VE İMPARATORLUKLARI

Savinien Cyrano de Bergerac

GÜNEŞ DEVLETLERİ VE İMPARATORLUKLARI

Fransızcadan çeviren
Mustafa Emin Demirkan

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4253
Kâzım Taşkent
Klasik Yapıtlar Dizisi - 90

Güneş Devletleri ve İmparatorlukları / Savinien Cyrano de Bergerac
Özgün adı: **Les Etats et Empires du Soleil**
Fransızcadan çeviren: **Mustafa Emin Demirkan**

Kitap editörü: **Ersel Topraktepe**
Düzelti: **Filiz Özkan**

Kitap ve kapak tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Promat Basım Yayım San. ve Tic. A.Ş.
Sanayi Mahallesi, 1673 Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul
Sertifika No: 12039

Çevriye temel alınan baskı: Editions Flammarion, 2003
1. baskı: İstanbul, Kasım 2014
ISBN 978-975-08-3071-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2014
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
İnternet satış adresi: **http://alisveris.yapikredi.com.tr**

GİRİŞ

Savinien Cyrano de Bergerac 1619 yılında Paris'te doğdu, Babası Abel de Cyrano Paris Parlamentosu avukatıydı, Bergerac soyluluk unvanı, aileye, 1582 yılında Mauvieres ve Bergerac şatolarının satın alınmasıyla geçmişti, ancak 1636 yılında malikânelerin elden çıkarılmasına rağmen aile soyadını kullanmayı sürdürdü.

Cyrano, yirmi iki yaşında iken, yakın arkadaşı Henri Lebret ile Muhafız Alayı silahşoru oldu, bir yıl içinde önce tüfekle, sonra da kılıçla ciddi olarak yaralanınca harp sanatı merakına son vererek, 1640 yılından itibaren kendini edebiyat ve felsefeye adadı. *Ay Devletleri ve İmparatorlukları*'nı muhtemelen 1642-1649 yılları arasında, *Güneş Devletleri ve İmparatorlukları*'nı ise 1650-1655 yılları arasında kaleme aldı. 1654 yılında geçirdiği gizemli bir kaza ya da saldırı sonrası halsiz düştü, kendisini toparlayamadı ve kuzeninin Paris yakınlarında evine yerleşti. Cyrano, on dört ay süren bu uzun rahatsızlık sonunda, 1655 yılında, kuzeni Pierre de Cyrano'nun evinde, çok eski arkadaşı Lebret ve kendisini seven yakınları arasında otuz altı yaşında hayatını kaybetti.

Öteki Dünya, Ay Devletleri ve İmparatorlukları, Cyrano'nun ölümünden iki yıl sonra Lebret'nin çabalarıyla ve "hafifçe edeplendirilerek" yayımlandı. Daha sonra, yine arkadaşı fizikçi Jacques Rohault 1662'de *Güneş Devletleri ve İmparatorlukları*nın yayımlanmasını sağladı. Cyrano'nun bu eserinden ciddi olarak etkilenen yirmi dokuz yaşındaki genç yazar Edmond Rostand, kitabın temasını, "Cyrano de Bergerac" adıyla beş perdelik şiirsel

tiyatro oyunu olarak kaleme aldı ve 1897 yılında yayımladı. Cyrano günümüzde, Fransa'nın dışında, bir yazardan daha çok, uzun burunlu bir roman ve film kahramanı olarak tanınmaktadır.

Cyrano Paris'te dolunaylı bir gecede Ay'a gitmeyi aklına koymuştu. Orası Öteki Dünya, Peygamberlerin, azizlerin mekânıydı, Cyrano'nun ise takıntısı olmuştu.

Cyrano Ay yolculuğunun ilk denemesinde Güneş'in nemi çekme enerjisinden faydalanarak gökyüzüne yükselmişti. Uzayda bir süre kaldıktan sonra tekrar Dünya ya inmişti, ama ayak bastığı yer Fransa değil Kanada topraklarıydı, zira kendisi sabit dururken Dünya döngüsünü sürdürmüş ve ayaklarının altına Quebec isabet etmişti.

Cyrano Ay'a gitmekte kararlıydı. Kanada'da kendine yeni bir uzay gemisi imal etti. Fransız koloniciler tarafından Quebec'te gelenekselleştirilen Saint Jean Bayramı kutlama törenlerinde askerler aracını ele geçirerek havai fişeklerle donatıp güherçile kullanarak ateşler. Cyrano makinesini söndürmek ve kurtarmak amacıyla içine atlayınca onunla birlikte havalanır ve havai fişeklerin itici gücüyle Ay'a ulaşır ve orada bir de manyetik çekim gücüyle Ay'a gelen bir uzay aracından haberdar olur.

Cyrano, *Öteki Dünya, Ay Devletleri ve İmparatorlukları*'nda ruhlar ve canlılar âlemini ve cennet inancını, Ay'daki kültür ve teknoloji seviyesinin Dünyamıza göre inanılmaz üstünlüğünü bir felsefe, ütopya ve bilimkurgu çatkısı içinde betimlemiştir. Kitabın üst başlığı "Öteki Dünya" eserin konusunun iki anlamlılığını, yeryüzündeki yaşamı, çelişkileri ve ruhlar âlemi inancını vurgulamaktadır. Cyrano hikâyesinde değişik konuları bir arada kurgularken yeni bir toplum düzeni önermek yerine döneminin dinsel inançlarını, toplumun davranış biçimlerini ve görgü kurallarını eleştirmeyi ve sarsmayı tercih etmiş ve bu eleştirileri doğrudan ifade etmek yerine ayda yaşayanların eriştikleri çok yüksek düşünce ve teknik düzeyden bazı örnekleri övgüyle vererek yapmıştır. Cyrano, zamanından neredeyse üç yüz yıl sonra dünyamızda gerçekleşebilecek olan iletişim, enerji, ekonomi, tıp alanındaki gelişmeleri belli bir felsefe ve kehanet çerçevesi içinde bir bilimkurgu tarzında ve

bazen de "şakacı" bir yorumla okura sunarken, Ay'daki dilleri de neredeyse yirminci yüzyıl dilbilimcilerinin ve semiyotikçilerinin sınıflandırmalarını öngörmüş gibi betimlemiştir.

Ay'daki yaşam, hem fiziksel hem de düşünsel ortamda, dünyamızdakine göre inanılmaz gelişmişti, teknoloji ve eğitim üst düzeydeydi. Kadınlar da erkekler gibi hayatın her alanında tam özgürlüğe sahiptiler. Soğutulmuş güneş ışığı ile aydınlanma sağlanıyordu. Bir tür kablosuz haberleşme sistemi keşfedilmişti, özel cihazlarla kaydedilen sesler istenilen yerde geri dinlenebiliyordu. Böylece yaşayan ve yaşamayan âlimlerin anlattıklarıyla eğitim kesintisiz sürüyordu. Babalar reşit olmuş çocuklarına itaat ediyorlar, Ay'daki insanların eğitimli olanları da müzik, mimik dilini kullanıyorlardı.

Tıp alanında aile hekimliği kurumu vardı ve flora terapi uygulanıyordu, çevreyi korumak için genelde yemeklerin buharlarıyla besleniliyordu. Çağımızın mikrodalga teknolojisi tüfeklere uygulanmıştı ve havada vurulan kuşlar yere pişmiş olarak düşüyordu.

Mimarlık alanında, bir çukura inşa edilen kule binalar mevsim durumuna göre içindeki burgu mekanizma sayesinde yükselip alçalıyorlardı, ayrıca yazın tercih edilen, körüklerin yelkenleri şişirmesiyle hareket eden, karavan tipi tekerlekli yazlık konutlar vardı.

Cyrano kitabının felsefe içerikli bölümlerinde bir taraftan Antikçağ'dan gelen bilgilere değinmiş, öte yandan da haberdar olduğu eserlere bazen atıflar yapmış ve döneminin güncel bilgileriyle birlikte yorum ve eleştirilerini de dile getirmiştir. Topluca ele aldığı ve değindiği değişik konuları bazen onaylayarak bazen de karşı gelerek, "şakacı" yorumlarla ve yer yer ancak günümüzün teknolojileriyle gerçekleşebilecek fantezilerle süsleyerek okura sunmuştur.

Cyrano, *Güneş Devletleri ve İmparatorlukları*'nı büyük olasılıkla hastalığının son günlerinde herhalde tamamlamaya çalıştı ama altına "son" yazmasına rağmen bitiremedi. Ölümünden yedi yıl sonra 1662 yılında, arkadaşı fizikçi Jacques Rohault kitabın yayımlanmasını sağladı.

Ay Devletleri ve İmparatorlukları'nın devamı olarak da değerlendirilebilecek olan *Güneş Devletleri ve İmparatorlukları*, Cyrano'nun Ay'dan yeryüzüne İtalya'da bir yanardağ yakınlarına, muhteme-

len Vezüv ve Napoli civarına indikten sonra, gemiyle Fransa'nın Toulon limanına geçmesiyle başlar. Toulouse'da, dostu Colignac kontunun yanına yerleşir. Kahramanımız Dyrcona ["Cyrano d"nin anagramı] önceki macerasını tüm detaylarıyla anlatır. İşittikleri karşısında çok şaşıran Colignac kontu, kendisinden bu maceraları yazıya dökmesini ister. Ne var ki Dyrcona'nın başından geçenler herkesin hoşuna gitmez. Colignac papazı tarafından büyücülükle suçlanır ve tutuklanır. Tutulduğu yerden kaçmayı başarır, gelgelelim heyecanlı bir kovalamacanın ardından tekrar yakalanır.

Dyrcona terası olan bir kuleye kapatılır. Konttan kendisine icadı için gerekli malzemeleri getirmesini rica eder. Zira aklında, eski yolculuk deneyimlerine dayanarak yeni bir hava aracı yapmak vardır. Bu araçtaki güneş enerjisini yoğunlaştırıcı düzenek, yolculuk için gerekli fiziksel hareket gücünü sağlayacaktır. Bu araçla önce Colignac kontunun topraklarına ulaşmayı hedefler. Ancak aracın kapasitesini yanlış hesapladığı için Güneş'e doğru yol alır. Önce Güneş'in loş, opak bölgesine iner, oradan da aydınlık kısımlara, felsefenin merkezine, beş duyumuzun ve hafıza, hayal, hüküm melekelerimizin kaynak bölgesine geçer.

Cyrano bu çalışmasında da insanlar, hayvanlar ve bitkiler arasında bilinmeyen dillerde bile iletişimsel imkânlar bulunduğuna, gerçeklerin bilinmeyen yabancı dillerle bile anlaşılabildiğine, aşırı sıcak ve aşırı soğuk arasındaki fiziksel etkileşime, canlılar ve genler arasındaki uyum ve dönüşüm süreçlerine de adeta felsefi bir bilimsellik içinde değinmiştir.

Birbirine zıt görüşlü iki düşünürün, Descartes ve Campanella'nın fikirleri bir anlamda, felsefe yönü ağır basan bu kitabın içindeki oyunun anahtarı gibi telakki edilebilir. Cyrano'nun bu hikâyesi, "yeni" ama birbirine tamamen karşı iki düşünceyi birleştiren ve ayıran mekânda gözler önüne serilir: Campanella'nın felsefesinin "yeniliği", antik efsanelerin ilkelerini ve temalarını tekrardan örüntülemesine dayanır. Descartes'ın düşüncesinin yeniliği ise, düşünen kişinin yaratıcı deneyiminin içinde yerleşmiştir.

Mustafa Emin Demirkan

GÜNEŞ DEVLETLERİ VE İMPARATORLUKLARI

Gemimiz en sonunda Toulon limanına vasıl oldu. Bu kazasız belasız yolculuk kutlaması için öncelikle rüzgârlara ve yıldızlara şükranlar sunulduktan sonra herkes rıhtımda birbiriyle kucaklaşıp helalleşti. Bana gelince, geldiğim Ay Dünyası'nda hesaplar sikke yerine, keyifle yazılan hikâyelerle ödeniyordu, ama ben hafızamı kaybettiğimden ötürü, Kaptan, navlun ücreti yerine, gemisinde gökten düşmüş bir adamı taşımış olmanın şerefiyle yetinmek zorunda kaldı. Yani sonuçta Toulouse'a kadar, arkadaşlarımdan birine gidebilmeme hiçbir şey engel olamadı. Maceramın ona vereceğini umduğum keyif uğruna kendisini görmek üzere yanıp tutuşuyordum. Yolda başıma gelenleri dile getirmeyi hiç dert etmeyeceğim; yürürken yoruldum, dinlendim, susadım, acıktım, yirmi veya otuz kadar köpek sürüsü arasında yedim içtim. Her ne kadar pek kılıksız, sıska ve güneşten yanıp kapkara olmuşsam da dostum beni tanımazlık etmedi.

Hayranlık içinde boynuma sarıldı, yüzlerce kere öptükten sonra, mutluluktan titreyerek beni şatosuna götürdü, gözleri yaşla dolarak, "Nihayet," diye haykırdı, "kaderin hayatımızı altüst ettiği bütün olaylara rağmen yaşıyoruz ve yaşamaya devam edeceğiz. Ama iyi saatte olsunlar! Buraya kadar ulaşan rivayete göre, Kanada'da sizin keşfettiğiniz şu maytap ateşinde yandığınız demek ki doğru değilmiş?* Bununla beraber bana bu üzücü haberleri getirenler arasında itibarlı iki üç kişi, sizin içinde kaçıverip

---

* *Ay Devletleri ve Imparatorlukları*'nın başlangıcında, Anlatıcı Ay'a önce içine çiy doldurduğu şişecikler sayesinde yükselmeyi denemişti. Ancak Kanada'ya mecburi iniş yapınca Ay uçuşu amacıyla bir ikinci makine imal etmiş, askerler bu aleti ele geçirerek havai fişek gösterisinde güherçile kullanarak ateşe vermişlerdi: Anlatıcı makinesini söndürmek ve kurtarmak için içine atlayınca onunla birlikte havalanmış ve elinde olmadan Ay'a ulaşmıştı.

gittiğiniz bu tahta kuşu gördüklerine ve ona dokunduklarına yemin ettiler. Bana anlattıklarına göre siz onun içine aksi tesadüf eseri tam tutuşturulduğu anda binmişsiniz ve çevresindeki havai fişeklerin aniden ateş alması sizi o kadar hızlı yükseklere çıkarmış ki hazirun sizi gözden kaybetmiş. Onların üzülmelerinin sebebi, makine yere geri düştüğünde içinde ancak birazcık külünüzün bulunmuş olması."

"Efendim, bu küller," diye cevap verdim kendisine, "havai fişeklere aitti; zira ateş bana herhangi bir zarar vermedi. Maytaplar dış tarafa bağlanmıştı ve dolayısıyla sıcaklığı beni rahatsız etmedi."

"Zaten birazdan anlatacağım gibi, güherçile tükenir tükenmez füzeler aleti artık yukarı taşıyamaz olunca, mübarek yere çakıldı. Onun düştüğünü görünce ben de tepetaklak olurum sandım ama Ay'a doğru yükseldiğimi hissedince şaştım kaldım. Ama sizin bir mucize olarak kabul edebileceğiniz bu olayın nedenini açıklamam gerek."

"Bu olayın olduğu gün, başıma gelen bir kazadan ölümcül yaralar almış ve tedavi için tüm bedenimi kemik iliği ile ovalamıştım. Ay'ın mehtap halinden son dördün dönemine geçtiği ve ilikleri emdiği geceydi. Teknem artık Ay'ın etkisini azaltan bulutların bulunmadığı orta bölge üstüne ulaşınca, aydede vücuduma bol bol buladığım iliği öylesine oburca içine çekti ki, bedenim de sonunda bu çekime tabi oldu. Sizi temin ederim, beni o kadar uzun süre emdi ki nihayet burada bizlerin Ay dediği şu dünyaya yanaştım."

Sonra ona seyahatimin bütün detaylarını uzun uzun anlattım, bu kadar olağanüstü şeyler işiten Mösyö de Colignac, hikâyemi yazıya dökmem için yalvardı. İstirahattan hoşlanan bendeniz, bu işin sonrasında başıma üşüşecek olanları bahane ederek uzun süre bu teklife direndim. Bununla birlikte, ricasını yeterince dikkate almadığımdan ötürü yaptığı yakınmalardan utandığım için sonunda onu memnun etmek amacıyla kendisine boyun eğdim. Yani tüy kalemi aldım elime, bir bölümü bitirince, Colignac, kendi ünlenmesinden daha fazla önemsediği benim şanım adına yazıyı hemen alıp Toulouse'a gidip en seçkin toplantılarda methiyesini yaptı. Kendi yüzyılının en ünlü dehalarından biri olarak tanındığından,

hakkımda yaptığı övgülerin devamlı yankısı beni de bütün dünya tarafından tanınır kıldı. Artık gravürcüler beni daha görmeden resmimi bile çizmişlerdi ve kent, her meydanında, çığırtkanların çatlak gırtlaklarından çıkan kulak patlatıcı haykırışlarıyla çınlıyordu: "İşte *Ay Devletleri ve İmparatorlukları* yazarının resmi!" Kitabımı okuyanlar arasında sayfaları şöylece karıştıran birtakım cahiller de olmuştu. Küçümsenme endişesiyle, büyük güruhun zekâsını taklit ederek, ellerini patlatırcasına her kelimede alkış tuttular ve hiç anlamadıkları yerlerde büyük bir neşeyle "Ne kadar da güzel" diye bağrıştılar. Ama vicdan azabı kılığına bürünmüş keskin dişli batıl itikat bir aptalın gömleği altında kalplerini o kadar kemirdi ki, kıyamet günü hesap vermek yerine, filozof şöhretlerinden feragat etmeyi (ki bu ün onlar için kötü dikilmiş bir kılıktı) tercih ettiler.

Madalyon böylece tersine çevrilince herkes tükürdüğünü yaladı. Bu kadar olay yaptıkları eser, artık safsata hikâyeler çorbasından başka bir şey değildi, yırtık pırtık paçavralardı, çocuklara göre "Eşek Derisi" masalının çocukları uyutma hikâyeleriydi ve yazarını Aziz Mathurin* için bir mum yakmaya mahkûm eden sadece laf sıralamasından ibaretti.

Becerikliler ve avanaklar arasındaki bu fikir ayrılığı kitabın itibarını artırdı. Az sonra elde yazılmış kopyalar gizlice satılmaya başladı. Efendisinden Keşişine kadar kim var kim yoksa yani herkes bu kitabı satın aldı: hatta kadınlar bile bundan geri kalmadılar. Her aile ikiye ayrıldı, bu mücadelenin menfaatleri öylesine uzağa gitti ki her aile ve bütün şehir halkı, Aycılar ve Muhalif Aycılar diye bölündüler.

Mücadelenin daha henüz çekişme dönemindeyken, bir sabah Colignac'ın odasına uzun elbiseli dokuz veya on Sakalın** girdiğini gördüm, kendisine hemen şöyle dediler: "Efendim, biliyorsunuz ki içimizden hiçbirimiz müttefikinizden, ailenizden ve dostunuz-

* Aziz Mathurin, delilerin hamisi.

** XVII. yüzyıl Fransa'sında yöneticiler, askerlerden farklı olarak bir "uzun elbiseliler" sınıfı oluşturuyorlardı. Yaşlı, sakallı bir adamı tanımlamak için kullanılan "sakallı" sözcüğü yerine Cyrano'un kendine özgü eğlenceli bir kısaltmayla "Sakal" kelimesini kullanarak adeta bedenleri ve yüzleri bulunmayan bu uzun elbiseli kişileri betimlemiştir.

dan bir başkası değildir ve bu nedenle sizi mahcup düşürecek her şey bizi de utandırır. Bununla birlikte emin kaynaklardan bilgilendirildiğimize göre şatonuzda bir büyücü tutuyormuşsunuz.

"Bir büyücü mü?" diye haykırdı Colignac, "Aman Allah, adını verin, kendisini size hemen teslim edeyim; fakat dikkat etmek lazım, bir iftira olmasın." İçlerinden en saygıdeğer olanı, "Daha neler efendim!" diyerek sözünü kesti, "büyücüleri bizimki kadar iyi tanıyabilen başka bir camia olabilir mi? Her neyse sevgili yeğenim, sizi daha fazla merakta bırakmamak için söyleyelim, itham ettiğimiz büyücü *Ay Devletleri ve İmparatorlukları* adlı kitabın yazarıdır."

"Avrupa'nın en büyük sihirbazı olduğunu, kendisi de açıkladığı gibi, inkâr etmiyor. Nasıl Ay'a çıkılabilir, o şeyin yardımı olmadan gerçekleşebilir mi? Onun* adını ağzıma almaya cesaret edemiyorum; sonuçta bana söyleyin, Ay'da ne yapmaya kalkışmıştı?" "Güzel soru!" diye bir diğeri sözünü kesti; "Muhtemelen o gün yapılacak olan Sabbat'a katılıyordu. Zaten, Sokrates'in *daimonion*'uyla ilişki kurduğunu pekâlâ görüyorsunuz. Bütün bundan sonra, kendi dediği gibi Şeytan'ın onu bu dünyaya geri getirmesine şaşıyor musunuz?"

"Ama ne olursa olsun, görüyor musunuz, o kadar Ay, o kadar yol alma, o kadar hava yolculuğu hiçbir şeye yaramıyor, benden söylemesi bu kadar. Aramızda kalsın (bu sözler üstüne ağzını onun kulağına yanaştırarak), henüz Ay'la alışverişi olmayan bir büyücü asla görmedim." Bu güzel fikirlerden sonra hepsi sustular ve Colignac onların bu ortak zırvalarına o kadar şaştı ki tek bir kelime bile edemedi. Ortaya henüz tek kelime bile etmemiş saygıdeğer bir kaz kafalı çıktı: "Biliyor musunuz akraba," dedi, "size daral getirenin ne olduğunun farkındayız: Sihirbaz sevdiğiniz bir kişi. Ama hiçbir şeye dertlenmeyiniz, yeriniz başımız üstünde, her şey tatlıya bağlanacak. Siz sadece onu elimize teslim ediniz, size olan sevgimizden ötürü, kendisini rezalet çıkartmadan yakacağımıza şerefimiz üstüne söz veriyoruz."

Bu sözlerin ardından, Colignac, sıkılı yumrukları dizlerinde olduğu halde, kendini tutamadı, kahkahalarını öyle peş peşe pat-

* Şeytan

lattı ki bu da aile efradını az incitmedi değil. Adamların zırvalarına cevap yerine, sadece "ha a a a"lar veya "ho o o o"larla karşılık verdi, öyle ki pek bozulan bizim beyler, utançları sırtlarında enselerini göstere göstere Toulouse'a kadar olmasa da çekip gittiler. Onlar yola koyulduktan sonra, Colignac'ı çalışma odasına çektim, kapıyı da hemen kapattım: "Kont," dedim, "bu uzun kıllı elçileri kuyruklu yıldızlara benzetiyorum. Ne dersiniz, yarattıkları şamata düşmek üzere olan yıldırımın gümbürtüsü olmasın?"

Her ne kadar ithamları gülünç ve aptallıklarının bir sonucu olsa da, beni kavrulurken görecek bir düzine becerikli adam, yargıçlarımın aptallar olduğunu söylediklerinde daha az ölecek değildim. Benim masumiyetimi kanıtlayacak delillerinin hiçbiri beni hayata tekrar döndüremeyecekti ve küllerim de mezarımda çöplükteki kadar soğuk olacaktı. İşte bu nedenle ve eğer daha iyi bir fikriniz yoksa bu kasabada sadece bir portre resmimi bırakmak gibi bir fikrin çekiciliğine boyun eğmekten çok mutlu olacağım, zira katiyen inanmadığım bir şey yüzünden ölmeye iki misli sinirleniyorum." Colignac sözlerimi bitirmeme neredeyse izin vermedi. Önce beni dalgaya aldı, sonra işi ciddi tuttuğumu görünce allak bullak bir suratla: "Hah! Canına yandığım," dedi, "hiç kimse, ne ben, ne dostlarım, ne emrimdekiler ne de beni sayanlar ölmeden önce kimse eteğinizin ucuna bile dokunamaz. Evim öyle yapılmıştır ki top atılmadan fethedilemez, konumu gayet elverişlidir, muhkemdir. Ama parşömen evrak yıldırımlarına karşı delice tedbirliyimdir." "Onlardan," diye lafa karıştım, "bazen orta bölgenin yıldırımlarından daha fazla kaygılanmak gerekir."

Daha sonra sadece keyfimize nasıl bakacağımızı konuştuk. Bir gün avlanıyor, bir başka gün gezmeye gidiyor, bazen ziyaretçileri kabul ediyor ve bazen de biz ziyarette bulunuyorduk. Sonuçta her eğlenceyi, eğlence canımızı sıkmaya başlamadan önce terk ediyorduk.

Cussan Markisi, Colignac'ın komşusu, iyiliksever olarak bilinen insan, genellikle bizimle birlikte, biz de onunla birlikte oluyorduk. Günlerimizi geçirdiğimiz bölgeyi bu değişiklikle daha da hoş kılmak için Colignac'tan Cussan'a gidiyor, sonra da Cussan'dan

Colignac'a geri dönüyorduk. Bedenin becerebildiği masum zevkler vaktimizin en az bölümünü işgal ediyordu. Aklın araştırma ve sohbette bulabileceği hiçbir şey bizden eksik değildi ve akıllarımız gibi ortak olan kütüphanelerimiz cemiyetimizin bütün bilginlerini bize çekiyordu. Okumayı sohbete, sohbeti güzel yemeklere, bunu da balık tutmaya veya ava, gezintilere ekliyorduk; yani kısaca söylemek gerekirse, hem kendimizden hem de Doğa'nın bizler için yarattığı en güzel şeylerden keyif duyuyorduk ve de arzularımıza sınır olarak sadece sağduyu katıyorduk.

Bununla beraber istirahatımın aksine ünüm çevre kasabalarına hatta Eyalet'in illerine kadar koşturuyordu. Bu söylentinin cazibesine kapılan herkes, Efendi yi görmek bahanesiyle büyücüyü görmeye geliyordu. Şatodan çıktığım zaman, sadece çocuklar ve kadınlar değil, hatta erkekler de bana İblismişim gibi bakıyorlardı, özellikle Colignac papazı, benim düşmanlarım arasında hainlikten veya cahillikten, en sinsi olanıydı. Bu sıradan görünüşlü, alçak ruhlu ve geri zekâlı, saflıklarıyla pek eğlendirici adam aslında çok kötü kalpliydi, kudurmaya varacak kadar kinciydi; sanki bir Normandiyalı'dan daha beter iftiracı ve son derece hırçındı, hır çıkartma isteği en hâkim ihtirasıydı.

Uzun zamandan beri zıtlaştığı, saldırılarına da kararlı biçimde karşı koyduğu için gittikçe daha fazla nefret ettiği Efendisi'nin kininden çekindiğinden ve bundan da kaçınmak istediğinden görev bölgesini değiştirme isteğinde bulundu. Ama ister fikrini değiştirdiği, ister buralarda bulunduğu sürede şahsımı kullanarak Colignac'tan öç almak için olsun, aksini kanıtlamaya çabalıyordu, ama Toulouse'a sıkça seyahat etmesi biraz kuşku yarattı, o da becayiş isteğini erteledi. Gittiği yerlerde benim yaşadığım harikalardan binlerce gülünç hikâye uyduruyordu ve bu melun herifin sesi, bayağı ve cahil adamlarınkine eklenmesiyle benim adım da lanetle anılıyordu.

Artık benden yeni bir Agrippa olarak söz ediliyordu ve hatta çocuklarının hocası, papazın ihbarı üstüne, hakkımda soruşturma açıldığını öğrendik. Bu bilgiden, Colignac ve Marki'nin menfaat çevresindeki birçok kişinin anlatmasından haberdar olduk.

Her ne kadar bütün bir ülke halkının kaba saba mizacı bizim için bir şaşkınlık ve alay vesilesi olduysa da, bu sapkınlığın meydana getireceği sonuçları yakından dikkate alınca, gizliden gizliye korkmaktan kendimi alamadım. Bana bu korkuyu kuşkusuz iyilik perim ilham ediyordu, içine düşeceğim uçurumu göstermek üzere mantığımı aydınlatmak için bütün bu ışıkları yakıyordu.

Colignac'ta geçirdiğimiz en güzel günlerden birini takip eden, henüz benzerine rastlanmamış en berbat geceden sonra, erkenden, şafakla beraber kalktım. Zihnimde loşluk yaratan endişe ve bulanıklıkları dağıtmak üzere, yeşilliklerin, çiçeklerin ve meyvelerin, çevre düzeni ve doğanın ruhu ve gözleri şenlendirdikleri bahçeye girdim, aynı anda, bahçeyi ikiye bölen büyük bir yolun üstünde, tek başına dolaşan Marki yi fark ettim. Yürüyüşü yavaş ve çehresi düşünceliydi. Âdetinin aksine bu kadar erkenci olmasına pek şaştım kaldım, bu şaşkınlık, erkenciliğin sebebini sormam için kendisine hemen yaklaşmamı hızlandırdı. Cevap olarak, gece gördüğü birkaç can sıkıcı rüyanın ona karanlıkta verdikleri rahatsızlığı gündüz aydınlığında tedavi etmesi için, kendisini her zamankinden daha erken kalkmaya mecbur ettiklerini söyledi. Ona, benzer bir sıkıntının benim uykumu da engellediği itirafında bulundum, tam ayrıntıları anlatamak için ağzımı açmıştım ki, yolumuzu kesen bir çitin köşesinde, uzun adımlarla yürüyen Colignac'ı fark ettik. O kadar uzaktan o da bizi görür görmez, "Beynini altüst edebilecek en korkunç seyirlerden kaçıp kurtulmuş bir adam görüyorsunuz karşınızda" diye bağırdı. "Hırkamı üstüme alacak vakti bulur bulmaz gördüklerimi sizlere anlatmak için aşağıya indim ki, ne biriniz ne de ötekiniz odalarınızdaydınız. İşte bu sebeple, bahçede olacağınızı düşünerek buraya koştum." Zavallı adamcağız neredeyse son soluğunu vermek üzereydi. Tekrar nefesine kavuşmasıyla, çoğu zaman pek hafif olduğu için aslında ağır gelmeyecek şu üstündeki yükten kurtulmasını tavsiye ettik. "O benim kararım," dedi, "önce bir oturalım."

Tam bu sırada bir yasemin çardağı bizlere ferahlık ve oturma yeri sundu, oraya çekildik ve hepimiz kendi rahatımıza göre yerleşince Colignac şöyle devam etti: "Şafak vaktinin alacakaranlığında iki üç kısa uyanıp uyuma sırasında içine düştüğüm pek

çok kâbusta, bana öyle geldi ki, Marki ile aramızda sıkıca kol kola girdiğimiz işte buradaki misafirimi, sadece kafalardan müteşekkil bir canavar aniden gelip bizden kaptı kaçırdı. Hatta onu yakındaki büyük bir odun ateşine atacağını düşündüm, çünkü kendisini alevlerin üstünde sallayıp durmaya başlamıştı. Ama Musaları andıran Euterpe adındaki kızcağız, bir kadının dizlerine kapanarak onu kurtarması için yalvardı (bu kadın bizim ressamlarımızın doğayı resmederlerken yararlandıkları tavır ve işaretlere sahipti). Bu hanım, peşinden koşan kızcağızın yakarışlarını dinler dinlemez 'Hay Allah!' diye bağırdı, 'Bu benim ahbaplarımdan birisi.'"

"Derhal ağzına uzun bir boru alarak benim sevgili misafirimin ayaklarına doğru öyle bir üfledi ki, onu göklere uçurarak yüz başlı canavarın dehşetinden kurtardı. Sanki arkasından ona uzun süre bağırdım gibi geliyor ve bensiz gitmemesi için ısrarla yalvarıyorken kendilerine şafak çocukları denilen sonsuz sayıda küçük tostoparlak melek, onun uçmakta gibi göründüğü aynı ülkeye beni de havalandırdılar ve bana öyle şeyler gösterdiler ki, onları çok gülünç bulduğum için sizlere hiç bahsetmeyeceğim." Aman, bunları bize anlatmazlık etmeyin diye kendisine rica ettik. "Peki" dedi, "kendimi Güneş'te ve Güneş'i de bir dünya olarak hayal ettim. Eğer Arap atımın kişnemesi beni uyandırıp yatakta bulunduğumu göstermeseydi, şimdi bile hala kötü yoldan ayrılmamış olacaktım."

Marki, Colignac'ın lafını bitirdiğini anlayınca, "Mösyö Dyrcona, ya sizin" dedi, "sizin rüyanız neydi?" "Benimkine gelince" dedim, "herkesinki gibi sıradan olmasa da çok ilginç değil. Ben safra hastasıyım, melankolik mizaçlıyım, işte bu nedenle, dünyaya geldiğimden beri benim rüyalarım hep mağaralar ve ateşle dolu oldu."

"En güzel yaşlarımda, uyurken, beni peşimden kovalayan bir cani güruhunun saldırısından sıyrılmak için sanki hafiflemişim, bulutlara kadar yükselmişim gibi geliyordu. Ama, uzun ve zorlu bir çaba sonunda, birçok duvarın üstünden uçtuktan sonra, birinin dibinde yorgunluktan bitkin düşerek ellerine geçmekten kurtulamıyordum. Yahut uçuşumu yukarıya doğru yaparak uzun zaman gökte kollarımla yüzsem de sonunda kendimi yeryüzünün

yakınında buluyordum; ve her türlü mantığa aykırı olarak, ne yorgun ne de ağır olsam bile düşmanlarımın beni yakalamaları için şöyle bir ellerini uzatıp ayağımdan tutup kendilerine çekmeleri yetiyordu. Kendimi bildim bileli bunlara benzer rüyalardan başkalarını görmemiştim, ta ki bu gece her zamanki gibi uzun uzun uçtuktan ve cellatlarımdan birçok defa kaçtıktan, onları gözden kaybettiğimi hissettikten sonra açık ve pek aydınlık bir gökyüzünde, vücudum bütün ağırlığından arınmış olarak, seyahatimi sıcaklık ve ışığın birleştiği bir saraya kadar sürdürdüm. Orada kuşkusuz daha birçok şey fark edecektim ama uçuş çabalarım beni yatağın kenarına öylesine yaklaştırmıştı ki, gözlerim apaçık ve karnım çıplak olarak, taş zemine yüzüstü çakıldım. İşte beyler, mizacıma hâkim olan iki niteliğimin etkisi olduğuna inandığım rüyamın tamamı. Bu her ne kadar hep başıma gelenlerden biraz farklı olarak, yere düşmeden gökyüzüne çıkmam şeklinde geliştiyse de, bu değişikliği kanıma, dün yaşadığımız keyiflerin verdiği neşeden ötürü kanımın her zamankinden daha fazla yayılıp melankolimin içine girmesine ve beni düşüren şu ağırlığı kaldırmasına bağlıyorum. Bu aslında üstünde çok araştırma yapılması gereken bir bilimdir." Cussan, "Yarabbim" diyerek sözü aldı, "haklısınız, uyandığımızda üstünde düşündüğümüz bu karmakarışık şeyler, uykumuzda artık aklımız tarafından yönlendirilmeyen hayalimizin bizlere sergilediği şu korkunç kuruntu, şu hayali yaratıklar ve olaylar yumağını evirip çevirerek gerçek anlamını çıkaracağımızı ve rüyalardan vahiyler gibi müstakbel bir bilim keşfedeceğimizi sanıyoruz. Ama ben bu bakımdan vahiylerin ve rüyaların anlaşılmaz olmaları dışında aralarında başka bir benzerlik bulmuyorum. Bununla birlikte benimkine bakacak olursanız ötekilere göre hiçbir olağandışılığı yok. Rüyamda kendimin pek üzgün olduğunu gördüm, her yerde Dyrcona'ya rastladım. Ama, bu karabasanları anlatmak için beynimin suyunu daha fazla sıkmadan iki kelimeyle esrarengiz manalarını söyleyeceğim. Bana kalırsa, Colignac'ta insan çok kötü rüya görüyor, o zaman gelin Cussan'a gidip güzel rüyalar görmeye çalışalım." "Hadi bakalım gidelim bari" dedi Kont, "madem bu asap bozucu o kadar çok istekli."

Aynı gün hareket etmeye karar verdik. Kendilerinden yola önden çıkmalarını rica ettim, orada bir ay kadar kalmaya karar verdikleri için, birkaç kitap götürmek pek hoşuma gidecekti. Mutabık oldular ve kahvaltıdan hemen sonra eyere oturdular. Bana gelince, Cussan'ın kütüphanesinde olmadığını sandığım kitaplardan bir denk yapıp bir katıra yükledim, iyi bir koşu atına binerek aşağı yukarı üç saat sonra yola çıktım. Bununla birlikte, küçük kütüphaneme refakat edebilmek ve manzara seyretmeye daha fazla zaman ayırarak ruhumu zenginleştirmek için atımı yavaş adımlarla sürüyordum. Ama önce sizi şaşkınlığa düşürecek bir macera anlatayım.

Dört fersahtan fazla ilerledikten sonra, kendimi kuşkusuz başka bir yerde önceden görmüş olduğumu hissettiğim bir ülkede buldum. Sonuçta bu manzarayı nereden tanıdığımı bana anlatsın diye hafızama yalvardım ki, nesnelerin canlandırdığı görüntülerden bu bölgenin tam geçen gece rüyamda gördüğüm yer olduğunu hatırladım. Eğer tuhaf bir vaka beni kendime getirmeseydi, bu garip rastlantı, dikkatimi aklımda kaldığından daha uzun meşgul edecekti. Bir ruh, en azından ben öyle sandım, yolun ortasında karşıma çıkarak atımı dizginlerinden yakaladı. Bu hayaletin koskocaman bir cüssesi ve gözlerinden anlaşıldığı kadarıyla kederli ve sert bakışları vardı. Onun yakışıklı veya çirkin olduğunu söyleyemeyeceğim, zira bir dua şarkısı kitabının sayfalarından dikilmiş elbisesi onu tepeden tırnağa örtüyordu ve yüzü de üstünde "In Principio"* yazılı bir kartla gizlenmişti. Hayaletin ağzına aldığı ilk sözler, dehşet içinde haykırdığı "*Satanus Diabolas***, Büyük Tanrı tarafından seni selametliyorum" oldu. Bu kelimeler üstüne tereddüt etti, ama sürekli olarak "Büyük Tanrı" diye tekrarlar ve sözlerinin devamını getirmek üzere korku dolu bir yüzle papazını ararken bakışlarını yönlendirdiği tarafta papaz hiç belirmeyince, dehşetli bir titremeye kapıldı, dişleri öylesine birbirine çarptı ki yarısı yere döküldü, onu örten notaların da üçte ikisi kâğıt parçaları olarak uçuştu. Buna rağmen bana dönerek, ne tatlı ne de sert olmayan

* Lat. Başlangıçta.

** Şeytan çıkarma törenlerinde kullanılan deyimlerden biri.

bakışından anladığım kadarıyla aklı henüz sinirlenmeye mi yoksa yumuşamaya mı karar vermeden: "Hey *Satanus Diabolas*" dedi. "Seni Tanrı ve Aziz Jean adına durdurmama engel olma, eğer elini ayağını fıkırdatırsan, şeytan şahidim olsun ki karnını deşerim."

Onun elinden atımın dizginini geri çekmeye çalışıyordum; ama beni boğan kahkahaları bütün gücümü kaybettirdi. Buna bir de bir çitin arkasından çıkan, dizleri üstünde yürüyen ve çığlık çığlığa *Kyrie eleison** duasını söyleyen elli kadar köylüyü de ekleyin. İyice yaklaştıktan sonra en cüsselilerinden dördü, ellerini papaz evinin hizmetçisinin hemen yakında tuttuğu bir takdis çanağına daldırdıktan sonra yakama yapıştılar. Yakalandıktan hemen sonra Başağa Jean'ın aniden ortaya çıktığını gördüm, atkısını dindar bir tarzda üstünden çıkararak etrafıma sardı, sonra bir kadınlar ve çocuklar güruhu, bütün direnmeme rağmen, üstüme bir çarşaf diktiler, sonunda öylesine sarılıp sarmalandım ki sadece başım açıkta kaldı. Bu kılıkla beni Toulouse'a, sanki türbeye götürüyorlarmış gibi taşıdılar. Bazen birisi, böyle yapılmasaydı başlarına kıtlık geleceğini haykırıyordu, zira benimle karşılaştıklarında kuşkusuz buğdaya nazar değdiriyormuşum. Sonra bir başkasının, bir Pazar duasından çıkışta, omzuna vurduğum için ağılında çiçek hastalığı çıktığını iddia ettiğini duydum.

Ama başıma gelen bütün bu felaketlere rağmen, beni gıdıklayıp güldüren duygu, atımı almış olan nişanlısının yani hayaletin arkasından, haykıran genç bir köylü kızın korku dolu çığlığı oldu (şunu bilesiniz ki hırt herif atıma binmiş, sanki sahibiymiş gibi öldüresiye mahmuzluyordu). "Sefil" diye cıyaklıyordu sevgilisi, "kör gözlü müsün nesin yani? Büyücünün atının kömürden daha kara olduğunu görmüyor musun, şeytanın seni büyücüler toplantısına şahsen götüreceğini anlamıyor musun?" Bizim hödük, korkudan kendini eyerden aşağıya fırlattı ve benim küheylan dörtnala oradan kaçtı.

Aralarında katırı tutup tutmama konusunu tartıştıktan sonra tereddütsüz tutmaya karar verdiler. Ama dengi çözdükten, ilk

* Yun. "Tanrım merhamet et" şeklinde başlayan dua.

cildi açtıktan ve Descartes'ın *Fizik* kitabını bulup bu filozofun gezegenlerin hareketlerini temsil ettiği daireleri gördükten sonra, hep bir ağızdan homurdanarak bunların, benim Belzebuth'u* çağırmak için çizdiğim halkalar olduğunu iddia ettiler. Kitabı tutan, tedirgin olup onu elinden yere düşürünce aksiliğe bakınız ki mıknatısın faziletlerinin anlatıldığı sayfa açıldı. Aksilik diyorum, çünkü bahsettiğim yerde bu madeni taşın bir resmi vardı ve kütlesinden demire yapışmak üzere ayrılan küçük parçacıklar kol şeklinde betimlenmişti. İçlerinden bir hırtlambanın bunu fark eder etmez gırtlağını yırtarcasına, bu yaratığın, yeğeni Arabacıoğlu'nun atları öldüğü zaman ahırının yalağında bulduğu kurbağa olduğunu bağırdığını işittim. Bu laf üstüne içlerine en fazla ateş basmış görünenler ellerini göğüslerine daldırdılar ya da ceplerine soktular. Öte yandan Başağa da gırtlağını parçalayarak hiçbir şeye dokunulmaması gerektiğini, bütün bu kitapların gizli işaretli büyücü zırvası ve katırın da Şeytan olduğunu haykırıyordu. Dehşete düşen ayaktakımı da bunun üstüne katırı koyuverdi gitti. Ama bu arada Mathurine'nin, yani Papaz Efendi'nin hizmetçisinin, mezarlığa gidip ölülerin çimlerini kirletmesin diye, katırı papaz evinin ahırına doğru kovaladığını gördüm.

Şehrin birine geldiğimizde akşamın yedisi olmuştu. Serinleyip kendime geleyim diye beni bir hücreye attılar, eğer bir deliğe gömdüler deseydim okuyucu bana inanmayacaktı, ama etrafımda tek dönüşte bütün manzarayı bir kerede ziyaret etmiş oldum, neyse ki Allah'tan beni burada böyle görüp de cam hokkada yanan bir mum sanacak hiç kimse yoktu. Zindancım beni bu çukura alaşağı atmadan önce ona, "Bana bu taş kılıfı," dedim, "eğer elbise diye veriyorsanız, çok bol; ama mezar içinse, o zaman da pek dar. Burada günler ancak gece olarak sayılabiliyordu, beş duyumdan da ancak ikisini kullanabiliyordum, koku alma ve dokunma. Birincisi hapishanenin pis kokusunu hissetmek, öteki de duvarlarına dokunabilmek için. Aslında itiraf ederim ki, masumların cehenneme gitmediklerini bilmesem, lanetlendiğimi sanacaktım."

* Cehennem prenslerinden biri.

Bu "masum" kelimesini duyunca zindancım kahkahadan kırıldı: "Hay Allah" dedi, "siz de demek ki bizimkilerdensiniz. Zira onlardan başkasını asla kilit altında tutmadım." Bu tarz başka iltifatlardan sonra, herif benim üstümü arama zahmetine katlandı, ne niyetle olduğunu bilemedim ama gösterdiği özene bakınca iyiliğim için olduğunu düşündüm. Aramaları sonuç vermedi, zira Diabolas savaşı boyunca altınlarımı zincir zırhıma saklamıştım. Elleri başlangıçtaki gibi bomboş kalınca, acısından neredeyse ölecekti, benim de endişeden ölmeme az kalmıştı.

"Hop! Piçkurusu," diye ağzı köpürerek bağırdı, "ilkin büyücü olduğunu pek güzel gördüm! Şeytan gibi baldırı çıplak alçak. Hadi, hadi, adamım," diye devam etti, "bir an evvel aklını başına topla." Bu sözlerini ancak bitirmişti ki, hücremin anahtarını ararken tomardan çıkan çıngırtıyı duydum. Sırtı bana dönüktü, felaket dolu ziyaretinin intikamını almasından korkarak gayet mahirane biçimde gizlediğim yerden üç altın çıkardım ve kendisine şöyle dedim:

"Muhafız efendi, buyurun bir altın, bana bir parça yiyecek getirmeniz için size yalvarıyorum, saat on birden beri hiçbir şey yemedim." Parayı gayet nazikçe kabul ettikten sonra, benim felaketimin kendisine pek dokunduğu karşılığını verdi. Kalbinin yumuşadığına kanaat getirince: "İşte size bir tane daha," diyerek devam ettim, "bu da size verdiğim zahmetten utanmamın karşılığı olarak."

Kulağını, kalbini ve elini açtı; ona iki yerine üç altın sayarak, bu üçüncünün karşılığında, bana refakat etmesi için çocuklarından birini göndermesi için yalvardığımı, çünkü mutsuzların yalnızlıktan endişe ettiklerini ekledim.

Savurganlığıma hayran kalarak hepsini yapacağına söz verdi, dizlerimi okşadı, yargının aleyhine atıp tuttu, düşmanlarımın olduğunun farkına vardığını, ama şerefimi geri alacağımı, cesaretimi kaybetmememi, geri kalanlarla, üç gün içinde yıkayabileceği gömleğimle işinden önce ilgileneceğini söyledi. Nezaketinden dolayı ona cidden teşekkür ettim ve beni boğarcasına defalarca kucaklayan bu sevgili arkadaş kapıyı iki kere kilitledi.

Tozuyan bir saman demeti üstünde melankolik ve tek başıma kıvrıldım kaldım; aslında o kadar da küçük bir yığın değildi, hâlâ

elliden fazla fare kemirmeye devam ediyordu. Tavan, duvarlar ve döşeme, altı tane mezar taşından inşa edilmişti, öyle ki ölüm üstüme, altıma ve etrafıma yerleştiği için, gömüldüğümden kuşkum kalmamıştı. Solucanların soğuk salyaları ve kurbağaların yapışkan zehirleri suratıma akıyordu; bitlerin kendilerinden uzun dişleri vardı. Taşlar bana eziyet ediyordu ve dışarı çıkamayacakmışım gibi hissediyordum; neticede Eyüp Peygamber'e benzemem için bana bir eş ve kırık bir kâseden başka bir şey gerekmediğini düşündüm.

Bununla beraber, kapımın kilidine giren anahtarın asılı olduğu anahtar tomarının gürültüsü, çektiğim acıyı düşünürken beni uyandırdı. Şangırtıyı takiben, bir lambanın aydınlığında güçlü bir hödük gördüm. Getirdiği toprak kâseyi bacaklarımın arasına bıraktı: "Ee! vah vah," dedi, "hiç de mızıldanmıyorsunuz; işte kapuska, ne olacaktı ki... bununla birlikte aşçı kadının kendi çorbasından, bana sorarsanız bir damla yağ yere gitmedi." "Bunları" diyerek beş parmağını dibe kadar daldırdı ve beni de böyle yapmaya davet etti. Cesaretini kırmaktan korktuğum için ben de aynen onun gibi yaptım; o da sevinç dolu bir bakışla: "Allah canını alsın," dedi, "siz iyi kardaşsınız! Sizi çekemeyenler olduğu söyleniyor, eh! Şaklabanlar haindirler, evet, taklatanlar haindir! Gelsinler de görsünler bakalım! Güzel, güzel; bununla birlikte dans edip kıvırtan hep yol alır." Bu saflıktan genzim iki üç defa şişip gülecek oldum, ama gülmemi tuttuğum için son derece mutlu oldum. Bu haylaz sayesinde, kaderin bana özgürlüğümü kazanmam için bir fırsat sağlayacağını hissediyordum; bunun için küçük lütuflarına ihtimam göstermem çok önemliydi; zira başka yoldan kaçmak üzere, hapishanemi inşa eden mimar birçok giriş tasarlamıştı ama bir de çıkış yapmak aklına gelseymiş! Bütün bu düşüncelerimden sonra ağzını aramak için şöyle dedim: "Sen, güzel arkadaşım, fakirsin, doğru mu?" "Maalesef! Beyim" diye cevapladı bizim hödük, "falcıya sora gelseydiniz daha doğrusunu çakamazdınız." "Tamam, öyleyse," diye devam ettim, "şu altın sikkeyi alıver bakalım."

Parayı avucuna bıraktığım zaman eli öylesine titriyordu ki yumruğunu güçbela kapattı. Bu başlangıç bana iyiye işaret gibi

gelmedi, ama yine de teşekkürlerinin coşkusuna bakarak sevinçten titrediğini kabullendim; böylece söze devam kararı aldım: "Ama eğer sen benim bir dileğimin gerçekleşmesine katılmak isteyen kişi olsaydın, yirmi altın (ayrıca ruhunun selameti) senin başına şapkan gibi oturacaktı. Zira şunu bilesin ki, daha henüz on beş dakika bile olmadı, senin gelmenden hemen önce, bana bir melek göründü ve eğer yarın bu kentin Notre-Dame'ına giderek büyük mihrapta bir vaaz verirsem, davamın haklılığını herkese açıklayacağı sözünü verdi. Çok dar bir yere sıkıştırılmış olduğum için özür dilemek istedim; o da cevap olarak, zindancı tarafından yollanan birinin bana refakat için geleceğini, ona kendisi tarafından beni kiliseye götürmesini ve sonra da hapishaneye geri getirmesini tembih etmemi, sırrı saklayarak ağzını açmadan itaat etmesini emretmemi yoksa bu sene içinde ölüm cezası alacağını da eklemem gerektiğini söyledi. Eğer sözlerime inanmayacak olursa işaretlerden Muskalı'nın iman kardeşi olduğunu anladığımı belirtecektim." Aslında okuyucu bilmeli ki, daha önce gömleğinin aralığından göğsünde fark ettiğim bir muska bana bu kumpası önceden belli etmişti.

"E, evet da, benim sayın efendüm," dedi, "bir ola meleğen emrünü yapcaaz. Ama bunun saat dokuzda yapılması gerek, çünkü bizim başefendi o saatlerde baş celladın kızını oğluna istemek için Toulouse'da olacak. Kadın, bak, celladın bu arada uyuz biti gibi bir unvanı var, söylentiye göre evlenirken babasından kral fidyesi kadar sikke alacak. Aslında güzel ve zengin, ama bu parçalar fakir bir çocuğun eline gidecek değil. Maalesef! Güzel Efendim, sadece bilmeniz gerekir işte." Burada sözünü kesmekten kendimi alamadım, bu konu dışı sohbetin başlamasıyla sapla samanı karıştırmak üzere olduğumuzu seziyordum. Zaten komplomuzu iyice hatmettikten sonra hödük çekti gitti.

Ertesi sabah söz verdiği saatte gelip beni gömüldüğüm yerden çıkardı. Bir gün önce birlikte aldığımız karara göre, tanınmamak için, elbiselerimi hapishanede bırakarak eski püsküpırtılara büründüm. Dışarıya çıkınca eline yirmi sikkeyi saymayı unutmadım, paraları dikkatlice ve hatta gözlerini faltaşı gibi açarak

seyretti. "Onlar gerçek altın ve okkalı, sözüme güven" dedim. "Yok beyim," diye karşılık verdi, "ona dalmadım, dalmamın sebebi bizim Koca Kasap'ın evinin, bahçesi ve bağıyla satılık olduğunun aklıma gelmesi. Onu pekâlâ iki yüz franka satın alabilirim, pazarlığı bağlamak için bir hafta ister ve benim güzel efendim, size rica edecektim, eğer o zamana kadar Koca Kasap'ın sizin altınları sayıp kasasında saklaması hoşunuza giderse, paralar yaprakkurusu olmaz." Düzenbaz herifin saftirikliği beni güldürdü. Bu arada yürüye yürüye kiliseye gelmiş olduk. Bir süre sonra büyük ayin başladı, muhafızım papaza adağını sunmak üzere yerinden kalkar kalkmaz ben de gerisingeriye üç zıplayışta kiliseyi katederek kapıdan dışarı fırladım ve bir o kadar adımla yandaki tenha sokağa daldım. Bu arada zihnimi çelen düşünceler arasında aklıma tek yatan, Toulouse'a ulaşmak oldu. Şehir buraya yarım fersah kadar uzaklıktaydı, niyetim posta arabasını kaçırmamaktı. Varoşlara oldukça kısa sürede ulaştım, herkesin bana bakmasından o kadar utandım ki ne yapacağımı şaşırdım. Onların bana bakmalarının sebebi kılık kıyafetimden kaynaklanıyordu, aşırı sefil halimle onlar için alışılmadık bir görünüşüm vardı, üstümdeki pırtıları da öyle garip takıştırmıştım ki, elbiseme uymayan tavrımla, ayrıca bakışlarım aşağıda ve kimseyle konuşmadan, ayrıca hızlı yürüyüşümle, bir fakir yerine soytarıya benziyordum.

Bu kadar aleni bir dikkatin beni tehlikeli bir gelecekle tehdit ettiğini düşünerek, sonunda utangaçlığımı aştım. Bana bakan birini fark ettiğimde, anında ona elimi uzatıyordum. Bana hiç bakmayanlara bile el açıyordum. Ama takdir edersiniz ki, kaderin herhangi bir yerde girişmek istediği niyetleri eğer çok fazla tedbirle yan yana sürdürmek istersek, çok defa, kibirli kaderi kızdırır ve niyetleri de mahvederiz! Bu düşünceyi maceram konusunda dile getiriyorum; zira sırtı bana dönük, orta halli giyimli birini fark edince, paltosundan çekerek, ona: "Beyefendi," dedim, "birine acımak eğer içinizi sızlatırsa..."

Sonraki kelimeyi daha henüz patlatmamıştım ki, adam başını bana doğru çevirdi. Aman Allahım! Neler oldu? Aman Allahım! Ben kendim ne oldum? Bu adam benim zindancımdı. Tam da

da birbirimizi görmekten duyduğumuz şaşkınlıktan apışıp dık. Ben tamamen onun gözlerinin içindeydim, o da benim ün görüşümü dolduruyordu. Sonunda ortak menfaat, her ne lar farklı da olsa, ikimizi de, dalmış olduğumuz uyuşmadan ti çıkardı. "Oha! Ne sefil oldum ben," diye haykırdı zindancım, ni yakalanmam mı lazımdı?" Bu iki anlamlı söz bana şimdi : anlatacağım yöntemin ilhamını verdi. "Hey! İmdat, efendiler, let için imdat" diyerek avazım çıktığı kadar çığlık attım. "Bu sız herif, Mousseaux Kontesi'nin ziynet taşlarını çaldı, bir sene- ı beri kendisini arıyordum." Büyük bir heyecan içinde, "Beyler," erek haykırmaya devam ettim, "onu yakalayana yüz altın!"

Bu kelimeleri tam sallamıştım ki, zavallı şaşkının üstüne bir ın ayaktakımı çullandı. Ona karşı gösterdiğim bu saygısızlık, danından bir ruh gibi zindanın duvarlarını delmeden kaçamak olmam fikriyle birleşince, uzun zaman şaşkınlıktan kendi- gelemedi. Bununla birlikte sonunda kendine geldi ve aşağılık uhu yanılgıdan kurtarmak için kullandığı ilk şey, kendisinin çekten şerefli bir adam olduğunu ve hata yapmaktan vazgeç- lerini söylemek oldu. Kuşkusuz bütün esrarı açıklayacaktı, ama am için bana hizmet etmeye hevesli bir düzine manav, uşak ve eci, adamı yumruklayarak ağzını kapattılar ve bu zavallı kur- ın acizliğine ne kadar çok hakaret yağdırırlarsa mükâfatlarının adar çok olacağını düşünerek her biri onu tekmelemeye ve atlamaya koşuştu. Hırbolar, "Şerefli herife de bir bakınız!" diye kırıyorlardı, "beyefendiyi tanıdığından beri, onun yakalandı- ı söylemekten geri kalmadı." Mizahın en iyi tarafı, zindancım mi bayramlıklarını giydiğinden, infaz memuru olduğunun aşılacağından utanıyordu ve belli olursa daha çok dayak yiye- inden çekiniyordu.

Öte taraftan, bana gelince itişmenin en hararetli anında ta- ıları yağladım. Selametimi bacaklarıma havale ettim; onlar da ıi hemen özgürlüğüme kavuşturdu. Ama aksi tesadüf, herkesin ışlarını tekrar bana dikmeye başlaması beni yeniden telaş- dırdı. Üstümde küçük dilenciler gibi uçuşup duran yüz tane avranın manzarası ağzı açık avalın birinin dikkatini çekti-

ğinde, alnımda hapishane kaçkını yazısını okuyacağından kuşku duyuyordum. Yoldan geçen biri pelerininin altından elini çıkardığında, bir zabıta çavuşunun beni durdurmak için kolunu uzattığı hayaline kapılıyordum. Bir başkası eğer yolda yürürken gözlerime bakmadan geçerse, beni görmemiş gibi yaparak arkamdan gelip yakalayacağını sanıyordum. Satıcının birinin dükkânına girdiğini görürsem, kendi kendime: "Şimdi baltasını kapıp gelecek!" diyordum. Eğer olağandan daha kalabalık olduğunu düşündüğüm bir mahalleden geçersem: "Bu kadar çok insan," diye düşünüyordum, "art niyetleri olmadan hiç böyle toplanamaz." Bir başka mahalle çok tenhaysa, "Burada beni herhalde gözetliyorlardır" diye vesvese ediyordum. Bir engel kaçışıma hep karşı çıkıyordu: "Beni durdurmak için yolları kapatmışlardır." Sonuçta, korkum mantığımı şaşırttığından, her adam bana bir bekçi, her laf "dur, kaçma" ve her gürültü eski hücremin tahammül edilmez kilit şakırtısı gibi geliyordu.

Bu dehşet konusunda zihin yorduktan sonra, şehrin geri kalan kısmını posta durağına kadar endişesiz geçmek üzere yeniden dilenerek yürümeye karar verdim; ama beni sesimden tanımaları endişesiyle, sadaka istemeye ilave olarak dilsiz numarasını da ekledim. Böylece bana bakarken fark edenlere yaklaşarak, bir parmağımla çenemin altını, sonra da dudağımın üstünü işaret ederek ve ağzımı esner gibi açıp, boğuk bir geveleme sesi ve surat hareketleriyle dilenci taklidi yapıyordum. Bazen, merhamet belirtisi olarak sırtım sıvazlanıyor, bazen avucuma bir ekmek parçası sıkıştırılıyordu, bazen de kadınların pekâlâ Türkiye'de inancımdan ötürü işkence görmüş olabileceğimi mırıldandıklarını işitiyordum. Sonunda dilenciliğin, halkların davranışlarını, Colombus ve Magellan'ın bütün o büyük seyahatlerinden daha fazlasını öğreten büyük ve ucuz bir kitap olduğunu anladım.

Bu kaçıp gizlenmece oyunu, kaderimin inadını henüz bezdiremediği gibi, kötü tabiatının da gönlünü alamadı. Bu durumda başka hangi çareye başvurabilecektim? Zira, soytarı kıyafeti gibi rengârenk çulha paçavralara bürünmüş olarak ve kalıbımı balıkçılar bile ezberlemiş durumdayken, Toulouse gibi büyük bir kenti

boydan boya geçerken, inceden gözlenip sapığın teki sanılmam mümkün olmayacak mıydı ve bu tehlikenin sevimsiz tarafı da şekilden şekile girip dilenci numarası yapmak değil miydi? Sonra bu kurnazlık, bütün ihtiyatlı davranışlara rağmen yolunda gitmeseydi, sanıyorum ki o kadar aksi tesadüf karşısında, en önemlisi sağduyuyu korumak ve aptallaşmamaktı.

Bu arada yoluma devam ederken, birden geriye dönmeye mecbur kaldığımı hissettim; zira benim mübarek zindancım ve onu haytaların elinden kurtaran, tanıdığı birkaç düzine sokak bekçisi bir araya gelip beni bulmak üzere bütün kentin tozunu dumana katarlarken, maalesef benim yoluma çıktılar. Kartal bakışlarıyla beni fark eder etmez bütün güçlerini toplayıp koşmaya başladılar, ben de aynen onlar gibi bütün gücümü toplayıp koşmaya başladım. O kadar yakından izleniyordum ki, özgürlüğüm bazen boynumun üstünde, onu benden almak isteyen zorbaların nefeslerini hissediyordu; fakat arkamda koşarlarken ittirdikleri hava sanki beni de önlerinde itiyormuş gibi hissediyordum.

Neyse sonunda Tanrı ya da korku bana üç beş sokak avans verdi. İşte o zaman avcılarım rüzgârımı ve izimi kaybettiler, ben de bu can sıkıcı vahşi avın patırtılı kovalamacısını ve görüntüsünü kaybettim. Elbette böyle can pazarı yaşamayanlar, gerçekten söylüyorum, sıvıştığımı fark ettiğimde sevinçten nasıl titrediğimi ölçüp biçemezler. Bununla birlikte selametim beni tek parça tercih ettiğinden, adamların beni yakalamak için sarf ettikleri zamanı çok iyi kullanmak gerektiğine karar verdim. Suratımı bum bulaşık kirlettim, saçlarımı toz içinde bıraktım, mintanımı sıyırdım, pantolonumu belden aşağıya indirdim, şapkamı bir bodrum penceresi içine fırlattım. Daha sonra, mendilimi yere serdikten ve dört köşesine dört küçük çakıl koyduktan sonra, karşılarına, hummalı hastalar gibi yüzükoyun yattım ve acıklı bir sesle, oldukça perişan bir tavırla sızlanmaya koyuldum. İşte tam bu sırada, güruhun boğuk sesli çığlıklarını ayaklarının gürültülerinden önce duydum; bir süre daha aynı durumda beklemek için azıcık daha aklımı kullanırken tanınmayacağımı da ümit ettim ve kesinlikle yanılmadım. Zira beni vebalı birisi zannederek önümden burunlarını tıkayarak

olanca hızlarıyla geçtiler ve çoğu da mendilime bir zırnık fırlattı.

Fırtına böylece geçince ağaçlıklı bir yola daldım ve kendimi tekrar kadere terk ettim; ama öyle çok koşmuştum ki o da beni takip etmekten yorulmuştu. Buna böyle inanmak gerek, zira meydanları ve kavşakları geçerken, yolları takip eder ve keserken, o kadar hızlı gitmeye alışık olmayan bu şanlı Kraliçe, yolumu daha da karıştırmak için, beni körlemesine, peşimden gelen bekçilerin eline düşürdü. Karşılaştığımızda beni öyle kızgın bir yuhalama salvosuna tuttular ki bu yüzden sağır oldum. Beni yakalamak için yeteri kadar kolları bulunmadığını sanıp dişlerini de kullandılar ve yine de tuttuklarından emin olmadıklarından, birisi saçımdan çekerken öteki yakama yapışıyor, ihtiraslı keşişler de üstümü arıyorlardı. Bu arama hapishanedekinden daha verimli geçti, zira altınlarımın geri kalanını da buldular.

Bu yardımsever tabipler mali varlığımın şişkinliğini tedavi etmeye çalışırlarken, büyük bir gürültü yükseldi, bütün meydan şu sözlerle çınladı: Öldür! Öldür! Ve aynı anda kılıçların parladığını gördüm. Beni sürükleyen bu efendiler, Kolluk Ağası'nın bekçileri olduklarını, beni saldırganların elinden kurtarmak istediklerini haykırdılar. Kolumdan kuvvetle çekiştirerek, "Ama çok dikkat ediniz," dediler, "onların ellerine düşmemeye çalışın, zira yirmi dört saat içinde tutuklanırsınız ve Kral bile sizi kurtaramaz." Sonunda, kendilerine de bulaşmaya başlayan itiş kakıştan dehşete düşerek, saldırganlar her önlerine geleni kırıp dökerlerken, beni de tek başıma alenen sokağın ortasına bıraktılar.

Kaçıp kaçmadığımı düşünmeyi size bırakıyorum, ben ki iki gruptan da endişe duyuyordum. Kısa sürede arbededen uzaklaştım; posta durağının yolunu sorarken dalaştan kaçan bir insan seli benim sokağa boşaldı. Kalabalığa karşı direnemeyince ben de onlara karıştım; bu kadar uzun zaman koşmaktan bıkmışken, kendimi loşluktaki küçük bir kapının önünde buldum, öteki kaçaklarla birlikte kendimi karman çorman içeriye attım. Kapıyı üstümüze sürgüledik, sonra, herkes nefes alınca: "Arkadaşlar," dedi topluluktan birisi, "eğer bana güvenirseniz, iki küçük kapıdan geçtikten sonra hapishanenin orta avlusunda toplanalım".

Bu dehşetengiz sözler kulaklarıma öyle bir acıyla çarptı ki, olduğum yere düşüp öleceğim sandım. Heyhat, hemencecik, ama çok da geç, hayal ettiğim gibi bir barınağa sığınmak yerine, kaderinin açıkgözlülüğünden kaçmak imkânsız olduğundan, kendi kendimi hapse atmaya gelmiştim. Bu adama daha dikkatli baktığımda, beni uzun zaman takip eden bekçilerden birisi olduğunu hatırladım. Yüzümü soğuk terler bastı, betim benzim soldu, bayılmama ramak kaldı. Beni böyle zayıf görenler, içleri acıyarak su aradılar; herkes yardım için yanıma yaklaştı ve aksi tesadüf şu musibet bekçi en çabuk davrananlardan biri oldu; beni görür görmez hemen tanıdı. Arkadaşlarına işaret ederken aynı anda bir de selam çaktı. *"Sizi kral adına tutukluyorum"*. Beni hapse atmak için daha fazlasına gerek yoktu.

Sorgu hücresinde akşama kadar kaldım, kapıcılar birbirileri ardına gelerek çehremi çok hassas inceleyerek, resmimi, hafızasının tuvaline aktarıyordu.

Saat yediyi çaldığında, bir anahtar tomarının şakırtısı çekilme zamanının geldiğinin işaretini verdi. Bana bir altınlık odaya götürülmeyi isteyip istemediğim soruldu; başımı aşağı eğerek cevapladım; refakat memuru "Öyleyse para!" diye karşılık verdi. Bana çok fazla para lazım olacak bir yerde bulunduğumu pek güzel anladım. Bu sebeple kendisine, nezaketinin yarına kadar bana kredi sağlayamaması halinde, zindancıya benim tarafımdan, benden alınan paranın iade edilmesini söylemesini rica ettim. Herif, "Hoop! Yok ya!" diye karşılık verdi, "Bizim ağa iyi kalplidir, hiçbir şeyi geri vermez. Yoksa bunu güzel burnunuz için mi yapacaktı? Ha? Hadi, kara zindana gidelim."

Bu lafları bitirince, elindeki kocaman anahtar tomarının darbesiyle bana yolu gösterdi, onun okkalı ağırlığı, beni loş bir merdivenden tepetaklak aşağıya gönderdi, aşağıya doğru yuvarlana yuvarlana indim ve ancak bir kapıya çarpınca durabildim. Aslında bunun kapılardan sadece biri olduğunu, çarpmanın çıkardığı ses olmasaydı anlayamayacaktım, çünkü artık gözlerim bende değildi: Onlar merdivenin üstünde, seksen basamak yukarıda, hödük zindancının elinde tuttuğu mum şekli halinde kalakalmışlardı.

Neyse, kaplan kılıklı bu herif sallana sallana indi, otuz kocaman kilidi açtı, bir o kadar sürgü çekti ve yarım açık kapının aralığından bir diz darbesiyle beni çukura ittirdi, kapıyı da o kadar hızlı örttü ki bütün felaketi anında fark edecek vakti bulamadım. Dizlerime kadar çamur içinde kaldım, kenara ulaşmak istediğimde belime kadar batıyordum. Balçığa dalıp çıkan kurbağaların müthiş vıraklamaları bana sağır olmamı temenni ettiriyordu, kertenkelelerin kalçalarım boyunca tırmandıklarını, karayılanların boynuma dolandıklarını hissediyordum. Hatta içlerinden birini parıldayan gözbebeklerinin loş aydınlığında hayal meyal gördüm, zehirden kapkara olmuş ağzının içinde üçlü çatal bir dili vardı ve ani hareketi bakışlarının ateşlediği yıldırımı andırıyordu.

Gerisini anlatmak, elimden gelmez: Her türlü inandırıcılığı aşıyor; ayrıca bu zindandan kurtulmuş olmamın, bir rüya olmasından ve bu rüyadan uyanmaktan korktuğum için olanları hatırlamaya bile teşebbüs etmek istemiyorum. Büyük kulenin saati on olduğunu gösterene kadar kimse mezarımın kapısını vurmamıştı. Ama işte bu sıralarda, acı bir hüznün sancısı kalbimi sıkmaya ve hayatın yaptığı tam ayarı bozmaya başladığında, bir ses bana uzatılan sırığı yakalamamı haber verdi. Karanlıkta, uzun zaman havayı elleyerek onu bulmaya çalıştım, bir ucuna dokununca heyecanla yakaladım, zindancım da öteki tarafını kendine çekince beni bu bataklıkta balık gibi avladı. Olayların seyrinin değişiyor olduğundan şüphelenmeye başladım, zira bana çok iyi muamele etmeye başladı, hep başı açık konuştu ve hali vakti yerinde beş altı kişinin beni görmek için avluda beklediklerini söyledi. Size tarif ettiğim, beni zindana tıkan sanki bu vahşi hayvan değildi, herif yüzsüzce bana yanaştı: Bir dizi yerde, ellerimi avuçlarından biriyle tutup öperek, saçlarıma yapışmış bir sürü sümüklü topladı, ötekiyle de yüzümü sarmış koca bir yığın sülüğü yere düşürdü.

Bu hayran bırakıcı nezaketten sonra: "Hiç değilse, güzel efendim," dedi, "şişko Nikolas'nın sizin için katlandığı zahmetleri ve verdiği emekleri hatırlarsınız. Allah aşkına bakınız, elbet bu kral adına yapıldığında! Bu sizi azarlamak için değil ki." Hödüğün yüzsüzlüğü canıma tak ettiğinden başımla, bunu hatırlarım işa-

'eti yaptım. Dehşet verici bin dönemeçten sonra önce ışığa, sonra ıvluya ulaştım ve içeri girer girmez iki adam beni yakaladı. Önce, ıynı anda üstüme atladıkları ve yüzlerini de iki yanağıma yapış-ırıp kaldıkları için, uzun zaman kendilerini tanıyamadım. Ama dostluk gösterileri biraz ateşkes ilan edince, sevgili Colignac'ımı ve yiğit Marki yi tanıdım. Colignac'ın kolu sargı içindeydi, Cussan lk kendine gelen oldu.

"Maalesef!" dedi, "Bu gece atınız ve katır şatomun kapısına gelmemiş olsalardı, böylesine bir felaketten hiç kuşkulanmaya-caktık: Hayvanların göğüs kayışları, kolanları, koşum takımları, nepsi parçalanmıştı ve bunlar bizde, başınıza bir felaket geldiği nissini yarattı. Hemen at bindik, Colignac'a doğru iki veya üç fer-sah ancak gitmiştik ki, bu olaydan heyecanlanan bütün memleket durumu bizlere hemen haber verdi. Derhal dörtnala at sürerek napsedildiğiniz şehre gittik, ama firarınızı öğrenince, Toulouse .arafına yönlendiğiniz söylentisi de yayılınca, yanımızdaki adam-larımızla doludizgin oraya geldik. İlk karşılaştığımız şehirliye sizi sorduğumuzda tekrar yakalanmış olduğunuzu söyledi. Aynı anda atları bu hapishaneye doğru sürdük; ama başkaları da çavuşların elinden tekrar kaçtığınızı doğruladılar. Durmadan yol alırken şehirlilerin birbirlerine sizin görünmez olduğunuzun hikâyesini anlattıklarını duyduk. Sonunda ağızlarını arayarak, bilmem kaç kere, sizi yakaladıktan, kaybettikten ve tekrar yakaladıktan sonra Büyük Kule hapishanesine naklettiklerini öğrendik. Bekçilerin yollarını kestik ve gerçekten şans eseri onlarla kafa kafaya kar-şılaştık, hücum ettik, yendik ve kaçırdık; ama ele geçirdiğimiz yaralılardan bile başınıza ne geldiğini öğrenemedik, ancak bu sabah birileri gelerek, sizin gidip kendinizi körü körüne hapse attırdığınız haberini verdiler. Colignac birçok yerinden, ama çok hafif yaralandı. Neyse, buranın en güzel odasına yerleştirilmeniz için emir getirdik. Açık havayı sevdiğiniz için, Büyük Kule'nin en üst katında çatısını balkon olarak da kullanacağınız küçük bir daireyi tefriş ettirerek sizin için hazırlattık; hiç değilse gözleriniz, bedeninize bağlı bulunmalarına rağmen özgürlüklerine kavuşa-caklar."

"Hay sevgili Dyrcona," diyerek kont sözü aldı, "Colignac'tan hareket ederken seni de yanımıza almadığımıza pek üzüldük! Kalbim sebebini bilmediğim bir sıkıntı içinde bana bir felaket gelecekmiş gibi çarpıyordu. Ama önemi yok, dostlarım var, sen masumsun ve her ne olursa olsun ne kadar şerefli ölündüğünü pekâlâ bilirim. Bir tek şey beni ümitsizliğe düşürüyor. İlk intikam duygularımı üstünde denemek istediğim hırbo, şu benim papazdan bahsettiğimi anlıyorsun, artık bunu hissedecek durumda değil, sefil herif ruhunu teslim etti. Bak ölümü nasıl oldu. Senin atını yakalamak için uşağıyla ahıra doğru koşarken, şu atın sadakatine bağlı önsezilerinin esrarengiz ışıkları belki iki misli arttı, gayet asabi ve başarılı çifte atmaya başladı, üç tekme darbesi bu öküz herifin kafasına isabet etti, bizimki de kalıbını dinlendirdi. Bu akılsızın kininin sebeplerini elbette bilemezsin, ama sana açıklayacağım. Şunu bilesin, olayı biraz daha baştan alırsam, bu Normandiya asıllı ve mesleğinde mızıkçı mübarek adam ziyaretçi hacıların paralarını alarak terk edilmiş bir şapelde hizmet veriyordu. Sonra, Colignac papazlığına başvuruda bulundu, maskara herif hınzır hâkimleri öylesine yağladı ki, muhalefetimize rağmen bizim rahibimiz oldu."

"Bir yıl geçince, arazi vergisi ödemeniz gerektiğini duydum diyerek bana dava açtı. Kendisine, bilinmeyen zamanlardan beri arazimin bana ait olduğu söylenmesine rağmen, davasını sürdürdü ve kaybetti. Ama usuller çerçevesinde, yeni pürüzler yarattı, bunların artıp çoğalmaları yüzünden yirmiden fazla dava filizlendi ama bunların hepsi, (M. Jean) papaz efendinin kafasından daha sert ayakları olan at sayesinde askıda kalacak. İşte size bizim papazın baş dönmesi hakkında tahmin edebildiklerim. Ama saldırganlığını nasıl bir öngörüyle yönlendirdiğine şaşıp kalınız! Bana anlatıldığına göre, senin bedbaht hapishane maceranı kafasına takarak, Colignac papazlığını, kendi memleketindeki başka bir papazlıkla gizlice becayiş ettirmiş, senin tutuklanmandan hemen sonra oraya çekilmeyi düşünüyormuş. Uşağı bile, senin atını onun ahırının yakınında görünce, onun, beygirin binilemeyeceği bir yere getirilmesinin ne demek olduğunu mırıldandığını duyduğunu söylemiş."

"Bu sohbetin sonunda, Colignac, adını verdiği ve bana gelmesi nuhtemel çok önemli bir şahsiyetin ziyaret ve hediyelerine karşı lurmam için beni uyardı. Kendisinin itibarı sayesindedir ki Mesir ean, hak ediş davasını kazanmıştı ve bu itibarlı kişi, iyi papaz, 'aktiyle okulda görevliyken orada okuyan oğluna yaptığı iyilikle-in bedeli olarak davayı desteklemişti." "Zaten," diye devam etti Colignac, "nasıl ki acı vermeden ve ruhunda artık silinmeyecek)ir düşmanlık huyu kalmadan karşı gelmek zahmetliyse, üstelik ıepimizi ülkelerimize geri göndermiş olsalar da, papaz o zaman-lan beri beni gizlice deşmek için fırsat aradı. Ama fark etmez,)enim ondan daha fazla resmi görevli akrabam ve çok arkadaşım 'ar, üstelik daha da kötüsü, orada kraliyet otoritesini kurmasını)iliriz."

Colignac konuşmasını bitirince, ikisi de beni teselli etmeye 'alıştı, ama bunu o kadar çok hafif bir acının belirtileriyle yaptılar :i benimki arttıkça arttı.

Bu sohbet sırasında zindancım, odanın hazır olduğunu bil-lirmek için yanımıza geldi. "Haydi, bakmaya gidelim" dedi, Cus-an. Yürüdü, biz de onu takip ettik. Odayı çok iyi tertiplenmiş)uldum. "Hiçbir şey eksik değil" dedim, "sadece kitaplarım yok." Colignac listeyi kendisine verirsem ertesi gün hepsini göndermee söz verdi. Kulenin yüksekliğini, etrafını çeviren hendeği ve da-remin düzenlenmesini inceleyince benim buradan kurtulmamın nsan gücünün dışında bir teşebbüs olacağını kavradık. Arkadaş-arım birbirlerine baktıktan ve gözlerini bana çevirdikten sonra ğlamaya koyuldular; ama sanki birdenbire acımız Tanrı nın ızgınlığını yumuşatmış gibi, ani bir sevinç ruhumu sardı, sevinç ımudu, umut da gizli ışıkları çekti, onlardan da zihnim öylesine :amaştı ki, bana bile gülünç gelen, irademin dışında bir davra-ışla: "Haydi!" dedim, "Şimdi gidip beni Colignac'ta bekleyiniz, ıç gün içinde orada olacağım ve bana her zaman kullandığım)ütün matematik aletlerini gönderiniz. Ayrıca, büyük bir kutuda leğişik şekillerde yontulmuş bir yığın kristal bulacaksınız; onları akın unutmayınız, bununla birlikte aslında size ihtiyacım olan eylerin bir listesini yapmalıyım."

Kendilerine verdiğim kâğıdı niyetimi anlayamadan aldılar, daha sonra da onları yolcu ettim.

Onlar gider gitmez sadece önceden hayal ettiğim düşüncelerin uygulanmasını kafamda evirip çevirdim, ertesi gün de aynı hayallere dalmışken verdiğim listede kaydettiğim her şeyi bana yolladılar. Colignac'ın uşağı, bana, efendisini evvelki günden beri hiç görmediğini ve nerede olduğunu bilmediklerini söyledi. Bu olay beni hiç endişelendirmedi, çünkü hemen aklıma benim salıverilmemi dilemek için muhtemelen Saray'a gitmiş olabileceği geldi. Bu nedenle hiç şaşırmadan çalışmaya koyuldum. Sekiz gün boyunca, çiviledim, rendeledim, yapıştırdım, sonunda size tarif edeceğim makineyi yaptım.

Bu çok hafif ve sımsıkı kapanan bir kutu oldu; yaklaşık altı ayak civarında bir yükseklikteydi, tabanı da kare biçiminde ve üç ayak genişlikteydi. Bu kutunun altı delinmişti; tepesindeki kubbe de öyleydi, ayrıca oraya küre şeklinde ve kristalden yine delikleri olan bir vazo yerleştirmiştim, vazo fazlasıyla genişti ve boğazı tastamam ulaşıyor ve tepede bıraktığım deliğe sıkıca giriyordu.

Vazo özellikle çok açılı ve yirmi yüzeyli şeklinde imal edilmişti, üçgen yüzeyler hem dışbükey hem de içbükey olduklarından güllem bir ateş aynası* etkisi yaratıyordu.

Ne zindancım ne de muhafızlar, katiyen odama çıkmadılar, benim bu işle uğraştığımı fark etmediler, ama daha önceden odamda gördükleri ve bizzat keşfettiğimi söylediğim makinelerin inceliklerine hiç şaşırmamışlardı. Bir sürü şey arasında bir rüzgâr saati, geceleri görmeye yarayan bir suni göz ve içinde yıldızların gökteki hareketlerini gösteren bir küre vardı. Bütün bunlar onlara, üstünde çalışacağım makinenin de böyle nadir bir şey olacağına inandırıyordu ve ayrıca Colignac'ın onlara verdiği rüşvet zorlukları kolayca aşmalarını sağlıyordu. Saat sabahın dokuzu olduğunda zindancım aşağıya inmişti, bu aleti kulenin tepesine, yani terasının en açık kısmına yerleştirdiğimde, gökyüzü kararmıştı. Makinem öylesine kapalıydı ki iki deliğinden başka hiçbir yerden bir

* "Ateş aynası", "miroir ardent", güneş ışınlarını toplayıp geri yansıtan ve odak noktasında yoğunlaştırarak oradaki nesneyi yakan, ergiten içbükey ayna.

damla bile hava kaçamıyordu, bir de içeride oturmama yarayacak çok hafif bir tahta takmıştım.

İşte bütün bunlar böyle ayarlandıktan sonra kendimi içine kapattım ve aşağı yukarı bir saat kadar, talihin hoşuna gidecek emri bana vermesini bekledim.

Güneş bulutlardan sıyrılıp makinemi aydınlatmaya başlayınca, bu şeffaf yirmiyüzlü küre güneşin hazinelerini peteklerinden içeri alarak kavanoz sayesinde hücreme yaymaya başladı. Bu görkem, güneşin ışınlarının bana defalarca kırılmadan bükülüp gelemedikleri için zayıflamaya başlıyordu, bu ılımlı aydınlığın gücü kutumu altın mineli kızıl küçük bir gökyüzüne dönüştürüyordu.

Bu renk karışımının güzelliğini huşu içinde hayranlıkla seyrederken, işte bakın birdenbire, sanki bir makarayla yukarı çekilen biri gibi yüreğim hoplayarak içimde bir kıpır kıpırlık hissettim.

Bu duygumun sebebini anlamak için kapakçığımı açmaya kalkışırken, kutumun döşemesindeki delikten, kulemi artık benim çok altımda ve küçük şatomu da havalarda gördüm, ayaklarımı yukarı atarak tepetakla baktığımda bir anda toprağa gömülen Toulouse'u gördüm. Bu mucize beni hayretlere düşürdü, buna kesinlikle böylesine ani bir yükselme değil ama düşündüğümde bile beni dehşete düşüren bir niyetin başarılmasına insan mantığının verdiği müthiş tepki sebep oldu. Gerisi beni şaşırtmadı, zira içbükey camlar tarafından odaklaştırılan güneş ışınları sayesinde yirmiyüzlü içinde oluşacak boşluğun doldurulmak için delicesine bir hava bolluğu çekeceğini, bunun kutumu kaldıracağını ve yükseldiğim ölçüde delikten içeriye dalan korkunç rüzgârın ancak kubbeye kadar yükselebileceğini, makineye hışımla girdiğinde aletimi sadece yukarıya itebileceğini düşünmüştüm. Her ne kadar niyetimi son derece ihtiyatlı düzenlemiş olsam da, aynalarımın marifetini yeteri kadar dikkate almadığım için beklenmedik bir durum beni yanılttı. Kutumun etrafına kolay yönlendirilecek bir yelken yerleştirmiştim ve onu manevra etmek için de kullandığım ipi vazonun boğazından içeriye çekip bir ucunu elime almıştım. Böylece, havada olduğum zaman, Colignac'a ulaşmak için gerekli rüzgârı tutturacağımı hayal etmiştim. Ama göz açıp kapatıncaya kadar, yirmiyüzlünün ateş

aynaları üstüne şakuline ve yanlamasına vuran güneş beni o kadar yükseklere fırlattı ki, Toulouse'u gözden kaybettim. Bu bana ipimi de kaybettirdi, kısa bir süre sonra da, makinemin dört tarafında da bıraktığım pencerelerden birinden yırtılan küçük yelkenimin bir girdaba yakalanıp onun keyfine göre uçup gittiğini gördüm.

Hatırladığıma göre, bir saat geçmeden kendimi orta bölgede buldum. Orada olduğumu hemen anladım, çünkü altımda dolu ve yağmur yağıyordu. Belki bana, kutumun, hiçbir şeyin bulunmadığı gökyüzünün bu katına yükselmek için gerekli rüzgârı nereden bulduğu sorulacak. Eğer beni dinlerseniz bu itirazınız konusunda sizi tatmin edeceğim. Size, içbükey aynalarıma kuvvetle çarpan güneşin, ışınlarını vazonun ortasında birleştirerek, yakıcı sıcaklığıyla içeride bulunan havayı üstteki borudan dışarı püskürttüğünü ve böylece vazo boşalınca, bundan nefret eden doğanın, yeniden dolsun diye alttaki delikten de öteki havayı içine çektirdiğini söylemiştim. Eğer hava çok kaybedilirse bir o kadar da içeriye dalıyordu. Böylece, rüzgârların olduğu orta bölgenin üstünde bir yerde yükselmeye devam ettiğime şaşmamak lazım, çünkü burada rüzgâra dönüşen ether deli bir hızla boşluğu engellemek üzere içine dalıyordu ve dolayısıyla da makinemi durmaksızın itmek zorundaydı.

Açlık neredeyse beni etkilemedi, ama bu orta bölgeyi geçerken iklimin soğukluğu sebebiyle kendini uzaktan gösterdi, uzaktan diyorum, zira hep yanımda taşıdığım içki şişesinden içtiğim birkaç yudum bana yaklaşmasını engelledi.

Yolculuğumun geri kalan kısmında hiçbir terslik hissetmedim, aksine bu alevli dünyaya ne kadar daha çok yaklaşırsam kendimi o kadar daha fazla dinç buluyordum. Yüzümü her zamana göre daha sıcak ve daha neşeli hissediyordum, ellerim hoş bir kızıllıkta görülüyordu ve kanımda dolaşan anlamadığım bir keyif beni benliğimin dışına taşıyordu.

Bu macera üstünde düşünürken hatırladığıma göre bir defasında şöyle bir fikir yürüttüm: "Açlık bu yolculukta kuşkusuz başıma gelemez. Zira doğa bir içgüdüsü olan bu sancıyla, canlıları, tözle-

rinden kaybettiklerini besinlerle tamir etmelerine mecbur bıraktığından ve bugün ise güneşin, saf, sürekli ve çok yakın ışınımıyla, kaybettiğim temel sıcaklığımın yerine bana daha fazlasını sağladığını hissettiğinden ötürü, bu lüzumsuz hevesi artık bana vermez." Aslında, bu akıl yürütmelerime bir taraftan da kendi kendime karşı geliyordum. Mademki hayatı meydana getiren mizaç sadece doğal sıcaklıktan değil, temel sıvıdan da oluşuyordu, bu ateş de, bir yağ lambasının alevinin yağa yapıştığı gibi temel sıvıya yapışmak durumundaydı. Bu hayati mangalın ışınları sadece tek başlarına, kendilerini sabitleştirecek, en azından yapışkan yağlı bir maddeyle karşılaşmadan, ruhu meydana getiremezlerdi. Ama dikkat edip de vücudumuzdaki temel sıvının ve doğal sıcaklığın tek ve aynı şeyden başkası olmadıklarını anlayınca, bu zorluğu hemen atlattım. Zira sıvı denilen, ister canlılarda, ister güneşte, dünyanın bu büyük ruhunda olsun, daha sürekli kıvılcımların, hareketlilikleri dolayısıyla yarattıkları şişkinlikten başka bir şey değildir; sıcaklık denilen ise, kesintilerinden ötürü birbirlerine daha az bağlı görünen, ateş atomlarının bir çisentisidir. Fakat temel sıvı ve sıcaklık iki farklı şey olsalardı, sıvı, güneşin o kadar çok yakınında yaşamak için gerekli olmayacaktı, çünkü bu sıvı canlılarda sadece, çok çabuk açığa çıkacak ve oldukça erken yerine konamayacak sıcaklığı durdurmaya yarar. Hayatı sağlayan bu küçük alev parçalarının üstümden ayrılanlardan daha fazlasının bedenimde toplandıkları bu bölgede, onların azalacaklarını dikkate almıyordum.

Başka bir şey şaşırmanıza sebep olabilir, bu da, neredeyse tam etki alanına girdiğim bu ateş topunun yakın çevresinin beni neden kavurmadığıdır. Aslında, yakan, ateşin kendisi değildir, ateşin hareketli doğasının hamleleriyle oraya buraya ittirdiği ateşten daha büyük bir maddedir. Adına ateş dediğim, kendisi de hareketli bu meneviş tozu, bu atomların tüm dairesel hareketini mümkün kılar, zira atomlar beraberlerinde sürüklediklerı cisimlerin şekillerine göre onları sürtüştürür, ısıtır veya yakar.

Böylece saman, tahta kadar harlı bir alev çıkarmaz, tahta demire göre daha az şiddetli yanar; ve böylece, demirin, tahtanın ve samanın ateşi, aslında aynı ateş bile olsa, etkisini hareketlendir-

diği cisimlerin çeşitliliğine göre sürdürür. İşte bu sebepten dolayı ateş, adeta ruh gibi bu toz, samanda sadece yumuşak bir maddeyle engellendiği için daha az aşındırıcıdır; tahtaya, onun tözü daha yoğun olduğu için samana göre daha sertçe girer; ve demire, onun kütlesi neredeyse tamamen katı ve köşeli parçalarla birleşmiş olduğundan, olduğu gibi içine dalar ve üstüne atılan her şeyi bir anda kavurur.

Bütün bu gözlemler alışılmış olduklarından, güneşe yanmadan yaklaşmama hiç şaşmamak lazım, zira yakan, ateşin kendisi değil ama ateşin bağlı olduğu maddedir ve güneşin ateşine başka hiçbir madde karışamaz.

Hatta neşenin kendisinin de bir ateş olduğunu ve bu ateşin de havasal bir kanın, çok ince ve nüfuz edici zerreciklerini etimizin cidar tabakalarına doğru yavaşça kaydırıp, bir kör şehveti gıdıkladığı ve yarattığı deneyim başımızdan geçmedi mi? Ve bu şehvet, daha doğrusu acının bu birinci aşaması, canlıyı öldürmeye varacak kadar tehditkâr olmasa da ona, arzunun zihinlerimizde adına neşe dediğimiz bir harekete sebep olduğunu hissettirir.

Hastalık ateşi tamamen zıt özelliklere sahip olsa da, aynen neşedeki gibi bir ateş değil midir, ama bir vücudun içine sarılmış, taneleri boynuzlu, aynen kara safra veya melankoli gibi, hareketli doğasının onu gezdirdiği her yerde sivri boynuzlarıyla delen, kesen, yolan ve bu şiddetli taşkınlıkla ateş nöbeti denilen şeyi yaratan bir ateş? Ama bu kanıtları sıralamak epeyce faydasızdır, karşı duranları ikna etmek için en sıradan deneyimler bile yeterlidir. Kaybedilecek zamanım yok, kendimi düşünmem lazım. Phaethon'un durumunda gibiyim, geri dönülemeyecek bir işin ortasındayım, eğer yanlış bir adım atarsam, beni, bütün evren bile kesinlikle kurtaramaz.

Geçen sefer Ay'a çıkarken olduğu gibi, Dünya'nın Güneş'in etrafında doğudan batıya döndüğünü ve Güneş'in Dünya'nın etrafında dönmediğini çok belirgin olarak fark ettim. Zira Fransa'dan sonra İtalya'nın çizmeli ayağı, sonra Akdeniz, sonra Yunanistan, sonra Bosporus, Karadeniz, İran, Hindistan, Çin ve en sonunda da Japonya peş peşe locamın deliğinden gözlerimin önünden geçtiler;

ükselişimden birkaç saat sonra da, bütün Güney Denizi dönerek erini Amerika kıtasına bıraktı.

Bütün bu devinimleri apaçık ayırt ettim ve hatta hatırladığıma göre uzun süre sonra Avrupa'nın bir kere daha sahneye çıktığını gördüm, ama yüksekliğim çok fazla arttığı için ülkeleri artık ayrı ayrı fark edemiyordum. Yolumun üstünde, bazen solda, bazen sağda bizimki gibi birçok dünyaya rastladım, doğrusu onların etki alanlarına ulaşmak arzuma az kalsın baş eğecektim. Bununla birlikte uçuşumun süratli hızı bu çekicilikleri aşıyordu.

Bu sıralarda Güneş'le Dünya arasında bulunan Ay'a yanaştım ve Zühre'yi sağımda bıraktım. Ama bu yıldız hakkında, eski astronomi uzun zaman gezegenlerin dünyanın çevresinde dönen yıldızlar olduğunu o kadar çok anlattı ki, yenisi de bundan kuşkulanmaya cesaret etmiyor. Bununla beraber, Zühre, çevresinde döndüğü Güneş'in berisinde, bize yakın göründüğü süre içinde onu daima hilal halinde gördüm; ama dönüşünü tamamlayıp da arkasına geçmeye başlayınca, boynuzları birbirine yaklaştılar ve kara karnı tekrar parladı. Böylece bu ışık ve karanlık değişimleri, gezegenlerin, Ay ve Dünya gibi, ışıksız küreler olduklarını ve sadece aldıkları aydınlığı yansıtabildiklerini açıkça gösterir.

Sonuç olarak, yükseldikçe aynı gözlemi Utarit için de yaptım. Ayrıca, bütün bu dünyaların da ayrıca etraflarında dolanan başka küçük dünyaları bulunduğunu fark ettim. Bu büyük evrenin yaratılışının sebeplerini düşünmeye başladığımdan beri, kaosun düzene girmesinden ve Tanrı'nın maddeyi yaratmasından sonra, benzer cisimler bu bilinmeyen sevgi ilkesine göre birleştiler, böylelikle bizler de her şeyin kendi benzerini aradığı deneyimini edindik. Bir tarzda şekillenen parçacıklar bir araya geldiler ve böylece hava yaratıldı. Görüntünün kendilerine dairesel bir hareket imkânı sağladığı diğerleri, bir arada birleşerek yıldızlar denilen küreleri meydana getirdiler. Hatta, görüntülerinin kendilerini mecbur ettiği, kutuplarının etrafında çark etme eğiliminin ötesinde, gördüğümüz gibi bir çember halinde toplanmak zorunda kaldılar, fakat ayrıca kitleden buharlaşarak ve kaçış yönlerinde

benzer bir gidişle yol alırlarken, etki alanlarında rastladıkları en küçük küreleri de döndürmek durumunda kaldılar.

İşte bu nedenle, Utarit, Zühre, Dünya, Merih, Müşteri ve Zühal hep birlikte kendi etraflarında çark etmeye ve Güneş'in çevresinde dönmeye mecbur kaldılar. Bütün bu öteki kürelerin vaktiyle güneşler olmadıkları düşünülemez, zira Dünya'nın kendisi şimdiki haliyle sönmüş olsa bile, kütlesinden ayrılmış bulunan Ay'ı kendi etrafında dairesel bir hareketle döndürebilecek kadar sıcaklığı, Müşteri'ye de dört taneyi döndürmeye yetecek kadarı kaldı. Ama bu güneşler zaman içinde, o kadar çok sıcaklık ve aydınlık veren küçücük nesneler yayınladılar ki sıcaklık ve ışık kaybına uğradılar ve sonunda soğuk, karanlık ve adeta güçsüz bir küspe haline geldiler.

Hatta bizler bugün eskilerin hiç fark etmediği güneş lekelerinin günden güne çoğaldıklarını keşfediyoruz. Oysa acaba bunun güneşin yüzeyinde meydana gelmeye başlayan bir kabuk olmadığını, ışığın dışarı saçılması oranında kitlesinin söneceğini ve bütün bu hareketli cisimler onu terk ettiklerinde Dünya gibi donuk bir küre olmayacağını bilebilir miyiz?

Geçmişte, çok uzun asırların ötesinde, hiçbir insan eseri kalıntısı görülmez. Belki vaktiyle Dünya bir güneşti ve bu iklimin yarattığı ortama uygun olan insanlar tarafından iskân edilmişti ve belki de bu insanlar eski çağlarda defalarca kendilerinden bahsedilen şeytanlardı. Neden olmasın? Bu canlılar, dünyanın ateşini kaybetmesinden itibaren orada bir süre daha yaşamlarını sürdürmüş ve kürelerinin bozulması bütün soylarını yok etmemiş olamaz mı? Aslında onların yaşamı, Plutark'ın kanıtlamasına göre Auguste'ün zamanına kadar sürdü. Hatta ilk peygamberlerimizin kutsal ahitleri bizleri bu hakikate elimizden tutarak ulaştırmaya niyet etmiş gibi görünmektedir, zira onlarda insanlardan bahsedilmeden önce meleklerin isyanı okunur. Eski Ahit'in bu sonraki zamana ait gözlemlediği, meleklerin Dünya'da bizlerden önce bulunduklarının bir miktar ispatı gibi değil midir? Dünyamıza, güneş olduğu zamanlarda yerleşmiş olan bu kibirliler, Dünya söndüğünde belki de orada yaşamayı küçümsediklerinden ve

Tanrı'nın da tahtını Güneş'e taşıdığını bildiklerinden orayı işgale kalkışmaya cesaret ettiler. Ama bu cüretlerini cezalandırmak isteyen Tanrı, onları Dünya'dan da kovdu ve meleklerden boşalan yerlere yerleştirmek üzere, daha az kusursuz, dolayısıyla daha az üstün olan insanı yarattı.

Yaklaşık dört aylık bir yolculuk sonunda, yani en azından, artık gündüzü ayırt etmek için gecelerin de gelmediği vakti kestirmek bilinemediğinde, Güneş'in etrafında uçuşan, matematikçilerin kara lekeler dedikleri küçük dünyalardan birine yanaştım, orada üst üste gelen bulutlardan etkilenen aynalarım eskisi kadar çok sıcaklık toplayamadığından rüzgâr da kulübemi artık o kadar güçlü yukarıya itemedi. Rüzgârdan arta kalanı da ancak düşüşümü yavaşlatmaya ve beni üstüne yavaşça konduğum çok yüksek bir dağın zirvesine indirmeye yetti.

Uzun zaman kuş rolü oynadıktan sonra ayaklarımı sağlam bir zemine basmaktan duyduğum sevinci varın siz tahmin edin. Aslında başımın üstünde bir taç gibi göklerin aydınlığını gördüğümde duyduğum neşeden nasıl ürperdiğimi anlatmaya kelimeler yetersiz kalır. Bu coşku aslında beni, kutumdan çıktıktan sonra uzaklaşmadan önce tepesini gömleğimle örtmeyi düşünmeyecek kadar kendimden geçirmedi, çünkü hava eğer durgunlaşır ve Güneş de aynalarımı yeniden yakarsa döndüğümde evimi bulamamanın mümkün olabileceğinden tasalanmıştım.

Sudan açılmış gibi görünen yarıklardan ovaya indim, toprağı kaplayan kalın balçık sebebiyle zar zor yürüyebiliyordum. Yine de epeyce yol aldıktan sonra bir çukura ulaştım ve içinde bir taş üstüne çırılçıplak oturmuş dinlenen bir adamla karşılaştım. İlk önce ben mi konuştum yoksa o mu bana sordu, hatırlamıyorum; ama hafızam sanki kendisini hâlâ dinliyormuşum gibi taze, üç koca saat boyunca benimle daha önce hiç işitmediğim ve dünyadakilerden hiçbirisiyle yakınlığı bulunmayan bir dille konuştu, bununla birlikte bu dili dadımınkinden daha çabuk ve kelimesi kelimesine anladım.

Kendisine çok harika bir şey hakkında soru sorduğumda, bilimlerde tek bir gerçek olduğunu, bunun dışına çıkılırsa daima

kolay olandan uzaklaşıldığını; bir deyim bu gerçekten ne kadar çok uzaklaşırsa, o kadar çok da kavramın altıyla ve daha az kolay anlaşılmayla karşılaşılır diye cevap verdi. Aynı şekilde, diyerek devam etti, müzikte, bu gerçek, ruh yükselip ona doğru körlemesine yola koyulduğunda bulunur. Biz ruhu görmeyiz ama doğanın onu gördüğünü hissederiz ve onun tarafından nasıl özümlediğimizi anlayamadan, bizi hayran bırakmaktan eksik kalmayan ruhun bununla birlikte nerede olduğunu fark edemeyiz. Bu aynı zamanda dillerde de böyledir. Bu harflerdeki, kelimelerdeki ve söz dizimindeki gerçeğe ulaşan, kendini ifade ederken, asla kavram seviyesinin altına düşmez, daima düşüncesine uygun konuşur. Işte bu sebeple, hayal ettiğinizi açıklayacak sözleri ne de sözlerin sıralarını bilmezseniz, bu kusursuz anlatımın bilgisine sahip olmayacağınız için geri kalırsınız." Ona, bizim dünyamızın ilk adamının, şüphesiz bu dili kullandığını, çünkü her şeye verdiği adın o şeyin kendi tözünü ifade ettiğini söyledim. Sözümü keserek devam etti: "Dil sadece zihnin tasarladığını ifade etmek için gerekli değildir, o olmaksızın hiç kimseyle anlaşılamaz. Bu ifade doğanın önsezisi veya sesi olduğuna göre, doğanın etkisi altında yaşayan herkes tarafından anlaşılabilir olmalıdır. Bu nedenle eğer onu anlarsanız, bu dil doğanın dili olduğu ve doğa tüm canlılarla bu dil sayesinde anlaştığı için, sizler de bütün düşüncelerinizi hayvanlara iletip onlarla konuşabilirsiniz ve hayvanlar da size karşılık verebilirler."

"Böylece, kulağınıza hiç çalınmamış bir dili anlamanızdaki kolaylık sizi artık hiç şaşırtmasın. Sizinle konuştuğum zaman, ruhunuz bu kelimelerimin her birinde el yordamıyla bu gerçeğe rastlar, her ne kadar mantığı onu anlamasa da, içinde, gerçeği anlamaktan geri kalmayacak olan doğa bulunmaktadır.

"Hah! Kuşkusuz," diye haykırdım, "bu güçlü anlatım sayesinde vaktiyle bizim ilk babamız, kuşkusuz hayvanlarla sohbet ediyor ve onlar da kendisini anlıyordu. Zira bütün türler üstündeki idare ona verildiği, o da bunu hayvanların anladığı bir dilde yaptığı için, hepsi kendisine itaat ediyorlardı. Bu matris dil artık kaybolmuş olduğundan, hayvanlar da bu dili artık anlamadıklarından, bugün

onları çağırdığımız zaman artık eskiden olduğu gibi yanımıza gelmiyorlar."

Küçük Adam bana cevap vermeye hevesliymiş gibi görünmedi; ama sözünü bir kere daha kesmeseydim, konuşmasının devamını getirecekti. Yani ona hangi dünyada nefes aldığımızı, çok kalabalık olup olmadığını ve idarenin nasıl bir hükümetin elinde olduğunu sordum.

"Ülkenizde hiç bilinmeyen sırları gözlerinizin önüne sereceğim," dedi. "Üstünde yürüdüğümüz şu toprağa iyi bakınız, az zaman öncelere kadar buraları düzensiz ve karışık bir madde halindeydi, Güneş'in kustuğu yapışkan bir cüruf gibiydi. Oysa, üstüne gelen ışınların gücü bu bir sürü atom bulutunu yoğurdu, ezdi ve sıkılaştırdı. Sonra, uzun ve zorlu bir aşlama sayesinde, bu topaktaki en zıt maddeleri birbirinden ayırdı, en benzer olanları da birleştirdi; ve aşırı derece ısınan bu madde o kadar terledi ki her tarafı kaplayan ve kırk gün süren bir tufan yarattı, zira küremizin en eğimli ve en alçak bölgelerine bu kadar çok suyun akması için böyle bir zaman gerekliydi."

"Bir araya toplanan sıvıların sellerinden deniz meydana geldi, içindeki tuz da, bütün terler tuzlu olduğuna göre, onun da bir ter yığını olduğunu doğrular. Suların çekilmesinden sonra, yeryüzünde bereketli ve yağlı bir balçık oluştu, güneşin açmasıyla üstünde kabarcıklar belirdi ama soğuk nedeniyle içindeki tohumlar gelişip toprağın üstüne çıkmadı. Bu nedenle ikinci bir aşlamaya uğradı, ve bu aşlama onu yoğunlaştırarak daha da düzeltti ve daha doğru bir karışımla mükemmelleştirdi, üreme gücü olmayan bu tomurcuğa hissetme gücü verdi. Ancak, çamurun üstüne bu kadar uzun süre çöken sular zemini fazla ıslatıp soğutmuşlardı, tomur bir türlü patlamadı, Güneş de toprağı bir kere daha pişirdi. Üçüncü aşlamadan sonra, bu döl yatağı o kadar çok ısındı ki, soğuk doğum yapmasına artık engel olmadı, yer yarıldı ve içinden bir insan yarattı. İnsanda, birinci aşlamanın ürünü ve üretici ruhunun yeri olan karaciğerde, besleyici güç yer aldı; kalpte, ikinci aşlamanın ürünü olan faaliyetler bölgesinde, yaşamsal güç; beyinde, üçüncü aşlamanın ürünü zihinde, akıl yürütme bölgesinde ise, mantıksal

güç yerleşti. Böyle değilse, ceninimiz ruhumuzun üç farklı becerisi için üç farklı aşlama almak durumunda olmasaydı, neden sadece iki güç edinmek için iki aşlama geçiren diğer hayvanların aksine, anne karnında daha uzun zaman geçiriyoruz? İyi biliyorum ki tay, kısrak karnında on, on iki veya on dört ay geçiriyor. Ama at, bizleri insan yapan mizaç yapısına göre çok aykırı bir mizaca sahip olduğundan, biz döl yatağında normalden fazlasında kaldığımızda, onun asla bizim aylara tamamen (dikkat ediniz!) aykırı bir hayatı olamaz değildir. Doğanın bir kısrağı doğurtmak için ihtiyacı olan zaman döneminin, bir kadını doğurtmak için ihtiyacı olandan fazla olması bir harika değildir. –Evet, ama at, annesinin karnında, bizim annemizde kaldığımızdan daha uzun zaman kalır, dolayısıyla da orada daha mükemmel ve daha çok aşlama alır, diyecektir birisi! –Böyle bir sonuç çıkmayacağı cevabını vereceğim. Zira ben, birçok âlimin sayıların enerjileri üstünde yaptıkları gözlemlere dayanmadan, tüm maddelerin hareket halindeyken, bazı yaratıkların belli bir gün süresinde tamamlandıklarını; diğerlerinin ise başka bir sürede yok olduklarını kanıtladıklarında; ne de, bütün bu hareketlerin sebeplerini açıkladıklarında ve dokuz sayısının en mükemmel olduğunu anlattıklarında bunu da ciddi kanıt saymadan, şunu söylemekle yetinmek istiyorum. İnsanın tohumu daha sıcak olduğundan, güneş orada çalışır ve insanda dokuz ayda, kısrakta bir yılda kabasını yaptığı organlardan daha fazlasını bitirir. Oysa bir atın insandan çok daha soğuk olması şüphe götürmez, çünkü bu hayvan sadece dalak şişmesinden ve melankoliyi takip eden diğer hastalıklardan dolayı ölür. Bununla birlikte, dünyamızda çamurdan döllenmiş ve bu şekilde doğmuş hiçbir insan görülmediğini söyleyeceksiniz? İnanıyorum ki sizin dünyanız bugün artık çok ısındı; zira güneş Dünya'dan, bu soğuk nemle, yahut daha iyi söylemek gerekirse, bitmiş bir hareketin kendisini birçok pişime mecbur ettiği şu devreyle hiç karşılaşmadan bir tohum çeker çekmez, ondan derhal bir bitki yaratır; veya, iki pişim olursa, ikincisinin kusursuz bitmesine yeterli zamanı olmadığından, sadece bir böcek yaratır. Ayrıca, yavrularını bizim gibi dokuz ay taşıyan, bize birçok yönden benzeyen maymunun,

birçok tabiatçı tarafından, cinslerinin bizlerden farklılaştırılmadığını fark ettim. Bunun sebebi de, bizimki gibi olan onların tohum süresinin de bu zaman içinde üç aşlamayı aşağı yukarı tamamlamasıdır."

"Bana kuşkusuz, size anlattığım bu hikâyeyi kimden duyduğumu soracaksınız. Bana bunu, orada bulunmayanlardan öğrenmiş olamayacağımı söyleyeceksiniz. Orada bir tek benim bulunmuş olabileceğim doğrudur, ancak buna kanıt gösteremememin nedeni, bu hikâyenin ben doğmadan önce geçmesidir. Bu da doğrudur; ama şunu da biliniz ki, Güneş'in yakınında bizimki gibi bir bölgede bulunan ateş dolu ruhlar, daha uzaklardaki kürelerin canlılarına göre, daha aydınlık, daha incelikli ve daha girişkendirler. Madem sizin dünyada bile, vaktiyle karşılaştığınız Peygamberler, ruhları güçlü bir Tanrı tutkusuyla ısınınca geleceği sezinlediler, oysa Güneş'e çok daha yakın ve dolayısıyla daha aydınlık olan burada, kuvvetli bir ruha, geçmişin bazı esintilerinin ulaşmış olması da imkânsız değildir; onun hareketli mantığının pekâlâ öne olduğu kadar arkaya da uzanması ve sebeplere sonuçlardan ulaştığı kadar, sonuçlara da sebeplerden varması mümkündür."

Öyküsünü bu şekilde bitirdi; ama çok daha özel sırları açıkladığı, bazı kısımlarını sizlere aktarmayacağım, bazı söylediklerini de unuttuğum daha özel sohbetinde, henüz üç hafta önce, güneşin, hamile kaldığı bir topağı doğurduğunu açıkladı. "İyi bakın şu tepeciğe" dedi! Bana balçığın üstünde, köstebek yuvası gibi, ne idiği belirsiz bir tümseği gösterdi: "Bu" dedi, "bir şişkinlik, daha doğrusu, kardeşlerimden birinin dokuz aydır ceninini barındıran bir döl, ben de burada ebelik yapmak için bekliyorum."

Bu kil çayırının etrafındaki çarpıntı halindeki araziyi görmeseydi konuşmasına devam edecekti. Bu hareket ona, şişliğin de büyüklüğüyle, toprağın iş üstünde olduğunu ve bu sarsıntının doğum sancılarının zorlaması olduğunu düşündürdü. Beni terk ederek hemen oraya doğru koşmaya başladı ve ben de kulübemin yanına yollandım.

İndiğim dağı yeniden tırmandım, zirveye vardığımda yorgunluktan halsiz düşmüştüm. Kutumu bıraktığım yerde bulamayınca

ne kadar üzüldüğüme inanabilirsiniz. Onu kaybetmekten dolayı içimi çekip dururken bir anda uzaklarda uçuştuğunu gördüm. Bacaklarım elverdiğince, nefes nefese kalıncaya kadar koştum, elbette bu yeni avlanma tarzını seyretmek eğlenceli olmalıydı. Zira bazen neredeyse elim üstüne değdiğinde, cam topa gelen sıcaklık artışı havayı daha kuvvetli çektiğinden ve bu hava da daha sert olduğundan kutumu üstümde yükseltirken beni de peşinde, kancaya asılı tavşanı kapmaya çalışan kedi gibi zıplatıyordu. Gömleğim, aynaların kuvvetine karşı gelmek üzere tepesinde serili olmasaydı kutum tek başına seyahat edecekti.

Ama o zaman hissettiğim acıyı aynen tekrar hatırlamak için hafızamı tazelemek neye yarar? Şu kadarını bilmeniz yeter: Kutum ne kadar sıçradı, koştu ve uçtuysa, ben de o kadar sıçradım, yürüdüm ve yol aldım ve sonunda onu yüksek bir dağın eteğine düşerken gördüm. Dünyanın şu kibirli şişinmesinden dolayı, gökyüzünü ovadan önce karartan gölgeler etrafa yarım arşınlık bir gece yaymasalardı, beni muhtemelen daha da uzaklara çekecekti. Zira, cam artık boşluğu yaratamayacak serinliği hissedemedi, delikte rüzgâr oluşmadı ve dolayısıyla onu tutan itme gücü de kalmadı, bunun üzerine yere düştü, içine düştüğü su çukuru şans eseri yükün altında çökmedi. Onu sudan çıkardım, ezilen taraflarını hale yola koydum, sonra bütün gücümle kucaklayarak karşıma çıkan en yakındaki tepenin zirvesine taşıdım. Orada gömleğimi vazonun üstünden çıkarttım, ama tekrar üstünü örtemedim, zira aynalarım işlemeye başlamışlardı ve kulübemin uçmak için kıpır kıpır oynadığını fark ettim. Vakit kaybetmeden hızla içine daldım ve ilk seferdeki gibi kendimi içine kapattım.

Bizim Dünya'mızın küresi, bana aşağı yukarı Ay'ın göründüğünden daha büyük olmayan bir top gibi geliyordu; yükseldikçe bir yıldıza benzeyecek kadar küçülüyordu, sonra bir meneviş ve en sonunda hiçbir şey. Bu ışık noktası benim gözümün göreceği son ışına eşit oluncaya kadar küçüldükten sonra göğün renklerinde kayboldu.

Birisi belki, bu kadar uzun bir yolculukta uykusuzluğun beni hiç bunaltmadığına hayret edecektir; ancak uyku, besinlerin

nideden beyine uçuşan tatlı solukları tarafından veya çalışırken üketilen onca aklın tamirine ruhumuzu bağlamak için doğanın nissettiği bir ihtiyaç tarafından meydana gelir. Yemek yemediğim çin uyumayı da umursamıyordum ve Güneş de bana tükettiğimden daha fazla temel sıcaklık sağlıyordu. Bir taraftan yükselişim devam ediyordu ve bu alevli dünyaya yaklaştığım ölçüde, kanıma onu düzelten bir tür coşku giriyor ve ruhuma kadar işliyordu. Zaman zaman, yukarıya, küçük cam kubbemde ışıldayan renklerin nüanslarını hayranlıkla seyretmek için bakıyordum; gözlerimi cam kâseye diktiğimde vücudumun her tarafından bilemediğim ne cins ağırlıkların uçup gittiğini irkilerek hissettiğim şimdi gibi hâlâ aklımda. Çok kalın ve neredeyse elle tutulur bir duman girdabı camımı karanlıklara boğdu; ve, ayağa kalkarak beni kör eden bu zifiri seyretmek istediğimde, kulübemde artık ne vazoyu, ne aynaları, ne cam penceremi, ne de cidarları gördüm. Bu durumda, şaheserimi böyle bir enkaza çevirenin ne olduğunu görmek için gözlerimi aşağıya indirdim: Ama onu ve dört duvarıyla döşemesinin yerine, etrafımda sadece gökyüzünü buldum. Beni daha da fazla dehşete düşüren, hava dalgasını sanki taşlaşmış gibi hissetmek oldu, ve kollarımı uzatmayı düşündüğümde onları geri iten görünmez engeli de anlamadım. O zaman aklıma, bu kadar yükselmemin sonunda kuşkusuz, bazı filozof ve astronomların katı madde dedikleri, Gökkubbeye ulaştığım geldi. Orada çerçeveye tıkılmış gibi kalmaktan endişelenmeye başladım, ama bu kazanın tuhaflığının bana verdiği dehşet, arkadan gelenlerle daha da arttı. Zira orayı burayı seyrederken, tesadüfen göğsüme yönelen bakışım bedenimin üstünde kalacağına beni deldi geçti, sonra bir an içinde, arada neredeyse hiç kesintisiz arkama doğru baktığımı anladım. Vücudum sanki artık bir görme organıymış gibi, opaklığından arınıp şeffaflaşarak, kendi içinden, eşyaları gözlerime, gözlerimi de eşyalara geçirip iletiyordu. Sonunda, aletimin tavanına, döşemesine ve duvarlarına, onları görmeden bin kere çarpınca, ışığın kaynağındaki gizli bir gereklilikten dolayı, kendimin ve kulübemin şeffaflaştığını anladım. Bunu ışığı geçirdiğinden fark edemedim değil, zira berrak olan cam, kristal, elmas

pekâlâ görülürler. Ama sanıyorum ki Güneş, uzun bir yolculuktan sonra neredeyse eskimiş gücüyle ulaştığı yeryüzünde parıltısıyla ancak kıymetli taşları ışıldatırken, kendine bu kadar yakın bir bölgede, maddenin görünmez delikçiklerini daha diklemesine düzenleyerek, buradaki cisimleri, bizim dünyamızdakine göre, opaklıklarından çok daha iyi arındırır. Bununla birlikte, onların yüzeylerinin iç eşitliğinden ötürü, taşların camlarının içinden, küçük gözlerden çıkıyormuş gibi, taşın değişik gözeneklerine göre, ya daha düz ya da daha kıvrımlı, bu zayıflamış ışığın yansımalarının miktarıyla, ya zümrütlerin yeşilini, ya yakutların kızılını ya da ametistlerin morunu fışkırtır. Bir zorluk okuyucunun aklını kurcalayabilir, bu da odamı hiç göremiyorken, ben de onun kadar şeffaf olduğuma göre, kendimi nasıl görebildiğimdir. Buna vereceğim cevap, bunun sebebi kuşkusuz güneşin cansızlar üstünde, yaşayan cisimlere göre farklı etki yapmasındandır, öyle ki ne etimin, ne kemiklerimin, ne de bağırsaklarımın hiçbir tarafı, şeffaf olmasına rağmen doğal rengini kaybetmemişlerdi. Aksine, akciğerlerim hâlâ kızıl pembe bir renk içinde yumuşak inceliklerini koruyorlardı; daima koyu kırmızı kalbim sistol ve diastol arasında rahatça sallanıyordu; karaciğerim bana koyu kızıl bir ateşte yanıyormuş gibi geliyordu ve nefes aldığım havayı yakarken kanımın dolaşımını sağlıyordu; sonuçta ben kendimi görüyordum ve kendime dokunuyordum, kendimi eskiden olduğum gibi hissediyordum ve bununla beraber artık o ben değildim.

Bu başkalaşımı iyice düşünüp dururken yolculuğum da, gündüzün kaynağına yaklaşmam oranında seyrekleşen etherin sakinliği sebebiyle, ama artık çok yavaş olarak sürekli kısalıyordu. Zira dolu olduğu büyük boşluğa göre, bu katta madde çok ince ve ayrıca tamamen hareketsiz boşluk sebebiyle de tembel olduğundan, kutumun deliğinden geçen hava da kutumu ancak düşmekten koruyacak kadar bir rüzgâr yaratabiliyordu.

Teşebbüsümün başarısına inatla karşı duran kaderin, başımı nasıl döndürmediğine şaştığım hain huysuzluklarına katiyen aldırmadım. Ama, gelecek yüz yılların inanmaya zorlanacakları şu mucizeyi bir dinleyiniz.

Artık göremediğim delikli bir kutuya tıkılmış ve havada süzülmem son derece ağırlaşmış halde düşmemeye bilhassa gayret ederken ve dünya makinesinin beni kurtarmaya her şeyiyle güçsüz kaldığı bir anda, kendimi son derece talihsiz bir durumla karşı karşıya buldum. Bununla birlikte, ölmek üzere olduğumuzda içimizden bize hayat verene sarılmak geldiği için, gözlerimi güneşe, bizlerin ortak babasına kaldırdım. Arzumun bu ateşi vücudumu sadece tutmakla kalmadı, ama beni kucaklamak istediğim şeye doğru fırlattı. Bedenim kutumu ittirdi, ben de böylece seyahatime devam ettim. Bunu fark eder etmez, ruhumun bütün melekelerini, önceden hiç yapmadığım kadar, beni kendine çekene hayalimde bağlamak için iyice gerdim. Ancak kulübemin ağırlığı kafama oturmuş halde, arzumun çabalarının direnmeme karşı beni tavana ittirmesinden o kadar rahatsız oldum ki sonunda bu ağırlık beni, görünmez kapıyı el yordamıyla aramaya mecbur etti. Bereket versin kapıyı buldum, açtım ve kendimi dışarı attım. Ama bütün canlılarda bulunan, bir şeye tutunmadan aniden ortada kalma şaşkınlığı, bir yere asılmam için kollarımı uzatmaya mecbur etti. Sadece, mantık yürütmeyi bilmeyen doğa tarafından yönlendiriliyordum ve işte bu sebeple onun düşmanı kader, elimi hinlikle kristal tacın üstüne değdirdi. Heyhat! Paramparça kırılan yirmiköşelinin sesi kulaklarımda ne biçim gök gürültüsü gibi patladı! Böyle bir kargaşa, böyle bir felaket, böyle bir dehşet her türlü ifadenin dışında kalır. Aynalar havayı artık hiç çekemediler, zira artık boşluk da kalmamıştı, hava orayı doldurma telaşında olduğundan, artık rüzgâr olamadı; rüzgâr kutumu yukarıya itmeyi durdurdu; kısaca bu enkazın hemen arkasından aletimin çok uzun süre dünyanın uzaktaki bu geniş arazileri boyunca düştüğünü gördüm. Aynı bölgede, içinden çıkarttığı opak karanlığı sıkıştırdı. Işığın enerjili etki gücü bu bölgede kesildiği ölçüde, aynen ruhlarda görmüş olduğu üzere, ayrılıktan uzun süre sonra bedenlerini aramaya gelip onlara kavuşmak için, yüz yıl boyunca mezarlarının etrafında gezindikleri gibi, kendine temel gibi olan karanlık yoğunluğa, açgözlülükle gitti birleşti. Şeffaflığını böyle kaybettiğinden de şüphe ediyorum, zira onu Polonya'da gördüğümde içine ilk girdiğim halindeki

gibiydi. Sonuçta dönence hattında Borneo Krallığı'na düştüğünü öğrenmiştim, Portekizli bir tüccar onu bulan adalı yerliden satın almıştı ve elden ele dolaşan kutu sonunda şimdi onu uçmak için kullanan Polonyalı mühendisin olmuştu.

İşte böylece, göklerin boşluğunda asılı kalarak ve düştüğümde ölmek beklentisinden artık yıkılmış halde, size daha önce söylediğim gibi, hüzünlü gözlerimi güneşe çevirdim. Görüşüm düşüncemi oraya taşıdı ve küresine sabitlenen bakışlarım da bir yol çizdikten sonra, arzum, vücudumu oraya kaldırmak için bu izleri takip etti.

Ruhumun bu güçlü hamlesi arzularımızın en basit etkilerini dikkate alanlar için anlaşılmaz olmayacaktır, zira mesela çok iyi bilinir ki, atlamak istediğim zaman, hayal gücümün artırdığı arzum, bütün bünyemi tahrik ederek, onu hedeflediği amaca kadar sevk etmeye çalışır. Eğer her zaman buna ulaşmazsa, sebebi doğadaki evrensel ilkeler kişiye özel olanlara üstün gelirler, arzulamak gücü, duyarlı şeylere özgü ve merkeze doğru düşmek arzusu her madde tarafından genelde yaygın olduğundan, benim atlamam da, kitlenin, kendini şaşırtan arzunun saygısızlığını yenmesinden hemen sonra, duraklamaya mecbur kalır, yöneldiği noktaya yaklaşır.

Seyahatimin geri kalanında başıma gelenleri, hikâye etmesi seyahatim kadar süreceği korkusuyla susup geçeceğim. O kadar ki, yirmi iki ayda nihayet çok mutlu bir şekilde gündüzün geniş ovalarına indim.

Bu toprak korlaşmış kar tanelerine benzer, bir o kadar da aydınlıktır; bununla birlikte kutum düştüğü andan itibaren asla anlayamadığım şey, Güneş'e yükseldiğim ya da alçaldığım oldu. Aklımda, oraya vardığımda sadece üstünde yumuşacık bir yerde yürüdüğüm kaldı; zemine sadece bir noktadan değiyordum, çoğunlukla bir bilye gibi yuvarlanarak ilerliyordum, artık ayaklarımla değil de sanki hiç çaba harcamadan tepe üstü yol alıyordum. Hatta bazen ayaklarım gökyüzüne, omuzlarım yere doğru giderken, kendimi, ayaklarım yerde, omuzlarım havaya doğru yönlenmiş, alıştığım olağan durumdaymışım gibi hissediyordum. Vücudumun hangi kısmıyla yere değsem kendimi diklemesi-

ıe buluyordum. Bu hadiseden, Güneş'in, merkezi olmayan bir lünya olduğunu anladım, bizim Dünya'mızın etki alanından ve 'olda rastladıklarımdan epeyce uzakta bulunduğumdan, ağırlık se Küre'nin etki alanı içinde merkezinin çekiminden başka bir ey olmadığı için, bu durumda benim de bir ağırlığımın olması mkânsızdı.

Bu ışıklı ovaya adımlarımın izlerini bırakırken gösterdiğim say-gı, seyahatimi ilerletmek için kıvılcımlarını saçtığım ateşi bir süre çin askıya aldı. Gündüz üstünde yürümekten dolayı kendimi çok ıtangaç hissediyordum. Bedenim bile şaşırmış halde gözlerime da-ıanmak isterken, ve gözlerimin içine sızdığı şu şeffaf toprak onları lestekleyemezken, bana rağmen aklımın sahibi olmuş içgüdüm, ıedenimi, sonsuz bir ışığın en dibine çekiyordu. Mantığım, bu-ıunla birlikte, yavaş yavaş içgüdümü kötü yoldan geri çevirdi, düz ovaya emin ve titremeyen ayak izlerimi bıraktım ve adımlarımı o kadar gururla saydım ki, eğer insanlar dünyalarından beni görmüş olabilselerdi, beni bulutlar üstünde yürüyen şu büyük Tanrı sana-caklardı. Sanırım on beş gün kadar yürüdükten sonra, Güneş'in şimdi geçmiş olduğumdan daha az parlak bir ülkesine geldim. Kendimi sevinçten çok heyecanlanmış hissettim ve bu neşenin kuşkusuz, varlığımın opaklığına duyduğu gizli bir çekicilikten ileri geldiğini hayal ettim. Bunu anlamam beni yine de teşebbüsümden katiyen vazgeçirmedi; zira o arada uyuklayan, ama uykunun kendilerine zararlı olduğunu bilmelerine ve hizmetçilerinden kendilerini uyumaktan alıkoymalarını istemelerine rağmen, uyandırıldıklarında sinirlenen yaşlılara benziyordum. Böylece daha loş taşralara ulaştığım ölçüde bedenim kararırken, maddenin bu kusurunun yarattığı zayıflıkları küçülttü (çok yoruldum ve uyku beni yakaladı) uykunun başlangıcının bizleri gevşettiği bu hoş halsizlik, duygularımda bir sürü zevk akışına sebep oldu ve şehvetin ele geçirdiği duygularım, ruhumu, hizmetçilerini zincirleyen zorbaya minnettar olmaya zorladılar. Zira uyku, günlerimizin yarısının bu eski Zorbası, ihtiyarladığından dolayı ışığa tahammül edemediğinden ve ona bayılmadan bakamadığından, beni Güneş'in parlak bölgesinin girişinde terk etmeye mecbur kalmıştı ve sizlere bahset-

tiğim karanlık bölgenin bir ucunda, beni beklemeye gelmişti. Orada beni yakalayarak esir aldı, gözlerimi düşmanı ilan etti ve kara kubbeli gözkapaklarımın altına kapattı, ve de, diğer duygularımın beni aldattıkları gibi, onun bu sakin fetih süreci içinde kendisini de aldatacakları endişesiyle, her birini mecraları içinde sımsıkı bağladı. Bütün bunları kısaca söylemek gerekirse, uykudan bitkin bir halde kendimi kuma attım. Bulunduğum düzlük o kadar boş bir ovaydı ki, en uzun bakışım bile tek bir çalıyla karşılaşmadı, bununla birlikte uyandığımda, kendimi, bir ağacın altında, ona kıyasla en yüksek sedir ağacının bir ot gibi duracağı, devasa bir ağacın altında buldum. Gövdesi masif altındandı, küçük dalları gümüşten ve yaprakları da zümrütten yapılmıştı ve göz kamaştırıcı kıymetli parlak yüzeylerinin üstünde, kenarlardaki meyve görüntüleri kendilerini sanki aynadaymış gibi temsil ediyorlardı. Ama meyvelerin yapraklara ihtiyaçları olup olmadığına siz karar verin: Her birinin yarısı kızıl alev gibi parlayan lal taşıydı, öteki yarısı duruma göre ya açık yeşil zebercet veya altın yaldızlı amberden oluşmuştu; açmış çiçekler elmas güller, goncalar armut şeklinde kocaman inciler şeklindeydiler.

Tüylerinin mükemmel kıldığı bir bülbül, ağacın tepesine tünemiş halde cıvıltılı şarkısıyla, yerleştiği tahtı hak etmemiş olmadığını, gözleri zorlayarak kulaklara ispat etmelerini istiyor gibi görünüyordu.

Bu zengin manzara karşısında uzun zaman afalladım kaldım, onu seyretmeye doyamadım. Ama, öteki bütün meyveler arasında zihnimi, olağanüstü güzel, yakut salkımı gibi bir narı seyretmeye vermişken, birden başının yerindeki şu küçük taç gereği kadar uzayarak bir boyun gibi oldu. Daha sonra üstünde, ne olduğunu anlayamadığım beyaz bir şeyin fokurdadığını ve maddeyi bazı kısımlarında gittikçe kalınlaşmaya, büyümeye, ileri çıkmaya ve geri çekilmeye zorlamasıyla sonunda küçük bir yüzü olan etten bir büstün meydana geldiğini gördüm. Bu küçük büst bele doğru yuvarlaklığını, yani henüz nar şeklini koruyordu. Bununla birlikte yavaş yavaş yayıldı, kuyruğu iki bacağa dönüştü ve her bacağı da beş parmağa bölündü. İnsanlaşmış olan nar, sapından ayrıldı

ve hafif bir perende atarak tam ayaklarımın ucuna düştü. İtiraf etmeliyim ki, önümde şu akıllı narın, başparmaktan daha büyük olmayan, ama kendini yaratacak kadar güçlü olan şu küçük cüce parçasının önümde gururla yürüdüğünü görünce, karşısında büyük bir saygıya kapılıp kaldım.

Bana, (size daha önce sözünü ettiğim matris dilde) "İnsanoğlu," diye hitap etti, "şu asılı durduğum dalın üstünden seni uzun zaman süzdükten sonra yüzünden, bu dünya asıllı olmadığını anladım, dolayısıyla gerçeği aydınlatmak üzere aşağıya indim." Beni sorguladığı o kadar çok hususlan sonra merakını giderince... "Ama siz de" dedim, "bana kim olduğunuzu açıklayınız, zira görmüş olduklarım o kadar şaşırtıcı ki, eğer siz anlatmazsanız bunların sebebini bilmem asla mümkün olamaz. Ne yani! Som altın koca bir ağaç, zümrüt yapraklar, elmas çiçekler, inci goncalar ve bütün bunlar arasında göz kırpıncaya kadar insan oluveren meyveler? Benim için, böyle bir mucizenin anlaşılmasının kabiliyetimi aştığını itiraf ediyorum." Bu ifadeden sonra zaten cevabını bekliyordum: "Siz" dedi, "bütün bu ağacı meydana getiren halkın kralı olarak onu peşimden çağırmamı kötümsemeyiniz." Böyle konuşunca kendi kendini koparmasına dikkat ettim. Bilmiyorum acaba arzusunun iç kudretlerini mi birleştirerek, kendisinin dışında, biraz sonra duyacağınız bazı hareketleri başlattı, ama her şeyden önce, bütün meyveler, bütün çiçekler, bütün yapraklar, bütün dallar ve sonunda bütün ağaç parçalar halinde, hepsi gören, hisseden ve yürüyen küçük insanlar olarak yere düştüler, sanki doğum günlerini doğdukları an kutluyorlarmış gibi, çevremde dans etmeye koyuldular. Bülbül, her şeyin ortasında görünüşünü korudu ve hiçbir başkalaşıma uğramadı; kalktı geldi bizim küçük kralın omzuna tünedi, orada öylesine melankolik ve sevgi dolu bir hava şakıdı ki, bu can çekişen sesinin tatlı halsizliğinden duygulanan bütün topluluk ve hatta küçük prens bile birkaç damla gözyaşı akıttılar. Bu kuşun nereden geldiğini öğrenme arzusu dilimi öyle bir kaşındırdı ki sormamazlık edemedim: Krala hitaben "Haşmetlim," dedim, "eğer devletlilerini rahatsız etmeyeceksem, bu kadar başkalaşım arasında niçin sadece bülbülün kendi varlığı-

nı koruduğunu soracaktım?" Bu küçük prens beni iyilikseverliğine uygun bir hoşnutlukla dinledi ve merakımı anlayarak: "Bülbül" dedi, "bizler gibi biçim değiştiremedi çünkü onu beceremedi: Çünkü o, size göründüğünden başka olmayan gerçek bir kuş. Ama opak yerlere doğru yürüyelim, yolda size kim olduğumu ve bülbülün hikâyesini anlatayım." Bu teklifinden duyduğum memnuniyeti kendisine ancak belirtmiştim ki, omuzlarımdan birine hafifçe sıçradı. Ağzıyla kulağıma ulaşmak için topuklarının üstünde yükseldi, bazen saçlarımda sallanarak, bazen asılı durarak: "Yarabbi!" dedi, "kendini nefes nefese kalmış gibi hisseden bir adamı affet; dar bir bedende sıkışmış ciğerlerim ve dolayısıyla ince bir sesim olduğundan kendimi işittirmek için çok zorlanıyorum. Bülbül, hikayesini anlatmak için kendi konuşmayı tercih edecektir. Bırakalım şakısın, zaten hoşuna gider, biz de hikâyesini hiç değilse müzik olarak dinleriz." Krala, henüz kuş dilini anlamak için yeteri kadar alışkanlığım olmadığı cevabını verdim; Güneş'e çıkarken rastladığım gerçek bir filozof, hayvanların dilini anlamam için bana bazı genel açıklamalar yapmıştı; ama bunlar ne her kelimeyi anlamam için ne de böyle bir maceradaki hoşluklardan etkilenebilmem için yeterli değil.

"Eh güzel," dedi, "madem öyle istiyorsun, kulakların sadece bülbülün güzel şarkılarından değil, onun macerasının tümünden de yoksun kalacak, ben sana ancak bana söylenenleri anlatabilirim. Bu arada şu küçük örnekle yetineceksin; öyle ki, hepsini öğrendiğim zaman, onu memleketine geri götüreceğimdeki yolculuğumuzun kısalığı hikâyemi daha uzun tutmama yetmeyecek." Böyle konuştuktan sonra omzumun üstünden yere atladı; sonra küçük halkına elini verdi ve onlarla şimdiye kadar asla benzerini görmediğim için size tarif edemeyeceğim bir dans yapmaya koyuldu. Ama dinleyiniz yeryüzü halkları, Dünya'da mucizeler sadece doğal sonuçlar olduklarından, burada geçene mucize gibi inanmanızı sizi mecbur etmiyorum. Bu küçük adamcıklar dansa koyulur koyulmaz, onların hareketlerini benim içimde, kendi hareketlerimi de onların içinde hissediyorum gibi geldi. Bu dansa, yerimden göze çarpacak kadar sürüklenmeden bakamıyordum,

tıpkı onların sıçramasını hareketlendiren bir girdaptım ve her birinin kendine özel çalkantısıyla benim vücudumun bütün parçaları oynuyor gibiydi; ve yüzümde onlarınkine benzer bir hareketle, aynı neşenin yayıldığını hissediyordum. Dans giderek sıkıştıkça, dansçılar da daha sert ve daha görülmeyen ayak tepmeleriyle birbirleri arasına karıştılar. Balenin amacı sanki büyük bir devi temsil etmeye benzemişti ve giderek birbirlerine yaklaşıp hareketlerinin hızlarını iki misli artırdıkça, birbirlerine o kadar çok yakından karıştılar ki artık delikli ve neredeyse şeffaf bir dev heykel fark ettim, ancak gözlerim onların birbirlerinin içlerine girdiklerini gördü. İşte bu andan itibaren aşırı hızlı dönüşleri sebebiyle, ve bu hızlı dönüşler merkeze yaklaştığı ölçüde daha da darlaştığından, sonunda her girdap o kadar daha az yer tuttu ki gözümden kayboldu. Ancak sanıyorum ki parçalar birbirlerine daha da yaklaştılar; zira önceden koskocaman olan bu insanımsı kütle, yavaş yavaş kolları ve bacakları bir simetri içinde gayet orantılı, orta boylu bir genç adam şekline dönüştü. Bütün ressamların hayallerinde canlandırdıklarından daha da yakışıklıydı, ama daha da harika bulduğum, bu kusursuz adamın tüm parçalarının göz açıp kapayıncaya kadar tamamlanmasıydı. Bizim küçük dansçılar içinde en çevik olanları yükseğe zıplayarak esas duruştaki başı meydana getirdiler, daha sıcak ve daha hassas olanlar kalbi ve daha ağır olanlarsa kemikleri, etleri ve cüsseyi sağladılar.

Bu genç adam bütünüyle tamamlanınca, her ne kadar son derece çabuk yapımı benim gelişim sürecindeki araları fark etmeme zaman bırakmadıysa da, ağzından içeriye halkların Kralı'nın bir kaos halinde girdiğini gördüm, kanımca bu vücudun içine, vücudun nefes alması sonucunda çekildi. Daha önce bu küçük adamlar yığını hiçbir hayat belirtisi göstermemişlerdi, ama adam küçük kralını yutar yutmaz, tek kişi gibi belirdi. Bir süre beni gözden geçirdikten sonra, bakışlarıyla evcilleşmiş gibi görünerek yanıma yaklaştı, beni okşadı ve elini vererek: "Ancak şimdi, ciğerlerimin hassaslığını zedelemeden, öğrenmeye heves duyduklarından sana söz edebilirim" dedi. "Ama sana önce bizim başlangıcımızın gizli sırlarını açıklamak daha mantıklı olacak. Şunu bilmelisin ki

bizler, Güneş'in aydınlık bölgelerinde doğmuş canlılarız. Bizim meşguliyetlerimizden en faydalı olduğu kadar en sıradan olanı, bu büyük dünyanın geniş ülkelerinde seyahat etmektir. Bizler, halkların alışkanlıklarını, iklimlerin durumunu ve dikkatimizi çekmeyi hak eden her şeyin doğasını merakla inceleriz ve bunun sayesinde, etrafta bulunandan daha güvenli bir bilim meydana getiririz. Tebaam şeyleri merakla araştırmaya daha fazla boş vakit ayırmak için benim yönetimimde seyahat ederlerdi, göreceksiniz ki muhtemelen anlam veremeyeceğiniz ve zaten inceliği bizi çok hızlı ilerletecek olan bu özel yapılandırmayı muhafaza etmedik, ama kendimizi kuş yapmıştık. Bütün tebaam emrim üstüne kartal olmuşlardı, bana gelince, onların rahatsız olacaklarından çekindiğimden ve yüklerini müziğin tatlı nağmeleriyle hafifletmek için, ben de bülbüle dönüşmüştüm. Halkımın hızlı uçuşunu ben uçmadan takip ediyordum, çünkü tebaamdan birinin başına tünemiş oluyordum ve her zaman kendi yolumuzu takip ediyorduk. Bir gün opak ülkenin bir eyaletinden geçerken orada yaşayan bir bülbül beni bir kartalın hâkimiyetinde görünce şaşkınlığa düşerek, (zira bizi nasıl görüyorsa o olduğumuzu zannediyordu) benim bedbahtlığımdan yakınmaya başladı. Adamlarıma mola verdim ve bu merhametli kuşun iç çektiği ağacın ve yanındaki birkaçının tepesine konduk. Bu dokunaklı şarkıların tatlılığından o kadar çok zevk aldım ki, daha çok faydalanmak ve keyfini çıkarmak için kuşcağızın hayalini kırmak istemedim. Ayaküstü bir hikâye uydurarak, kendisine, beni bu kartalın eline düşüren hayali felaketleri sıraladım. Buna ayrıca, içinde bir sürü maharetle işlenmiş aşk konusu bulunan, hayret verici maceralar kattım ve şarkı bu güfteye öylesine güzel uydu ki, bülbül kendinden geçti. Birbirimizin ardından, karşılıklı aşklarımızın müzikli hikâyesini şakımaya koyulduk. Kendi şarkılarımın havasında sadece teselli bulmakla kalmıyordum, böylesine güzel şarkılardan yakınma şanını bana sağladığı için, ayrıca başımdaki felaketten de sevinç duyuyordum ve bu küçük avutulamaz kendi nağmelerinde, onun hakkındaki iltifatlarımı, eğer ona benim yerime ölebilme şerefini bahşedersem memnuniyetle kabulleneceğini ifade ediyordu. Ancak Talih onun

gibi bir bedbahta bu kadar şan tahsis etmediği için, kuşcağız bu kadar saygıdan sadece dostluğumdan utanmamı engellemek için gerektiği kadarını kabul ediyordu. Ben de ona, sıram gelince, çok dokunaklı bir tutkunun bütün güzel benzetmeleri, bütün şefkatleri ve bütün hoşluklarıyla cevap veriyordum. Aslında sesimin tatlılığına büyük bir maharet katarak, onun kulağını, çok bilgiç işaretlerle ve cinsinin olmadığı yollarla şaşırtıyordum ve güzel ruhunu hâkim olmak istediğim her tutkuya taşıyordum. Bu çalışmayla yirmi dört saat meşgul olduk; ve sanırım sevgi gösterisinde bulunmaktan, gırtlaklarımız ses çıkartmayı reddetseler bile, asla yorulmadık. Devam etmemize bir tek bu engel oldu, zira bu çalışmanın gırtlağımı yırtmaya başladığını ve yıkılmadan duramayacağımı hissedince, kendisinin bana yaklaşmasını işaret etim. Bu kadar çok kartal arasında bulunmamın tehlike olduğunu sanması, onu yardıma çağırdığıma inandırdı. Derhal imdadıma uçtu; ve bana, bir dost uğruna tahtında bile ölüme meydan okunacağının bilinciyle, şanlı bir kanıt sergilemek isteyerek, kalktı geldi, tünemekte olduğum kartalın kocaman kanca gagasının üstüne gururla oturdu. Elbette bu kadar küçük bir canlıda bu kadar büyük cesaret bende belli bir saygı yarattı; onun da düşündüğü gibi, aynı cins hayvanlar arasında mağdura yardım etmek bir kural olsa da, onun çekingen doğasının önsezisi kendisini tereddüde düşürmeliydi. Ancak o hiç tereddüt etmedi; aksine, o kadar aceleyle hareket etti ki, önce işaretin mi, yoksa bülbülün mü uçtuğunu bilmiyorum. Tiranının başını ayaklarının altında görmekten şeref duyunca, ve benim sevgim uğruna, neredeyse kanatlarımın arasında kurban olacağı düşüncesine hayran kalarak, ve belki de kanından birkaç mutlu damlanın tüylerime sıçrayacağı ümidiyle, gözlerini yavaşça bana çevirdi, ve ölüm izni isterken elveda der gibi baktıktan sonra, küçük gagasıyla kartalın gözlerine öyle bir saldırdı ki, gözleri vurulmuştan çok delinmiş gibi gördüm. Benim kuşum kendini kör hissedince ortada yepyeni bir durum belirdi. Bülbüle çok aceleci davranışından dolayı hafifçe sitem ettim; ve ondan, gerçek varlığımızı uzun zaman gizlemenin tehlikeli olacağını düşünerek, ona, kim olduğumuzu anlattım. Ama bu küçük zavallı, beni esir

alan bu barbarların, bu hikâyeyi uydurmaya beni mecbur ettikleri önyargısına kapılıp anlattıklarıma hiç katılmadı. Onu ikna etmeye çalıştığım bütün sebeplerin hepsinin havaya gittiğini görünce, tebaamdan on veya on iki bin kişiye sessizce birkaç emir verdim, ve hemen bu arada bülbül, aşağıda bir teknenin altında akan bir nehir ve üstünde yüzen bir tekne gördü, tekne beni içine alabilecek kadar olandan iki misli büyüktü. Kendilerine verdiğim ilk işarette kartallarım uçmaya başladılar, ben de içine atladığım sandaldan bülbüle, beni bu kadar çabuk terk etmeye karar vermese olur muydu diye sorunca, o da yanıma geldi. Sandala atlayınca nehre, Halkım'ın uçtuğu yöne doğru akmasını emrettim, ama dalgaların akıcılığı havanınkinden çok daha az ve kuşların uçuşu da bizim deniz yolculuğumuzdan daha hızlı olunca biz biraz geri kaldık. Bütün yolculuk boyunca küçük misafirimi yanılgıdan kurtarmaya çalıştım, aynı türden olmadığımıza göre, tutkusunun hiçbir semeresini beklememesi gerektiğini, gözlerini deştiği kartalın tekrar eski haline geldiğini, ve benim emrimle on iki bin tebaamın bu nehre ve içinde gittiğimiz gemiye dönüştüklerini kabul etmek durumunda olduğunu, kendisine açıkladım. Bu uyarılarım hiç başarı kazanmadı, gözlerinden olan ve büyütmek istediğim kartalım hakkında, gözbebeklerine kadar gagalamadığı için aslında kör olmadığını ve buna ihtiyacı bulunmadığını, halkımın dönüşümüyle meydana çıktığını söylediğim nehir ve gemi için, onların dünyanın yaratılışından beri orman içinde olduklarını ama kimsenin dikkat etmediğini söyledi. Bülbülün yanılmaya çok yatkın olduğunu anlayınca, ben ve tebaamın onun gözleri önünde istediği şeye dönüşecekleri ve bunun sonunda da onun kendi memleketine geri dönmesi konusunda uzlaştık. Bazen bir ağaç, bazen bir çiçek, bazen bir meyve, bazen bir maden, bazen bir taş olmamızı istedi. En sonunda, her istediğini hep birden tatmin etmek için, beni beklemesini söyledim yerde sarayım halkıyla buluşarak, bülbülün gözünde, senin yolda karşılaştığın ve şimdi biçimini terk ettiğimiz, şu kıymetli ağaca dönüştük. Zaten, şimdi şu küçük kuşun ülkesine dönmeye kararlı olduğunu görüyorum, ben ve tebaam da yüzlerimizi tekrar alarak gezimizin yoluna devam edeceğiz."

"Ama önce sana kim olduğumuzu açıklamak mantıklı olacak: Güneş'in aydınlık kısmında doğmuş olanlar ve oranın yerlileriyiz; zira aydınlık bölgenin yarattığı Halklarla opak bölgenin Halkları arasında epeyce belirgin bir fark vardır. Sizlerin Dünyanız'da, Tin diye adlandırdıklarınız işte bizleriz ve bizlere bu adı veren sizin kibirli aptallığınızdır, aslında, insandan daha akıllı canlıların varlığını hiç düşünmediğiniz ve bazı yaratıklara insan gücü üstünde şeyler yaptırmayı öngördüğünüz için, bu canlıları Tinler sandınız. Bununla birlikte yanılıyorsunuz, bizler de sizin gibi canlılarız; zira, senin de gördüğün gibi, canımız istediği zaman kendi maddemize, dönüşmek istediğimiz şeylerin asıl görünüş ve biçimini veriyoruz, bu da bizim Tin olduğumuz sonucunu çıkartmaz. Ama bak dinle, sana hepsi mucize gibi gelen bu dönüşümlerin aslında sadece saf doğal sonuçlar olduğunu açıklayacağım. Şunu bilmelisin ki, biz, bu büyük dünyanın aydınlık kısmında doğup büyüyenler olarak, burada maddenin ilkesi eylem halinde bulunmak olduğundan, bizim de opak bölgelerdekilere göre, çok daha eylemli bir hayal gücüne ve çok daha ince, narin bir beden tözüne sahip olmamız gerekir. Böylece bu varsayıldığında, yanılgısız olarak, bizi meydana getiren maddede hayal gücümüz hiçbir engelle karşılaşmadığı için onu istediği gibi düzenler ve bizim bütün kitlemizin hâkimi olarak, küçük olarak şekillendirdiği şu şeyin tüm zerrelerini gerekli nizamda kımıldatarak bu kocaman şeye dönüştürür. Böylece her birimiz, bu ağaç üstünde dönüşmek istediği yeri hayal ederek ve bu hayal gücüyle maddemizi bunu üretmek üzere gerekli hareketleri yapmaya tahrik ederek, kendimizi ona dönüştürürüz. Böylelikle, benim gözleri deşilmiş kartalımın, düzelmek için sadece keskin görüşlü bir kartal olmayı düşünmesi yeterlidir, zira bizim bütün biçim değişimlerimiz hareket sonunda meydana gelir. İşte bu nedenle, daha önce olduğumuz yapraklardan, çiçeklerden ve de meyvelerden, insana dönüşüm yaptığımızda, sen de bizleri biraz sonra dans ederken gördün, zira insan olmamız için maddemize henüz yeterli kışkırtıcı hareketi kazandırabilmiş değildik. Çan örneğinde olduğu gibi, çanlar, çalınmaları durdurulduktan sonra da, darbe sırasında çıkarttıkları ayni tınıyı biraz daha çıkarmaya de-

vam ederler. Sen ayrıca bu büyük insanı yaparken dans ettiğimizi de görmedin mi? Zira onu üretmek için, meydana getirilmesinde şart olan tüm genel ve özel hareketleri, bu çalkantı bedenlerimizi yavaş yavaş sıkarak tek parça haline getirsin ve her birimiz kendi hareketiyle her bölümün alması gereken hareketi yaratsın diye yerine getirdik. Siz öteki insanlar, aynı şeyleri, kütlenizin ağırlığı ve hayal gücünüzün soğukluğu sebebiyle beceremezsiniz."

İspatına devam etti ve o kadar aşina ve ele gelen örneklere dayandırdı ki, bizim dik kafalı hocalarımızın, bilgisizlerin akıllarını çeldikleri birçok kötü kanıtlı fikirden kurtuldum. O zaman, bu güneş halklarının hayal gücünün, iklim sebebiyle daha sıcak, aynı sebepten bedenlerinin daha hafif ve (bu dünyada da bizimkindeki gibi, hayal gücünün baskısıyla hareketin maddesini saptırabilecek bir merkez etkinliği bulunmasa da) kişilerinin daha hareketli olduklarını anlamaya başladım, bu hayal gücünün, yapmış olduğu bütün mucizeleri katiyen mucize olmadan üretebileceğini zihnimde tasarladım diyorum. Bizim kürenin halklarının inançları içinde yer alan, neredeyse tıpatıp benzer bin tane örnek hadise bana artık inandırıcı gelmez oldu. Cipus, İtalya Kralı, bir boğalar savaşına katıldıktan ve hayal gücü bütün gece boynuzlarla haşır neşir olduktan sonra ertesi sabah kendini alnında boynuz çıkmış halde buldu; Gallus Vitius, deliliğin özünü kavraması için, ruhunu sarmaladı ve o kadar tahrik etti ve maddesine, delilik yaratması için sahip olması gerekli hareketleri hayal gücüyle öyle verdi ki, sonunda deli oldu. Kral Codrus, veremli halinde, gözlerini ve düşüncesini bir gencin yüzünün tazeliğine diktiğinde, delikanlının ergenliğinden ona geri yansıyan bu coşkulu canlılık, zihninde bir genç adamın sağlığını hissettiren bir hareket halini aldı ve kralı iyileştirdi. Son olarak birçok gebe kadının, rahimlerindeki çocuklarını canavara döndürmelerinin sebebi, o kadınların hayal güçlerinin, onların akıllarından geçirdikleri canavarların görüntülerini kendi suratlarına geçirecek kadar güçlü olmaması, ama karınlarındaki cenin maddesinin analarına göre daha sıcak ve hareketli olmasına yetmesi canavarların bu temel sıraya göre yaratılmasının sebebidir. Hatta farkına vardım ki, Antikçağ'ın şu ünlü hastalık

hastası kendini testi zannettiğinde, çok yoğun ve ağır maddesi, hayalinin heyecanını takip edebilecekti, tüm vücudundan kusursuz bir testi meydana getirecekti; ve kendini öyle hissettiği gibi, herkese de gerçek bir testi görünecekti. Tatmin olduğum daha bir sürü örnek beni o kadar ikna etti ki, tin-adamın bana anlattığı harikalardan artık hiçbir kuşku duymadım. Bana, kendisinden başka bir şey isteyip istemediğimi sordu, ona bütün kalbimle teşekkür ettim. Sonra bana, yeryüzü meskunu olduğuma göre, bülbülü Güneş'in loş bölgelerine doğru takip etmemi tavsiye etmek nezaketinde bulundu, zira oraları insan doğasının hoşuna giden zevklere daha uygundu. Bu sohbeti ancak bitirmiş ve ağzını da kocaman açmıştı ki, gırtlağından bu küçük yaratıkların kralının, bülbül şeklinde çıktığını gördüm. Koca adam hemen yere yıkıldı ve aynı anda bütün kol ve ayakları parçalar haline gelerek kartal şeklinde uçtular. Bu bülbül, kendi kendinin yaratıcısı olarak aralarından en yakışıklı olanın başına tünedi ve oradan harika bir hava atarken, kanımca bana elveda diyordu. Gerçek bülbül de uçuşa geçti, ama ne onların tarafına gitti, ne de çok uzaklara yükseldi. Hatta onu hiç gözümden kaybetmedim, aşağı yukarı aynı hızda yol alıyorduk, zira herhangi bir yerden ötekine gitmek gibi bir niyetim olmadığından, ona refakat etmek hoşuma gitti. Kuşların loş bölgelerinin benim mizacıma daha uygun olmaları dışında, orada benim huyuma suyuma daha denk maceralarla karşılaşacağımı umuyordum. Bu ümitle aşağı yukarı en az üç hafta kadar, kulaklarımın tatmin olmasının da dışında, her türlü memnunluk içinde seyahat ettim, zira bülbül beni müzikten katiyen mahrum etmedi; yorulduğu zaman dinlenmek için omzuma geliyordu, durduğum zaman da beni bekliyordu. Sonunda bu küçük ozanın krallığına geldim, o zaman artık bana refakat etme endişesini terk etti. Kendisini gözden kaybedince, onu aradım, seslendim ama peşinden boş yere koşmaktan yorulunca dinlenmeye karar verdim. Bu amaçla, muhteşem bir kayanın köklerini örten yumuşak bir çimen çayırın üstüne uzandım. Bu kaya, canlı ve yeşil tazeliğiyle gençlik ifade eden birçok ağaçla örtülüydü; ama etrafın güzelliklerinden gevşemiş bir halde gölgede uyuklamaya başlamak üzereyken...

Kuşların Hikâyesi

Etrafın güzelliklerinden gevşemiş bir halde gölgede uyuklamaya başlamak üzereyken, havada başımın üstünde süzülen harika bir kuş fark ettim; o kadar hafif ve görülmeyen bir hareketle havada duruyordu ki, birçok defa, kendi özel merkezi sayesinde sallanan başka bir küçük dünya olduğundan bile şüphe duydum. Bununla birlikte yavaş yavaş aşağı indi ve sonunda o kadar yakınıma geldi ki, yükü azalan gözlerim onun görünüşüyle doldu. Kuyruğu yeşil, karnı mine sırlı gök mavisi, kanatları tozpembe gibi görünüyordu ve koyu kırmızı başını salladığı zaman, tepesinde, ışınları gözlerinden fışkıran altın tacı parlıyordu.

Uzun zaman bulutlarda uçtu, ben de olana bitene kendimi öyle kaptırdım ki, ruhum da tamamen içine çekilerek kendini sadece bakınma meşguliyetiyle sınırladı, kuşun şarkı söyleyerek konuştuğunu duymamam için işitme faaliyetine yaklaşmadı bile.

Sonunda kendimden geçmemden yavaş yavaş sıyrıldıktan sonra, telaffuz ettiği bütün heceleri, kelimeleri ve anlattıklarını ayrı ayrı anladım. İşte gayet iyi hatırladığım kadarıyla, şarkısının dokusu:

"Siz yabancısınız ve benim geldiğim memlekette doğdunuz" dedi çok tatlı bir ıslıkla. "Öyle ki, kendi vatandaşlarımıza duyduğumuz bu gizli eğilim, hayatımı öğrenmenizi istememe iten içgüdüdür."

"Aklınızın, size meramımı açıklamamın nasıl mümkün olabileceğini anlamaya takıldığını görüyorum, kuşlar sizin sözlerinizi taklit etseler bile, konuşmalara akılları ermediği gibi, ama siz de bir köpeğin havlamasını veya bir bülbülün şakımasını ne zaman taklit ederseniz edin, siz de köpeğin veya bülbülün demek istediklerini anlamazsınız. Bundan şu sonucu çıkarmalısınız, bu konuda ne kuşlar ne de insanlar birbirlerinden daha az mantıklıdırlar.

Bununla beraber sizlerin aranızda, Tyanalı Apollon, Anaximander gibi ve tanımadığınız için isimlerini söylemediğim o kadar çok aydınlık kişi bizim dilimizi anlayıp konuştukları gibi, aynen bizim de aramızda, sizinkini anlayıp konuşanlarımız vardır.

Kimileri aslında sadece bir milletin dilini bilir. Ama bu arada tek kelime söylemeyen kuşlara, şakıyan bazılarına, konuşan ötekilere rastlanılır, ayrıca daha mükemmelleriyle, her tür ifadeyi bilenlerle de karşılaşılır, bana gelince, bu küçük azınlık içinde bulunmaktan şeref duyuyorum.

Sonuçta bilirsiniz ki, hangi dünyada olursa olsun, doğa, kuşlara buraya kadar uçmaları için gizli bir istek yerleştirmiştir, tıpkı hamile kadınların istek duymuş oldukları şeylerin görüntülerini çocuklarında yarattıkları gibi; veya hatta, yüzmeye tutkun olanların uykuda bile nehirlerin akıntısına daldıklarının görüldüğü, ve uyanıkken sadece bakmaya cesaret edebilecekleri tesadüfleri, deneyimli yüzücüden daha çok maharetle aştıkları gibi; veya, babasına kefil olmak için ateşli bir konuşma arzusunun kendisine aniden bir dil öğrettiği Kral Karun'un şu oğlu gibi; veya kısaca, düşmanı tarafından kıstırılan ve silahsız yakalanan bu ihtiyarın, boğanınkine benzer bir öfkeyle, bu hayvanın ona ilham vermesiyle alnında boğa boynuzlarının çıktığını hissetmesi gibi, belki de bizlerdeki bu uçma arzusunun heyecanı bizlerde kanatların çıkıp büyümesine sebep olmuştur.

Yani kuşlar, önünde sonunda Güneş'e vardıklarında, kendi cinslerinin devletine katılırlar. Gördüğüm kadarıyla kim olduğumu öğrenmek için sabırsızlanıyorsunuz. Ben kendi aranızda Zümrüdü Anka dediğinizim. Her Dünya'da içimizden sadece bir tane bulunur ve oraya yüz sene yerleşir. Bir asırlık hayatının sonunda, Arabistan'ın bir dağında, malzemesini ince ödağacı, tarçın ve buhur dallarından kendi seçip yaktığı odun yığınının kömürleri içine büyük bir yumurtasını bıraktıktan sonra, havalanır ve uçuşunu Güneş'e, kalbinin uzun zaman özlemini çektiği ülkesine yönlendirir. Bu seyahat için önceden bütün gücünü toplamak üzere her şeyi yapmıştı ama yumurtasını kaplayan kalın kabuğunun yapımının yüz yıl sürmesi ve ağırlığı teşebbüsünü her zaman geciktirmişti. Bu mucizevî üretimi zihninizde canlandırabilmekte güçlük çekeceğinizi sanıyorum, bu sebeple size bunu açıklamak istiyorum. Zümrüdü Anka hünsadır; ama hünsalar arasında ayrıca çok sıra dışı bambaşka bir Zümrüdü Anka'dır, zira..."

Bir on beş dakika kadar konuşmadan durdu ve sonra ekledi: "Size anlattığımın yanlış olabileceğinden kuşkulandığınızı görüyorum; ama doğruyu söylemeseydim, kartalın teki başıma çömse bile, asla sizin kürenize ayak basmak istemezdim."

Bir süre daha gökyüzünde dolanmaya devam etti ve sonra uçup gitti.

Anlattıklarının bende yarattığı hayranlık kendisini takip etme merakını uyandırdı; zira gökyüzünün derinliklerini sakin bir uçuşla yararken, onu gözümle ve yürüyüşümle oldukça kolay takip ediyordum.

Yaklaşık elli fersah sonra, kendimi o kadar çok kuş dolu bir ülkede buldum ki, sayıları neredeyse üstlerini örten yapraklar kadardı. Beni daha da çok şaşırtan, bu kuşların benimle karşılaştıklarında dehşete düşmek yerine etrafımda uçuşmaları oldu; biri kulaklarıma ıslık çalıyor, öteki başımın etrafında dönüyordu; kısaca küçük sıçramaları dikkatimi uzun zaman meşgul ettikten sonra, kollarımı aniden bir milyondan fazla cinsle dolu buldum, o kadar ağır geliyorlardı ki kollarımın hiçbirini kımıldatamıyordum.

Dört büyük kartalın geldiğini görene kadar beni böyle tuttular, ikisi beni pençeleriyle bacaklarımdan, diğer ikisi de kollarımdan yakalayarak çok yükseklere çıkardılar.

Kalabalığın arasında gözüme bir saksağan ilişti, oradan buraya büyük bir hevesle uçuyordu, arkadaşlarının gözlerimi oymak için görüşme yaptıklarını ve katiyen kendimi korumaya kalkışmamamı haykırdı. Bu uyarı, yapabileceğim tüm direnişi engelledi; öyle ki, kartallar beni oradan bin fersah uzaktaki büyük bir koruya götürdüler, burası saksağanımın dediğine göre, krallarının ikamet ettiği şehirdi.

İlk yaptıkları, beni büyük bir meşenin gövdesine oyulmuş bir hapishaneye atmak oldu ve en güçlülerinden bir sürüsü dallara tüneyip silahlı bir askeri birlik görevi üstlendiler.

Yaklaşık yirmi dört saat kadar sonra, bunların yerini başka muhafızlar aldı. Bununla birlikte, talihin, hoşuna gideceği hangi felaketlerin başıma gelmesini emredeceğini büyük bir melankoliyle beklerken, şefkatli saksağanım bütün olup biteni bana anlatıyordu.

Başka şeyler arasında hatırladığıma göre, saksağanım, kuş topluğunun, beni bu kadar uzun süre yemeden bırakmalarının, çok la zayıflamama yol açtığını ve üstümde kemirmek için sadece miklerin kalacağını ortaya serdiklerini de haber vermişti.

Homurdanma başkaldırıyı ateşlemek üzereydi, ama saksağan kuşlara karşı çıkarak, onların düşüncesine herhangi bir şede yakınlaşan bir canlıyı, sebebini bilmeksizin böyle öldürmeye lkmanın barbar bir yöntem olduğunu ifade etmeye kalkınca, şlar da, doğanın dünyaya getirirken gerekli şeylerle donatmayı e umursamadığı çırılçıplak bir canlının, kendileri gibi düşünyi becerdiğine inanmanın gülünç olduğunu ileri sürerek saksaı paramparça edeceklerdi. "Hiç değilse, bizim yüzümüzü biraz ha fazla andıran bir canlı olsaydı, ama o aslında hiç benzemeı ve en iğrenç; yani herkesi korkutan, kel bir hayvan, yolunmuş kuş, her cins çöpten toplanmış bir canavar" diye eklediler. ;an, diyorum, o kadar aptal ve o kadar boş ki, bizlerin sadece ıdisi için yaratıldığımıza ikna olmuş; insan, son derece öngörüruhuyla, şekeri arsenikten ayırt etmeyi bilemez, güzel muhakesinin maydanoz zannettiği baldıran otunu da yutuverir. Sadece ygulara ilişkisiyle akıl yürütüldüğünü savunan insan, bununla likte, bütün yaratıklar arasında, en zayıf, en yavaş ve en yanlış ygulara sahiptir. İnsan ki sonuçta doğa, onu her şeyden yapan, canavarlar gibi yaratmıştır, ama ayrıca içine bütün canlılara kmetme ve onları yok etme duyusunu dahil etmiştir."

İşte en akıllıların söyledikleri: Topluluğa gelince, onlar gibi yüzü olmayan bir hayvanın, aklı olduğuna inanmanın dehşetici olduğunu haykırıyordu. "Eh, ne yani" diye birbirlerine mıdanıyorlardı, "ne gagası, ne tüyleri, ne pençeleri var, bir de ruhu akıllı olacaktı! Oh Tanrım! Ne biçim küstahlık!"

En cömertlerinin benden gördükleri saygı, hakkımda dava açılasını katiyen engellemedi: Davaya ait bütün yazılar bir servinin buğuna işlendi; sonra birkaç gün içinde kuş mahkemesine götüldüm. Oturumda, avukatlar, danışmanlar ve yargıçlar olarak da ksağanlar, alakargalar ve sığırcıklardan başkası bulunmuyordu, hası sadece benim dilimi anlamayanlar arasından seçilmişlerdi.

Beni bir sanık iskemlesinde sorguya çekmek yerine çürümüş bir dal parçasına ata biner gibi oturttular, toplantıya başkanlık yapan, gagasını birkaç kere açıp kapatıp takırdattıktan ve tüylerini görkemli bir şekilde sarsaladıktan sonra, bana nereli, hangi milletten ve hangi cinsten olduğumu sordu. Şefkatli saksağanım bana daha önceden, sonra çok kurtarıcı olan bazı bilgiler vermişti ve birçoğu arasında insan olduğumu itiraf etmekten kaçınmamı söylemişti. Dolayısıyla, toplantıda bulunduklarını gördüğüm Zümrüdü Anka ve birkaç kişinin kendilerine bahsetmiş olabilecekleri gibi, Yeryüzü denilen şu küçük dünyadan olduğum; doğduğum yerin Kuzey Kutbu'nun aşağısındaki ılıman bölgede, Avrupa'nın ucunda Fransa denilen ülkede bulunduğu cevabını verdim. Cinsimle ilgili konuya gelince, kendilerinin benzettiği gibi, hiç insan değil ama maymun olduğumu, çok küçükken insanların beni beşiğimden kaçırdıklarını ve aralarında beslediklerini, onların beni kötü yetiştirmelerinin derimi narinleştirdiğini; bana anadilimi unutturduklarını ve kendilerininkini öğrettiklerini; bu vahşi hayvanların hoşlarına gitmek için sadece iki ayak üstünde yürümeye alıştığımı; ve sonuçta, türde düşüş yükselişten daha kolay olduğundan, bu iğrenç hayvanların düşünceleri, alışkanlıkları ve yemekleri beni o kadar çok etkiledikten sonra, şeref maymunları olan ebeveynlerimin bile beni tanıyamaz olduklarını anlattım. Kendimi haklı göstermek için, beni uzmanlara inceletmelerini, insan bulunmam halinde, bir canavar gibi öldürülmeye boyun eğeceğimi söyledim.

Konuşmamı bitirir bitirmez toplantıda bulunan bir kırlangıç, "Efendiler," diye haykırdı, "onun kandırıldığını kabul ediyorum; biraz önce doğduğu memleketin Fransa olduğunu söylediğini unutmayınız; ama Fransa'da maymun doğmadığını biliyorsunuzdur: Bundan sonra, övündüğü yaratık olup olmadığına karar veriniz!"

Beni suçlayana verdiğim cevapta, ailemden çok küçükken kaçırıldığımı ve Fransa'ya götürüldüğümü, pek haklı olarak, doğduğum memleket olarak hatırladığım en eski memleketin adını zikrettiğimi söyledim.

Bu mantık her ne kadar doğru gibi görünse de yeterli değildi; ama büyük çoğunluk, insan olmadığımı işitince hayran kaldılar ve kolayca inandılar; zira bu güne kadar hiç insan görmemiş olanlar, insanın, benim onlara göründüğümden daha korkunç olamayacağına kendilerini ikna edemiyorlardı ve daha sağduyulular, insanın son derece iç bulandırıcı bir şey olduğunu onun hayali bir yaratık olduğuna inanmayı faydalı bulduklarını ekliyorlardı.

Hayranlıktan bütün dinleyiciler, kanatlarını çırptılar ve beni anında, ertesi gün Mahkeme Salonları açıldığında sorgulanmam ve raporumun hazırlanarak topluluğa verilmesi için, temsilcilere teslim ettiler. Dolayısıyla onlar bu görevi üstlendiler ve beni gerideki bir koruya götürdüler. Orada beni tutarlarken, etrafımda sadece yüz çeşit takla atmakla ve başlarında ceviz kabuklarıyla defile yapmakla uğraştılar. Bazen ayaklarıyla birbirlerini tekmeliyorlardı, bazen yeniden doldurmak üzere küçük çukurlar kazıyorlardı, sonra birdenbire hiçbirini göremeyince hayretler içinde kaldım.

Bütün gün ve gece, ertesi gün belirlenen saat gelene kadar bu ıvır zıvırla geçti, yeniden yargıçlarımın önüne çıkarıldım, gerçeği söylemeleri için çağrılan temsilcilerim, vicdanlarını hafifletmek için, benim övündüğüm gibi maymun olmadığım hakkında, mahkemeyi bilgilendirmeye kendilerini mecbur hissediyorlardı: "Zira," diyorlardı, "önünden yüz kere geçerek, boşu boşuna sıçradık, yürüdük, fırıldak gibi döndük ve bu sayede onu da maymun alışkanlıklarına göre heyecanlandırıp aynı şeyleri tekrar ettireceğimizi umduk. Oysa, her ne kadar insanlar arasında beslenmiş de olsa, maymun her zaman maymun olduğu için, bizim maymunluklarımızı taklit etmekten kaçınacak gücü olmaması gerektiğini iddia ediyoruz. İşte, efendiler, bizim raporumuz."

Yargıçlar karar vermek için bir araya geldiler; ama gökyüzünün kapandığının ve yağmur getiriyor gibi olduğunun farkına varıldı. Bu da toplantının sonlanmasına sebep oldu.

Kötü havanın belirtisinin onları başka yere davet ettiğini sanıyordum, ancak savcı bana gelerek, mahkeme emrine göre bugün benim yargılanmayacağımı söyledi: Gökyüzü sakin olmadığında hiçbir suç davasına bakılmazmış, zira soğuk hava koşullarının

yargıçların zihinlerini bozacağından endişe ediliyordu. Kuşların yağmur yağarken mizaçlarına dolan kederi de davanın üstüne kusacaklarından veya hatta mahkemenin duyduğu üzüntü sebebiyle sanıktan intikam almasından da çekiniliyormuş, bu yüzden duruşmamın havalar düzelince yapılmasına karar verildi. Böyle olunca beni tekrar hapishaneye götürdüler, yol boyunca iyi kalpli saksağanımın beni hiç terk etmediğini hatırlıyorum, hep yanımda uçtu ve sanıyorum ki, hemcinsleri bize yaklaşmamış olsalardı beni yine de terk etmeyecekti.

Sonunda hapishanemin olduğu yere ulaştım ve tutukluluğum süresince hep kral ekmeğiyle beslendim, onların kral ekmeği dedikleri elli tane kadar solucan ve bir o kadar da kurtçuktan oluşuyordu ve bana sabah akşam saat yedide getiriyorlardı.

Ertesi gün gelince tekrar duruşmaya çıkacağımı düşünüyordum, herkes de öyle sanıyordu; ama beş veya altı gün sonra muhafızlarımdan birinin anlattığına göre, geçen süre bir saka kuşu topluluğunun içlerinden birine karşı açtığı davanın görülmesi için kullanılmıştı. Muhafıza, bu bahtsızın hangi suçtan dolayı itham edildiğini sordum: "Bu suç," diye cevap verdi muhafız, "bir kuşun lekelenebileceği en büyük suç. Onu itham ediyorlar... Düşünebiliyor musunuz? Onu itham ediyorlar... Aman yarabbi. Bunu sadece düşünmek bile tüylerimi başımın üstüne kadar diken diken ediyor... Neyse, onu altı yıldan beri henüz bir arkadaş bile edinmeye layık olmadığı için suçluyorlar, bu sebepten ötürü Kral olmaya, ve kendi cinsinden başka bir halka Kral olmaya mahkûm edildi."

"Eğer halkı kendi cinsinden olacak olsaydı, hiç değilse gözleri ve arzusuyla onların cinselliklerine dalabilecekti, ama bir cinsin zevkleri, başka bir cinsinkilerle hiç bağdaşmadığından, bu keyiflerin hiçbirinin tadına bakamayarak, krallığın bütün eziyetlerine tahammül edecek ve bütün acılarını içecek."

"Bu sabah, yolculuk sırasında kendini zehirleyebilir diye, birçok doktorun refakatinde hareket ettirildi." Her ne kadar muhafızım doğası itibariyle büyük geveze olsa da, gizli anlaşma yaptığından kuşkulanılır endişesiyle, benimle uzun zaman tek başına konuşmaya cesaret edemedi.

Aşağı yukarı hafta sonunda tekrar yargıçlarımın önüne çıkarıldım. Beni yapraksız, küçük bir ağacın çatal dalına çöktürdüler. Uzun elbiseli kuşlar, avukatlar, danışmanlar olduğu kadar başkanlar, her biri layık olduğu yere göre, kat kat, kocaman bir sedir ağacının tepesine tünediler. Toplantıya sadece meraktan katılanlar, bütün yerler dolana kadar, yani sedirin dalları ayaklarla kaplanıncaya kadar, karmakarışık bir vaziyette yerleştiler.

Bana karşı her zaman acıma duygusuyla dolu olduğunu fark ettiğim şu saksağan, geldi ağacıma tünedi, yosunu yalancıktan gagalıyormuş gibi yapıp oyalanırken, bana: "Aslında," dedi, "sizin mutsuzluğunuzun bana ne kadar dokunduğunu tahmin edemezsiniz, zira canlılar arasında bir insanın, her düzenli devlette temizlenmesi gereken bir veba olduğunu bilsem de, bununla beraber beşiğimden itibaren onların arasında yetiştirildiğim, dillerini mükemmel derecede öğrenirken kendiminkini neredeyse unuttuğum, ve ellerinden harika yumuşak peynirler yediğim aklıma geldiğinde, onları gözlerim ve ağzım sulanmadan tekrar hatırlamayı beceremezken, sizin için, en adil tarafa meyletmemi engelleyecek sevgiler hissediyorum."

Bir kartal benimkine çok yakın bir ağacın dalları arasına gelip oturduğunda ve konuşmamızı kesmeye mecbur ettiğinde, saksağan tam da sözlerini bitiriyordu. Onu kral sandığımdan kalkıp önünde diz çökmek istediğimde, iyi ki saksağanım ayağıyla beni olduğum yere oturttu. "Düşünüyor muydunuz yani," dedi, "bu büyük kartalın bizim hükümdarımız olabileceğini? Bu siz insanlara ait bir hayal, çünkü sizler emir almak için kendinizi, vatandaşlarınızın en kocaman, en kuvvetli ve en gaddar olanlarına bıraktığınız için, her şeyi kendinize göre değerlendirerek, aptalca, kartalın bize emir vereceğini sandınız."

"Ama bizim siyasetimiz çok farklıdır, zira bizler krallarımız olarak sadece en çok zayıf, en çok tatlı ve en çok barışçıl olanları seçiyoruz, üstelik onları altı ayda bir değiştiriyoruz ve kral olarak en zayıf olanı, eğer birisine en küçük bir hata yaparsa, hata yapılan kendisinden intikam alabilsin diye seçiyoruz. Onları tatlı birilerinden seçmemizin sebebi, kimseden nefret etmemesi ve kimsenin

de ondan nefret etmemesi içindir, ve sulhsever bir mizaçta olmasını istememiz de, savaştan kaçınmak ve her türlü adaletsizlik yolunu kapatmak içindir."

"Her hafta, herkesi toplar ve orada herkes, kral hakkındaki şikâyetini söylemek üzere kabul edilir. Eğer, idaresinden memnun olmayan sadece üç kuşla bile karşılaşırsa, görevden alınır ve yeni bir seçime gidilir. Halk toplantısının devam ettiği gün, kralımız, kanatları ve ayakları bağlanmış olarak, bir gölün kıyısındaki büyük bir porsuk ağacının en tepesine yerleştirilir. Bütün Kuşlar peş peşe önünden geçer; eğer içlerinden biri son kralı sorumlu bulursa, onu suya atabilir. Ama hemen önce orada bu olayın sebebini kanıtlamak zorundadır, yoksa kederli ölüme mahkûm edilir."

Onun sözünü keserek, kederli ölüm derken neyi kastettiğini sormaktan kendimi alamadım ve işte bana verdiği cevap:

"Eğer bir sanığın suçunun çok büyük olduğuna ve ölüm cezasının günahının kefaretine yeterli olmadığına karar verilirse, birçok acıyı içeren bir cezanın seçilmesine gayret edilir ve şöyle davranılır: Aramızdan sesi en hüzünlü ve en kasvetli olanlar seçilerek bir serviye terk edilmiş olan zanlıya gönderilir. Bu kederli şarkıcılar ağaçta, onun etrafında toplanır, iç karartıcı ve felaket şarkılarıyla kulağından girip ruhunu öylesine doldururlar ki, kederinin acısı uzuvlarının faaliyetini bozarak kalbini sıkıştırır, o da gözler önünde tükenir ve üzüntüsünden nefesi kesilerek ölür."

"Bununla beraber artık böyle bir olay başa gelmiyor, zira Kralarımız gayet tatlı olduklarından, intikam almak için, hiçbir kimseyi asla bu kadar zalimce bir ölüme heveslendirmiyorlar."

Bu ara hüküm süren, mizacı çok barışçıl olan bir Güvercin'dir, öyle ki geçen gün iki serçeyi uzlaştırmak gerekti, bu anlaşmazlığın sadece geçimsizlik yüzünden olduğunu kendisine anlatmak için dünyanın zahmeti gerekti."

Seyircilerden birkaçı bize yönelmeseydi, saksağanım böylesine uzun bir sohbeti sürdürmekten kaçınmazdı; çünkü zaten kendisinin istihbaratta bulunduğundan şüphe duyuluyordu, meclis başkanları muhafız bölüğünden bir kartalı yakasına yapıştırdılar, o da kendisine el koydu. Güvercin kral tam bu sıralarda oraya

ılaştı; herkes sustu ve sessizliği ilk önce, kuşların başdenetçisinin saksağana yönlendirdiği suçlamayla bozuldu. Kral, skandalın sebebinden tamamen haberdar olduktan sonra, ona adını ve beni nereden tanıdığını sordu. "Efendim," diye cevap verdi şaşkınlık içindeki saksağan, "benim adım Margot; burada benim hakkımda bilgi verecek bir sürü itibarlı kuş var. Bir gün, doğum yerim yeryüzü dünyasında, beni asılı olduğum penceredeki kafesimde bağırırken duyup yanıma gelen işte buradaki Guillery 'Enrhume'den öğrendiğime göre, babam Courtequeue, annem de Croquenoix idi. Eğer Guillery olmasaydı bunları bilemeyecektim; zira, beşikte, ailemin kanatları altından, çok küçükken kaçırılmıştım. Annem, bir süre sonra üzüntüden ölmüş, babam da, artık çocuk yapma yaşını geçtiğinden, kendini mirasçısız bulup ümitsizliğe kapılınca, alakargalar savaşına gidip orada beynine aldığı bir gaga darbesiyle öldürülmüş. Beni kapıp kaçıranlar, satmak için şatonun birine götüren domuzcu denilen bazı vahşi hayvanlardır, işte şimdi hakkında dava açtığınız bu adamı da orada gördüm. benim için bazı iyi şeyler düşünüp düşünmediğini bilmiyorum ama hizmetçileri, bana yemek doğramaları için uyarma zahmetine katlanmıştı. Hatta kendisi de zaman zaman bana yiyecek verme iyiliğinde bulunmuştu. Kışın ıslak soğuğundan titrediğim zaman, beni ateşin yanına alıyor, kafesimi örtüp sarmalıyor veya bahçıvana beni gömleği içinde ısıtması talimatını veriyordu. Hizmetçiler onun yanında beni kızdırmaya cüret edemiyorlardı ve hatırladığıma göre bir gün Hanımımın küçük uşak bozuntusu beni kedinin önüne atmıştı da, kedinin patilerinin arasından beni kurtarmıştı. Ama bu vesileyle bu vahşetin sebebini size anlatmak fena olmayacak. Bir gün, küçük uşak Hışır'a yaltaklanmak için bana öğrettiği birtakım salaklıkları tekrar ediyordum. Hicivlerimi nasıl daima sırasıyla okuyor idiysem, bu sefer aksilikle, o sanki içeri girip yalan bir haber getirmiş gibi davrandım ve sıralamama aynen devam ederek: "Kesin sesinizi, orospu çocuğu, yalan söylediniz!" deyiverdim. İşte burada itham edilen ve asıl yalancı düzenbazı tanıyan bu adam, içime doğmuş gibi konuşmuş olabileceğimi düşündü ve Hışır'ın olay yerinde var olup olmadığının

araştırılmasını istedi. Hışır'ın düzenbazlığına kanaat getirildi, Hışır kırbaçlandı ve Hışır benden intikam almak için, kendi yokken, beni Mırmır'a yedirmek istedi." Kral, bir baş eğmesiyle, saksağanın benim felaketime duyduğu üzüntüden hoşlandığını belirtti, ancak bundan sonra benimle gizli olarak konuşmasını da yasakladı. Sonra, karşı tarafın avukatına, iddianamesinin hazır olup olmadığını sordu, o da ayağını kaldırıp konuşacağını belirtti. Anladığım kadarıyla bana yönelik iddialar şöyleydi:

Kuşlar Parlamentosu Meclis toplantısında,
insan olmakla suçlanan bir hayvan
hakkındaki iddianame.

"Efendiler, davacı, keklik kökenli, Guillemette la Charnue'dür. Kendisi yeryüzü dünyasından yeni gelmiştir, insanların ona attığı bir kurşun yüzünden gırtlağı hâlâ deliktir, insan evladından şikâyetçidir ve dolayısıyla, büyük insanlar cemiyetinin bir ferdi olduğunu iddia ettiğim bu hayvandan da şikâyetçidir. Söz konusu hayvanı öldürerek, uygulayabileceği muhtemel şiddet eylemlerini engellememiz bizim için zor olmayacaktır; bununla beraber, bütün yaşayanların selametleri ve kayıpları, yaşayanların Cumhuriyeti için önemli olduğundan, şayet insanların adaletsizliklerinden birini dahi işlersek, bana öyle geliyor ki, biz de insan olmayı, yani onlardan üstün olduğumuz akıldan ve ölümsüzlükten mahrum olmayı hak etmiş olurduk."

"Öyleyse efendiler, bu davanın zorluklarını, ilahi zihinlerimizin muktedir oldukları büyük bir çabayla inceleyelim."

"Olayın düğümü, bu hayvanın bir insan olup olmadığını öğrenmeye bağlı; eğer sonra öyle olduğunu ortaya çıkarırsak, bu yüzden ölümü hak edecek mi?

"Bana gelince, ne olursa olsun katiyen güçlük çıkarmıyorum, birincisi, onu görür görmez hepimiz birden sebebini söyleyemediğimiz bir dehşet hissiyle donduk kaldık; ikincisi, deli gibi gülmesi, üçüncü olarak, bir aptal gibi ağlaması; dördüncü olarak, bir hödük gibi sümkürmesi, beşinci olarak, bir uyuz gibi yolunmuş olması;

altıncı olarak kuyruğunun önünde bulunması; yedinci olarak, ağzında, ne tükürmeyi ne yutmayı becermeye aklının ermediği bir sürü dört köşe küçük taşları tutması; sekizinci ve son olarak, her sabah gözlerini, burnunu ve yassı gagasını havaya kaldırarak, ellerini birleştirip ve avuçları iç içe yapışık, sanki ikisi serbest kalınca rahatsız oluyor gibi, ucunu gökyüzüne doğru uzatması; ayaklarını yarısından kırarak butlarının üstüne düşmesi; sonra mırıldandığı sihirli sözler sayesinde, kırılmış bacaklarının yeniden birleşmesi ve kendisinin evvelki kadar şen şakrak tekrar ayağa kalkması dikkatimi çekti. Bildiğiniz gibi Efendiler, tüm canlılar arasında, kendini sihre adayacak kadar kara ruhu olan sadece insan evladıdır ve dolayısıyla, bu da bir insan evladıdır."

"Şimdi, insan olduğu için, acaba ölümü hak ediyor mu, bunu incelemek lazım."

"Efendiler, bütün yaratıkların, toplum içinde birlikte yaşamaları için, bizlerin ortak anamız tarafından yaratıldığına asla şüphe edilmediğine inanıyorum. Öte yandan, insanın sadece ortak yaşamı bozmak için doğduğunu ispat edersem; onun yaratılışının amacına karşı çıktığını, haliyle de insanın, doğanın kendi eserinden pişmanlık duymasını hak etmiş olduğunu ispat etmiş olmaz mıyım?"

"Bir devletin devamlılığı için ilk ve en temel kural eşitliktir; ama insan bunu ebediyen sürdürmeyi bilemez: Bizi yemek için üstümüze saldırır; bizlerin sadece onun için yaratıldığımıza kendini inandırmaya kalkışır. Haklı olduğunu iddia ettiği üstünlüğüne kanıt olarak, barbarlığıyla bizi katledişini ve kendisine karşı direniş gösterememizi gösterirken, kartalların, akbabaların ve grifonların güçlülerinin atlattıkları saldırıları efendilerine itiraf etmek istemez. Ama neden, zaten kendi içlerinde bile Cüceler ve Devler karşılaşırlarken, üyelerin bu büyüklükleri ve düzeni bu kadar çok türü neden böylesine etkilesin?"

"Üstelik övündükleri şu güç aslında hayali bir haktır; onlar aksine köleliğe o kadar çok eğilimlidirler ki, hizmet etmekten geri kalmak korkusundan birbirlerine özgürlüklerini satarlar. İşte böylece gençler ihtiyarların, fakirler zenginlerin, köylüler soyluların,

prensler hükümdarların ve hükümdarlar da yarattıkları yasaların kölesidirler. Bununla birlikte bütün bu zavallı hizmetkârlar efendisiz kalmaktan çok korktuklarından ve özgürlüğün kendilerine beklenmedik bir yerden geleceğini akıllarına takarak, her yerde, suda, havada, ateşte, toprak altında, her yerde kendilerine Tanrılar uydurdular. Hatta yok olmanın dehşetinden daha çok öldükten sonra emir alacak kimseler kalmayacağı endişesinden çekinerek, ölümsüzlüğün yanlış ümitleriyle kendilerini eğlendirdiklerini sanıyorum. İşte, bu düşsel hükümdarlığın ve insanın son derece doğal iktidarının, hayvanlar ve bizim üstümüzdeki edepsizliğinin son kertesindeki güzel sonucu. Bununla birlikte, bu hayali prensliğin sonucu olarak, insan, bizim hayat ve ölüm hakkımızı gayet güzelce kendi üstüne alır; bize tuzak kurar, bizi zincirler, bizi hapse atar, bizi boğazlar, bizi yer ve karşı duranları öldürme gücünde asalet bulur. Bize savaş açmak için, Güneş'in onu aydınlatmak üzere parladığını; doğanın bizim gökyüzündeki gezintilerimizi yaymamıza müsaade etmesinin, kendisinin bundan sadece olumlu veya olumsuz fal kehaneti çıkarması için olduğunu ve Tanrı içimize bir sürü bağırsak tıktığında, bunu sadece insan gelecekteki şeylerin bilgisini öğrensin diye büyük bir kitap yaratmak niyetiyle yaptığını düşünür."

"Eh güzel, işte tamamen tahammül edilmez bir kibir değil mi? Bunu tasarlayan, insan olarak doğmak kadar küçük bir cezayı hak edebilir miydi? Öte yandan onu suçlamanızı istediğim şey bu değil. Zavallı hayvan aklını bizler gibi kullanamadığı için, anlayış bozukluğundan kaynaklanan hatalarını affediyorum; ama sadece arzu ederek işlediği hataları hakkında, adalet istiyorum: Mesela bizler kendisine saldırmamış olmamıza rağmen bizlerden birini öldürdüğü için; açlığını daha uygun gıdayla giderebilecekken, bizi yediği için. En fazla alçaklık olarak değerlendirdiğim ise bizimkilerden şahin, doğan, akbaba gibilerinin bazı iyi tabiatlarını bozup onları ayartarak kendileri için katliam yaptırmalarını, hemcinslerini gırtlaklamalarını veya bizleri yakalayıp ellerine teslim etmelerini öğretmesidir."

"Tek başına bile bu mütalaa o kadar ağırdır ki, mahkemenizden, onun kederli ölümle cezalandırılmasını talep ediyorum."

Bütün kurul bu talepten dolayı dehşetle titredi; işte bunu biraz hafifletmek nedeniyle, Kral avukatıma cevap vermesi için işaret etti.

Avukatım Sığırcık kuşu, bastığı dala ayağıyla üç defa vurarak, meclise şöyle hitap etti:

"Efendiler, kendisine acıdığım için bu zavallı hayvanın davasını aldığım doğrudur; ama onu savunmaya kalktığımda bana bir vicdan azabı geldi, ve sanki gizli bir ses bu kadar iğrenç bir eylemi gerçekleştirmemi yasakladı. Böylece, Efendiler, size ve bütün Mahkemeye, ruhumun selameti için, insan gibi bir canavarın yaşam süresine hiçbir şekilde katkıda bulunmak istemiyorum."

Bütün cemaat memnuniyet işareti olarak ve bu kadar iyi bir kuşun açık kalpliliğini kutlamak için gagalarını şaklattılar.

Saksağanım onun yerine savunma yapmak üzere başvurdu; ama insanlar arasında beslenmiş ve belki de onların ahlakıyla bozulmuş olabileceğinden, lehimde bir önyargı taşıyabileceği endişesiyle susmaya mecbur edildi; zira kuş mahkemesi, avukatın, bir müşteriyle bir ötekisine göre daha fazla ilgilenmesinden katiyen sıkıntı duymaz, yeter ki, bu eğilim davacı tarafın yararına olsun.

Yargıçlar, beni savunmak için kimsenin ortaya çıkmadığını görünce, üyelerin fikirlerini almak üzere salladıkları kanatlarını açtılar ve meclisin fikrini sordular.

Fikri sorulanların çoğu, başından beri bildiğim gibi, kederli ölümle yok edilmemde kuvvetle ısrar etti; bununla birlikte, Kral'ın bu şekilde düşünmediği fark edilince, herkes onun fikrine döndü. Böylece, yargıçlarım yumuşadılar ve lütfettikleri kederli ölüm yerine, cezamı suçlarımın birkaçıyla ilişkilendirerek, beni başka bir infazla yok etmeye karar verdiler. İnsanların kuşlar üstündeki şu sözde iktidarı konusunda gerçekleri göreyim diyerek, beni en zayıf kuşların öfkesine terk etmeye, yani beni sineklere yedirterek öldürmeye mahkûm ettiler.

Aynı anda toplantı dağıldı, kralla konuşmaya giderken kendinden geçerek bayılıp düşen bir kuşun geçirdiği kaza yüzünden, faciamın şartlarının detaylı olarak tartışılması için daha fazla uzatmaya gerek olmadığını mırıldandıklarını duydum. Bu kaza-

nın sebebinin kuşun bir insana uzun süre devamlı bakmasından duyduğu dehşetten kaynaklandığını zannettiler. Bu nedenle beni oradan götürme emri verildi.

Tutuklanma kararı bana hemen bildirildi ve mahkeme kâtibi akkuyruklu kartal kararı okur okumaz gökyüzünün sineklerden karardığını gördüm, eşekarıları, balarıları, karasinekler, sivrisinekler ve pireler sabırsızlıkla uğuldamaya başladılar.

Hâlâ, her zamanki gibi kartallarımın beni götürmelerini bekliyordum, ama onların yerine kocaman bir siyah devekuşu geldi ve beni, utanmadan at biner gibi sırtına oturttu, zira bu duruş onların arasında, bir suçluya yapılabilecek en aşağılayıcı davranıştır ve bir kuş, nasıl bir saldırıda bulunursa bulunsun asla bu cezaya mahkûm edilmez.

Beni infaza elli kadar akbaba götürdü, önlerinde bir o kadar da kızıl akbaba vardı, arkada da meymenetsiz iç karartıcı şeyler gaklayan bir alay karga uçuşuyordu, daha uzaktan da onlara cevap veren baykuşların seslerini duyar gibi oluyordum.

Kararın bana tebliğ edildiği yerden itibaren, ölümüme yardımcı olmaları için görevlendirilen iki tane Cennet Kuşu, gelip omuzlarıma oturdular.

Ruhum o zaman, her ne kadar birazdan atacağım adımımın dehşetinden çok sarsıldıysa da, beni teselli edecek, neredeyse tüm aklıma gelen fikirleri hatırladım.

Cennet kuşları, gagalarını kulaklarıma dayayarak bana, "Ölüm" dediler, "madem güzel anamız doğa, bütün çocuklarını ona tabi kılar, kuşkusuz o kadar kötü bir şey değildir, ve her an ve en küçük bir vesileyle başa gelebildiğine göre, büyük sonuçları olan bir hadise de sayılmamalıdır. Zira hayat eğer çok mükemmel olsaydı, bizim onu terk etmemiz kendi elimizde olamayacaktı veya eğer ölüm kendinden sonra, senin gözünde büyüttüğün önemli sonuçları getirseydi, onu terk etmemiz elimizde olamayacaktı. Halbuki canlılar hayata oyunla başladığına göre, aynen öyle bitirmeleri için, aksine birçok belirti vardır. Sana böyle anlatıyorum, zira senin ruhun bizimki gibi ölümsüz olmadığına göre, sen öldüğünde, her şeyin seninle birlikte öldüğüne kanaat

getirebilirsin. Onun için, senin arkadaşlarından birkaçının daha sonra başına gelecek şey, senin başına daha önce gelecek diye hiç üzülme. Onların şartları göz önüne alındığında, onlar sana göre daha fazla acınacak durumdadır; zira eğer ölüm fena bir şeyse, sadece ölecek olanlara fenadır ve onların, burayla orası arasında ancak bir saati olan sana göre, yaşayacakları daha elli altmış seneleri vardır. Ayrıca, doğmamış olan mutsuz değildir. Nitekim sen de henüz doğmamış gibi olacaksın; hayatından bir göz açıp kapama sonrasında, bir göz açıp kapama evvelinde nasıl idiysen öyle olacaksın ve bu göz açıp kapama geçince, bin asır önce ölenler kadar eskiden ölmüş gibi olacaksın."

"Ama ne olursa olsun, hayatın bir mülk olduğu kabul edildiğinde, zamanın sonsuz akışı içinde, senin olmanı sağlayan aynı tesadüf, birkaç gün içinde, senin hâlâ başka bir beden olmanı beceremez mi? Madde, kendini karıştırması sayesinde, sonunda senin varlığının yapılanması için gerekli bu sayıya, bu duruma ve bu düzene geldiği gibi, yeniden kendi kendini karıştırarak geldiği uygun yeni düzende, bir başka defa daha senin kendini hissetmeni sağlayamaz mı? Evet ama, bana daha evvel böyle olduğumu hatırlamayacağım mı diyeceksin? Eh sevgili kardeşim, eğer var olduğunu hissediyorsan bunun ne önemi olur? Ayrıca, hayatını kaybetmenden ötürü seni teselli etmek, şimdi tarif edeceklerimi sana hayal ettirmez mi?"

"İşte, seni bu absenti sabırla içmeye mecbur etmek için oldukça kuvvetli görüşler; yine de bende bunlardan, senin kuşkusuz arzu edeceğin daha etkileyicileri kaldı. Sevgili kardeşim, seni şuna inandırmak lazım, sen ve senin gibi öteki hayvanlar maddeden yapılmışsınız, ve ölüm, maddeyi yok etmek yerine, sadece onun işleyen düzenini allak bullak ettiğinden, sana, ne olduğuna ara vererek herhangi başka bir şey olmaya başlayacağına inanmak zorunda olduğunu söylüyorum. Yani senin sadece bir toprak yığını veya bir çakıl taşı olmanı arzuluyorum, dahası insana kıyasla daha az hain bir şey olacaksın. Ama sana açıklayacağım ve arkadaşlarımın benim ağzımdan duymalarını istemediğim bir sırrım var, birazdan bizim küçük kuşlar seni yedikten sonra onların tözüne

geçeceksin. Evet, körlemesine de olsa, bizim sineklerimizin zihinsel işlemlerine katkıda bulunma ve sen kendi başına düşünemesen bile, hiç değilse onları düşündürmenin şanına katılma şerefini edineceksin."

Takriben bilgilendirmenin burasında infazım için karar verilen yere geldik.

Burada birbirine çok yakın ve neredeyse aynı mesafede dört ağaç vardı, her birinin üstüne eşit seviyede bir balıkçıl tünemişti. Beni siyah devekuşunun üstünden indirdiler, bir sürü karabatak beni dört balıkçılın beklediği yere kaldırdı. Bu kuşlar birbirlerinin tam karşısında her biri kendi ağacına sağlamca dayanmış olarak, mucizevî uzun boyunlarıyla, birileri bacaklarımdan diğerleri kollarımdan, beni bir ip gibi gerdirip o kadar sıkı bağladılar ki, bacak ve kollarımdan her biri onlardan tek birinin boynuna bağlanmış bile olsa, gücüm azıcık olsun kımıldamama yetmiyordu.

Uzun süre bu konumda duracak olmalıydılar, zira balıkçılların gagalarına yem dökmek üzere karabatakları avlanmaya yolladıklarını işittim.

Havayı bizler kadar hızlı bir uçuşla yarmayı beceremeyiş sinekler hâlâ bekleniyordu; fakat seslerini duymamız fazla gecikmedi.

İlk girişikleri iş ise aralarında vücudumu paylaşmak oldu, ve gayet şeytanca yapılan bu paylaşıma göre gözlerim, onları oysunlar ve yesinler diye balarılarına, kulaklarım, sağır etsinler ve tümünü kemirsinler diye eşekarılarına; omuzlarım, beni kaşındıran yaralar açsınlar diye pirelere, geri kalan yerler de işte benzer şekilde ötekilere tahsis edildi. Onların bu emirleri aldıklarını duymamla birlikte, derhal yaklaştıklarını gördüm. Sanki havayı meydana getiren bütün atomlar sineklere dönüşmüşlerdi; zira, bu taburlar sıkışık ve etime yakın olduklarından, ancak zayıf birkaç tel gün ışığı kılık değiştirmiş gibi görünüp bana kadar geliyorlardı.

Ama içlerinden her biri ısıracağı yeri zaten keyfine göre seçmişken, birdenbire aniden geri çekildiklerini gördüm, bulutlara kadar çınlayan sonsuz haykırış karmaşası arasında, birçok defa, şu 'merhamet!' 'merhamet!' 'merhamet!' kelimesini işittim.

Sonra iki kumru yanıma yaklaştı. Onların gelmesiyle ölümümün bütün uğursuz araçları dağıldılar; balıkçıllarımın beni çekiştiren şu uzun boyunlarının çemberlerini gevşettiklerini ve davul zarı gibi gerilmiş vücudumun, dört ağacın tepesinden köklerinin dibine kadar sıyrılarak yere doğru düştüğümü hissettim.

Yerde bir kaya üstünde paramparça olacağımı beklemiştim, ama korkumun arkasından popomu beyaz bir devekuşunun üstünde buldum, o da beni sırtında hissettiği an dörtnala koşmaya başladı.

Geldiğimden farklı bir yolda ilerledik, zira hatırladığım kadarıyla, gelirken, büyük bir mersin ve bir de çitlembik korusundan geçmiş, Güvercin Kral'ın bütün maiyetinin ortasında beni beklediği geniş bir zeytin ormanına ulaştım.

Beni gördüğü anda inmeme yardım edilmesi için işaret etti. Derhal muhafız alayından iki kartal pençelerini bana uzatıp beni Hükümdarlarına götürdüler.

Saygımdan dolayı Majestelerinin küçük mahmuzlarını öpmek istedim fakat o mani oldu. "Siz" dedi, "her şeyden evvel, acaba bu kuşu tanıyor musunuz?"

Bu sözler üzerine bana, kendisini süzdüğümü görünce etrafında dönmeye ve kanatlarını çırpmaya başlayan bir papağan gösterdiler: Krala, "Onu bir yerde gördüm gibi geliyor" diye haykırdım; "ama korku ve sevinç bende hafızamdaki görüntüleri o kadar çok karıştırdı ki, tam olarak nerede karşılaştığımı açıkça hatırlayamadım."

Bu sözleri duyan papağan yanıma gelerek iki kanadıyla yüzümü kucakladı ve şöyle dedi: "Ne yani! Yeğeninizin papağanı Cesar'ı hatırlamıyor musunuz, benim vesilemle, çok defa kuşların da fikir yürüttüklerini savunmuştunuz? Ben, bazen davanız sırasında, bazen oturumdan sonra, size olan minnettarlıklarımı ifade etmek istemiştim: Ama sizi bu kadar büyük bir tehlike içinde görmemin acısı beni kendimden geçmeme neden oldu." Konuşması gözlerimi açmamı sağladı, kendisini hatırlayınca onu kucaklayarak öptüm, o da beni kucaklayıp öptü. "Yani demek ki sen, bizim zalim dünyamızın senden kaptığı hürriyeti sana geri vermek için kafesini açtığım, benim zavallı Cesar'ımsın."

Kral sevgi gösterimimize bir son vermemizi isteyip bana şöyle hitap etti: "İnsan evladı, bizim aramızda iyi bir davranış asla kaybolmaz; işte bu nedenle, insan olduğundan, sadece doğduğun için ölmeyi hak ediyor olsan da, senato hayatını bağışlıyor. Doğa, içgüdülerini aydınlatsın da bizde bulunan ama senin bilmekten âciz olduğun aklı hissedebil! Haydi sağ salim git, keyifli yaşa!"

Kral çok alçak sesle bazı emirler verdi ve iki kumrunun öncülük ettiği beyaz Devekuşum, beni oradan aldı götürdü.

Yaklaşık yarım gün, beni sırtında dörtnala giderek taşıdıktan sonra, bir ormanın yakınında bıraktı, onun ayrılmasıyla ben de hemen ağaçların arasına daldım. Orada, özgürlüğün ve ağaçların kabukları boyunca akan balı yemenin zevkini tatmaya başladım.

Gezintimi sanki hiç bitirmediğimi düşünüyorum; zira, vücudum güçlüğe dayandığı sürece, bölgenin enfes çeşitliliği bana daima daha güzel bir şey keşfettiriyordu. Ama sonunda kendimi yorgunluktan pelte gibi hissedince, gittim çimenlerin üstüne uzandım.

Böylece bu ağaçların gölgesi altında yayılmış halde, yalnızlığın tatlı serinliği ve sessizliği içinde uykuya dalmıştım ki, bana etrafımda uçuşuyormuş gibi gelen anlaşılmaz seslerin belirsiz gürültüsü yüzünden irkilerek uyandım.

Arazi tamamen bir örnek görünüyordu, etrafta görüşü kesecek hiçbir çalı çırpı yoktu; işte bu yüzden benim görüşüm ormanın ağaçları arasından oldukça ileriye kadar uzanıyordu. Bununla birlikte kulağıma gelen mırıltı benden uzaklaşmıyordu; öyle ki daha dikkatli davranınca, bir sıra Yunanca sözü çok daha belirgin işittim; ve aralarında görüşen bir sürü şahıs içinde, şöyle konuşan birisini fark ettim.

"Doktor Bey, benim akrabalarımdan biri olan üç başlı bir karaağaç, bana yolladığı bir İspinoz kuşu vasıtasıyla, bir hektik ateş hastalığına ve tepeden tırnağa kadar da yosunla kaplanma bozukluğuna yakalandığını bildirdi. Sizlere yalvarıyorum, bana olan dostluğunuza dayanarak ona bir şeyler tavsiye etmeniz için yalvarıyorum."

Bir süre hiçbir şey işitemedim; ama yakın bir mesafede, sanki şöyle cevap verildi: "Üç başlı karaağaç sizin akrabanız olmasaydı

ve siz arkadaşım olarak değil de, bizim cinsimize en yabancı birisi olarak bana bu ricada bulunsaydınız, mesleğim gereği yine de sizin yardımınıza koşardım. Yani, üç başlı karaağaca şunları söyleyin: Hastalığının tedavisi için, elinden geldiği kadar, olabildiğince su emmesini ve kuru şeylerden olabildiğince kaçınsın; sadece neşeli konularla ilgilensin ve her gün mükemmel birkaç bülbül kendisine neşeyle şakısın. Sonra o size bu hayat tarzının kendisine nasıl geldiğini bildirsin, şayet hastalığından kurtulamazsa, ona iyi gelecek sıvıları hazırlar, dostlarımdan birkaç leylekten ricayla kendisine bir lavman yaparak tamamen iyileşmesini sağlarız."

Bu konuşmalar tamamlanınca artık en küçük bir gürültü bile duymadım; sadece bir çeyrek saat kadar sonra, daha önceden hiç duymadığım gibi gelen bir ses, kulağıma geldi; ve bakın neler söylüyordu: "Hey, Çatal, uyuyor musunuz?" Bu lafa şöyle cevap veren başka bir ses işittim: "Hayır Tazekabuk, ne oldu?" Sessizliği ilk bozan yeniden sözü alarak, "Şu" dedi, "bu insan dediğimiz hayvanlar yanımıza yaklaştıklarında alıştığımız gibi, kendimi helecan içinde kalmış hissettim; siz de acaba aynı şeyi hissettiniz mi diye sormak istedim."

Öteki cevap vermeden önce, sanki bu keşfe en gizli duygularını uygulayacakmış gibi, biraz zaman geçirdi. Sonra haykırarak, "Yarabbim," dedi, "haklısınız, size yemin ederim ki bütün içim bir insanın temsiliyle o kadar doldu ki, eğer burada çok yakında birisi yoksa dünyanın en aldanmışı olayım."

O zaman, bir insan hissettiklerini söyleyen birçok ses birbirine karıştı.

Gözlerimi boşu boşuna her tarafta dolaştırdım, bu konuşmanın nereden gelmiş olabileceğini bir türlü bulamıyordum. Neyse, beni endişeye düşüren bu olayın korkusundan sıyrılıp biraz kendime gelince, orada bir insan var mıydı diye soran sese doğru, "Evet bir adam vardı," diye cevap verdim ve hemen "ama rica ederim," dedim, "lütfen bana nerede olduğunuzu söyler misiniz?" Bir an sonra şu sözleri işittim:

"Bizler senin bulunduğun yerdeyiz: Gözlerin bize bakıyor ama sen bizi görmüyorsun! Gözünü diktiğini hissettiğimiz meşe

ağaçlarına bak, konuşan bizleriz; eğer geldiğin dünyadaki bir dili konuştuğumuza şaşırdıysan bizim ilk babalarımızın dünya asıllı olduklarını bilmelisin: Onlar vaktiyle Epir'de, Dodona ormanında yetişiyorlardı ve doğal güzellikleri, ormana gelip derman arayanlara danışacakları kâhinleri hissettiriyordu. Bu amaçla, aralarında en iyi şekilde anlaşmak üzere o zamanın en evrensel dili olan, Yunan dilini öğrenmişlerdi; bizler de, babadan oğla onların soyundan geldiğimizden, bu vahiy bağışı bizlere kadar geçti. Bu arada şunu bilmelisin ki, bizim Dodonalı atalarımızın kendisine barınak sağladıkları bir büyük kartal, bir kanadı kırıldığı için ava çıkamıyordu ve onların dallarındaki meşe palamutlarıyla besleniyordu. Bir gün, bu kadar eziyet çektiği bir dünyada yaşamaktan sıkılarak, Güneş'e doğru kanat çırpmaya başladı ve seyahatine o kadar keyifle devam etti ki, sonunda üstünde bulunduğumuz bu aydınlık küreye yanaştı. Ama buraya vardığında, iklimin sıcaklığı onu kusturdu: Henüz hazmedemediği palamutları mecburen boşalttı; bu meşe palamutları fide verdi ve onlardan da, büyüyüp meşe oldular."

"İşte, nasıl mesken değiştirdiğimizin hikâyesi. Bununla beraber, bizlerin sizle bir insan diliyle konuştuğumuzu işitmeniz, öteki ağaçların da kendilerini böyle ifade ettikleri anlamına gelmez; Dodona ormanından gelen, biz meşelerden başka sizler gibi konuşan yoktur; zira diğer bitkilere gelince, işte bakın onların ifade tarzına. Koruların kenarında, esmeye katiyen ara vermeyen bu tatlı ve narin rüzgâra hiç dikkat etmediniz mi? İşte bu onların sözlerinin soluğudur; ve yalnızlıklarının kutsal sessizliğini bozdukları bu küçük mırıltıları ve bu narin gürültüleri tastamam onların dilidir. Ama ormanların gürültüsü her zaman aynıymış gibi gelse de, o kadar farklıdır ki, her bitki türü kendi sesini korur, öyle ki, ne kayın ağacı, akçaağaç gibi, ne de gürgen, kiraz ağacı gibi konuşur. Eğer sizin dünyanızın aptal halkı benim şimdiki gibi konuştuğumu duysaydı, kabuğumun içinde bir şeytanın gizlendiğini sanacaktı. Zira, bizim düşünebildiğimize inanmasının da ötesinde, bizim duygusal bir ruhumuz olduğunu hayal bile edemez; hatta her gün, oduncunun bir ağaca saldırdığında, ilk balta darbesinin

gövdesine, ikincisinden dört kere daha fazla derine işlediğini görür; çünkü, ağaç acıyla uyarıldığı anda, kendini toplamış ve dövüşmek için kuvvetlerini bir araya getirmiştir ve düşmanının silahlarına direnmek için adeta taş kesilmiştir. Ama benim niyetim körlere aydınlığı anlatmak değildir; benim için, bir birey bütün bir türdür ve bütün tür de bana göre sadece bir bireydir, yeter ki, bireye, türün yanlışları hiç bulaşmamış olsun; işte bu yüzden dikkatli olunuz, zira size hitap ederken, tüm insan türüne hitap ettiğimi sanıyorum. Öncelikle bilmelisiniz ki, kuşların müzik yaptığı neredeyse bütün konserler, ağaçların övgüsü için bestelenmiştir; ama ayrıca bizim güzel davranışlarımızı kutlamak için gösterdikleri itinaya mükâfat olarak, biz de onların aşklarını gizlemek için aynı itinayı gösteriyoruz. Zira siz, onların yuvalarını keşfetmek için çok zorlandığınızda, bunları büyük bir ihtiyatla saklamış olduklarından kaynaklandığını tahmin etmiyor musunuz? Çünkü ağaç, misafirinin ailesini insanın gaddarlığından korumak için, yuvasının etrafında dallarını kendisi bükmüştür. Buna karşı çıkmayınız, atmacalar, doğanlar, çaylaklar gibi, hemşerileri kuşları imha etmek isteyenlerin veya bunun için doğanların veya alakarga veya saksağan gibi sadece kavga çıkarmak için konuşanların ya da baykuş ve alaca baykuş gibi geceleri bizleri korkutmaktan zevk duyanların barınak ve faaliyet alanlarını göz önüne getiriniz. Oralarının herkesin görmesine açık olduğunu fark edeceksiniz, çünkü ağaç bu yırtıcılara av sağlansın diye dallarını oradan uzaklaştırmıştır."

"Ama ağaçların, gerek bedenen gerek ruhen, sizlerin bütün işlevlerinizi becerdiklerini ispat için o kadar çok özel şeyi anlatmaya gerek yoktur İlkbaharda Güneş kabuğumuzu bereketli bir sıvıyla şenlendirdiği zaman dallarımızı uzattığımızı ve meyve dolu olarak, âşık olduğumuz Dünya'nın göğsüne serdiğimizi içinizden birisi fark etmemiş olabilir mi? Toprak da kendi tarafından, aynı benzer ateşle yarılır ve ısınır, dallarımızın her biri sanki bir...* miş gibi birleşmek için yaklaşır; ve dallarımız zevkten kendilerinden geçerek, doğurmak için yanıp tutuşan toprağın karnına

* Muhtemelen sansürlenmiş bir söz.

tohumlarını bırakırlar. Toprağın da bu arada cenini gün ışığına çıkarmak için dokuz ayı vardır, ama kocası ağaç, kışın soğuğunun onun gebeliğine zarar vermemesi için, yeşil elbisesini onu örtmek için yere döker ama çıplaklığının bir kısmını kapatmak için, kuru yapraklardan eski bir paltoyla yetinir."

Bu ağaçvari sesin bana anlattığı hikâyeye dikkatimi o kadar çok vermiştim ki, devamını beklerken, birdenbire, adeta nefes nefese kalmış birinin ses tonuyla konuşmasını kesti.

Sessiz kalmaya tamamen inat ettiğini görünce, sadece öğrenmek için bu kadar büyük bir yolculuğun tehlikelerini göze almış birini eğitmeye tenezzül etmesi için, onu daha çok heyecanlandıracağımı sandığım her şekilde kendisine yalvardım. Bu esnada, bana iyilik olsun diye, aynı ricalarda bulunan iki veya üç ses daha duydum; ve sanki kızmış gibi şunları söyleyen birini fark ettim:

"Öyleyse pekâlâ, ciğerlerinizden bu kadar şikâyetiniz varsa siz biraz dinleniniz, ben de ona ağaç sevgililerin hikâyesini anlatayım."

"Ey! Kim olursanız olunuz" diye, diz çökerek haykırdım, "beni eğitmek için zahmete katlanan bütün Dodona meşelerinin en akıllısı, bir nanköre ders vermediğinizi biliniz. Zira, eğer doğduğum küreye geri dönersem, benimle paylaştığınız bu harikaları yayınlayacağıma söz veriyorum." Bu taahhüdü bitirdiğimde, aynı sesin şöyle devam ettiğini duydum: "Bakınız küçük adam, sağ elinizden on iki veya on beş adım ötede, dalları ve kökleri birbirine karışmış, bin bir çeşit çabayla tek olmaya çalışan, iki tane orta boylu ikiz bir ağaç göreceksiniz."

Gözlerimi bu aşk bitkilerine doğru çevirdim, ikisinin de, hafifçe kımıldayan yapraklarının, titreşimleriyle kulağa ancak gelebilen hassas bir mırıldanma çıkarttıklarını gözlemledim, hatta sanki birbirlerine soru sorup cevap veriyorlar denilebilirdi. Bu bitki çiftini gerekli kadar inceledikten sonra, sevgili dostum meşe, sözlerinin devamını şöyle getirdi:

"Pylades ile Orestes'in ünlü arkadaşlıkları kulağınıza mutlaka çalınmış olmalı. Eğer anlatacaklarımdaki aydınlığın, aklınızın gözlerini inciteceğinden endişem olmasa, size tatlı bir ihtirasın

bütün keyiflerini tasvir edecek ve bu sevgililerin yaşadıkları yüzyıldakileri hayrete düşüren mucizelerinden bahsederdim. Bu sebepten dolayı, size bu iki genç güneşin sadece hayatlarını kaybettikleri dönemi hikâye edeceğim.

Bir gün, bir savaşa girişmiş olan yiğit Orestes'in sevgili Pylades'ini, onunla birlikte galip gelmek veya ölmek zevkini tatmak için, aramaya koyulduğunu bilmeniz şimdilik yeterli. Arkadaşını başının üstünde yükselmiş yüzlerce demir kolun ortasında gördüğünde, ne hale geldi heyhat! Ümitsizce bu mızrak ormanı içine daldı, haykırdı, uludu, köpürdü. Ama bu tesellisi imkânsız Orestes'in yaşadığı dehşeti size ifade edemem. Saçlarını yoldu, ellerini ısırdı, yaralarını parçaladı. Hatta bu tasvirden sonra, acısını ifade edebilmesinin de kendisiyle birlikte ölüp gittiğini size söylemek mecburiyetindeyim. Pylades'i kurtarmak üzere kılıcıyla bir yol açacakken, bir insan dağı geçişine engel oluyordu. Buna rağmen içlerine daldı ve uzun süre zaferinin kanlı ganimetlerinin üstünde yürüdükten sonra, yavaş yavaş Pylades'e yaklaştı. Ama gözünde Pylades ölüme o kadar yakın göründü ki, uğruna yaşadığı kimseden sonra hayatta kalmaktan korktuğu için düşmanla mücadele etmeye neredeyse cesareti kalmadı. Hatta gözleri ölümün gölgesiyle dopdolu olarak, bakışlarıyla arkadaşının katillerini zehirlemeye çalışıyordu. Sonuçta Pylades cansız düştü ve âşık Orestes, kendi hayatının da bedeninden çıkmak üzere ağzına kadar geldiğini hissetti; Pylades'i şaşkın bakışlarla ölüler arasında arayıp buldu ve ağzını arkadaşınınkine yapıştırarak sanki ruhunu onun bedenine atmak istedi.

Bu kahramanların en genci, arkadaşının cansız bedeni üstünde, acıdan son nefesini verdi, bilmelisiniz ki, kuşkusuz onların çürüyen gövdelerinin hamile bıraktığı topraktan, iskeletlerinin artık beyazlaşmış kemikleri arasında, gövdesi ve dallarının birbirine girdiği ve daha da giriftleşmek için hiç acele etmeyen iki küçük ağaç fide verdi. Arkadaşların eskiden ne olduklarını unutmadan varlık değiştirdikleri anlaşıldı; zira onların mis kokulu goncaları birbirlerinin üstüne eğiliyor ve sanki daha hızlı açılmak istiyorlarmış gibi, aralarında nefesleriyle ısınıyorlardı. Ama onların dost-

luklarını bağlayan sevgi payına ne demeli? İçinde besin bulunan su, eğer onu törenle paylaşmazlarsa, asla köklerine gitmiyordu; eğer birisi aç kalsa, öteki de asla beslenmiyordu, sizleri sütanneleriniz dışarıda emzirirken, toprak ana da onları yeraltından besliyordu. Sonuçta bu mutlu sevgililer bir sürü elma verdi, ama bu mucizevî elmalar babalarından daha çok mucize yarattılar. Birisi bir ağacın elmasından yer yemez, ötekinden yemiş olana hemen âşık olurdu. Bu kaza neredeyse her gün başa geliyordu, çünkü Pylades'in bütün meyveleri ya Orestes'inkileri sarmıştı, ya da onunkiler tarafından sarılmıştı; ve onların neredeyse ikiz meyveleri birbirlerinden uzaklaşmıyordu.

"Doğa, bununla birlikte onların çift tözlerinin gücünü büyük bir ihtimamla ayırmıştı, ağaçlardan birinin meyvesi bir erkek tarafından, ötekininki de başka bir erkek tarafından yenildiği zaman, bu karşılıklı dostluğu yaratıyordu; ve aynı şey iki ayrı cinsiyetteki kişinin başına geldiğinde, bu çok kuvvetli bir aşkı, doğuruyordu; her ne kadar bu meyve kendisini yiyen bir kadında karşı cinse ilgi duymasını sağlayacak bir güce dönüşse de yine de içinde eril bir şey barındırmaya devam ediyordu.

Ayrıca kabul etmek gerek ki, iki kişi içinden en çok meyveyi yiyen en fazla sevilen oluyordu. Bu meyvenin çok güzel ve çok tatlı olması önemli değildi, en güzel ve en tatlı olan tarafı sadece dostluk sağlamasıydı. Ayrıca ona rağbeti artıran, aynı kişide artık neredeyse çok az rastlanılan, bu güzel ve iyi nitelikleri oldu. Ey! Meyveler mucizevî özelliği dolayısıyla, kaç kere, Pylades ve Orestes'in örneklerini tekrarladı! Bu dönemlerden itibaren, ne Hercules'ler ve Theseus'lar, Akhileus'lar ve Patroklos'lar, Nysos'lar gelip geçtiler; kısaca sayısız bir sürü kişi, insanlıklarından çok dostluklarının anılarını, ebediyet tapınağına adadılar. Bunların fidanları Peloponez'e götürüldü ve Thebai'de gençlerin eğitildikleri çalışma parkı bunlarla süslendi. Bu ikiz ağaçlar bir sıra halinde ekildi ve meyvelerinin dallarda sarktığı mevsimde, her gün parka giden gençler, onların güzelliklerine imrendiler ve yememezlik edemediler; ve gönülleri her zamankinden farklı olarak etkilerini hissetti. Onların, karman çorman birbirlerine ruhlarını verdiği,

her birinin bir ötekinin yarısı olduğu, arkadaşına göre kendisini daha az önemseyerek yaşadığı ve en korkak olanın arkadaşı için en atak eylemlere giriştiği görüldü.

Bu göksel hastalık kanlarını öyle bir asil ateşle ısıttı ki, en akıllı olanların fikrine göre, bu sevgililer takımı savaşmak için aynı birlikte görevlendirildiler. Gerçekleştirdikleri kahramanca eylemler sonrasında "Kutsal Tabur" olarak adlandırıldılar. Taburun başarıları, Thebaililerin söz verdiklerinin çok üstünde gerçekleşti; zira savaşta bu yiğitlerin her biri, sevgilisinin hayatını korumak veya onun tarafından beğenilmek için, Eski Çağ'ın o güne kadar görmediği inanılmaz mücadeleler gösterdi. Bu sevgililer birliği var olduğu sürece, Yunanlılar arasında vaktiyle en berbat askerler sayılan Thebaililer, savaşa girdiklerinde dünyanın en kavgacı halkı olan Lakonyalıları da aştılar.

Ama elmalar bir sürü övgüye değer hadiselere yol açmış olmalarının yanında, gayet masumane çok utanç verici hadiseler de meydana getirmişlerdir.

Gayet nitelikli genç hanım kız Myrrha ve babası Cinyras o meyvelerden birlikte yediler, ama maalesef, bir tanesi Pylades'ten, öteki de Orestes'tendi. Aşk, aniden Doğa'yı içine çekti ve öylesine karıştırdı ki, Cinyras 'ben, benim damadım oldum' diye, ve Myrrha da 'ben, benim üvey annem oldum' diye yemin edebilirlerdi. Neyse, bu kadar yüz karası suçu öğrenmeniz yeter ve benim de, dokuz ay sonra babanın doğurttuklarının dedesi olduğunu, kızın da kardeşlerini evlat edindiğini eklemem gerekmez.

Dahası, felek bu suçla yetinmedi, bir gün, Kral Minos'un bahçesine giren bir boğanın, Orestes ağacından maalesef birkaç elma yutması feleğin işiydi, maalesef diyorum, çünkü Kraliçe Pasiphae de her gün bu meyvelerden yiyordu. İşte bakınız nasıl birbirlerine delicesine âşık oldular! Bununla birlikte beraberliklerinden aldıkları müthiş zevki detaylarıyla anlatmayacağım, ancak, Pasiphae'nin, o güne kadar eşi görülmemiş bir suç içine daldığını söylemek yetsin.

Meşhur heykeltıraş Pygmalion tam bu sırada sarayda mermer bir Venüs yontuyordu. Kraliçe, iyi ustaları sevdiğinden, ona ikram

olsun diye bu elmalardan bir çiftini takdim etti, o da içlerinden en güzel olanını yedi. Bildiğiniz gibi, mermeri işlemek için su gerektiğinden ve tesadüfen de o arada suyu bitmiş olduğundan, ötekiyle de heykelini ıslattı. Bu suyu emen mermer aynı anda yavaş yavaş yumuşadı ve elmanın etkileyici gücü, el emeğini ustanın tasarımına göre yönlendirerek, tasvirin yüzeyinde rastladığı çizgileri içeride de tekrarladı, hatta geçiş yolunda rastlanan yerlerin malzemesiyle orantılı olarak genleştirdi, ısıttı ve renklendirdi. Sonunda canlanan ve elmanın ihtirasıyla etkilenen mermer, Pygmalion'u bütün kalbiyle kucakladı ve karşılıklı bir sevgiyle kendinden geçen Pygmalion da onu karısı olarak kabul etti.

Yine aynı yörede, genç bir kız olan İphis, kız arkadaşı güzel İante ile, yakın bir dostluğa tam anlamıyla elverişli koşullarda bu meyveyi yemişti. Bunun sonucunda her zaman alışılagelen oldu; fakat bu lezzeti çok güzel bulan İphis, onlardan o kadar çok yedi ki, yemeye doyamadığı elmaların sayısıyla artan dostluğu, aşkın bütün işleyişine el koydu, ve bu aşk, yavaş yavaş artarak, gittikçe daha erkeksi ve daha güçlü oldu. Ayrıca bu meyveyi emmiş olan bedeni, ihtiraslarına cevap verecek hareketler yaratmak için kavrulurken, içindeki maddeyi öylesine kuvvetli hareket ettirdi ki, kendine, düşüncesini takip edebilecek ve aşkını en yaygın erkeksi cinsel gücü içinde ihtiva edecek organlar üretti, yani İphis, bir kadınla evlenebilmek için gerekli şey oldu.

Eğer sonraki hadiseye bir isim bulabilseydim, bu macerayı, mucize olarak adlandıracaktım.

"Narkissos adında gayet olgun bir delikanlı, sevgisi sebebiyle, ozanların adına Ekho dedikleri çok güzel bir kızın ilgisini kazanmıştı. Ama, bildiğiniz gibi kadınlar, bizim cinsiyetimize göre, asla kendi istekleriyle birine sevgiyle bağlanamadıklarından, Ekho da Orestes'in elmalarının övgüsünü duyup, öte yandan aşkın daima çekingen ve ağaçlardan birinin meyvesinin ötekininkilerden daha kuvvetsiz olabileceği endişesiyle, Narkissos'un her iki ağacın elmasının da tadına bakmasını istedi. Ama Narkissos, onları yemesiyle birlikte, aklından Ekho'nun görüntüsü silindi, tüm sevgisi meyveyi yiyip hazmeden kendisine döndü, hem âşık hem maşuk

oldu; çünkü Pylades'in elmasının özü bedeninin içinde Orestes'in elmasınınkine sarıldı. Bu ikiz meyve bütün kanıyla yayılarak, vücudunun her bölümünün kendi kendisini okşamasına sevk etti, meyvelerin çift etkisinin içine aktığı kalbi, alevlerini içine ışıldattı; ihtirasıyla hareketlenen bütün kol ve bacakları birbirlerinin içine dalmak istediler. Havuzların soğukluğunda yanıp tutuşan görüntüsü her ne kadar bedenini sulara çekmese de, neticede zavallı Narkissos ebediyete kadar kendine âşık oldu.

Narkissos'un içler acısı felaketini sizlere anlatmak zahmetine hiç katlanmayacağım, zira geçmiş asırlarda bundan yeteri kadar bahsedildi. Zaten kalan zamanı daha iyi kullanmak üzere size anlatacağım iki tane macera kaldı.

Birazdan öğreneceksiniz ki, güzel bir kız olan Salmakis, çoban Hermaphroditos ile sık sık görüşmeye giderken, en sakin hayatları bile altüst etmeye bayılan talihe bakınız ki, bir gün, bir müsabaka sırasında, güzellik ve hızlı koşunun mükâfatlarının bu elmalardan olmasına karar verildi. Elmalar değişik dallardan gelişigüzel ve bir arada toplanmışlardı gelgelelim bu âşık meyveler öyle bir kurnazlıkla birbirlerine karışmışlardı ki, Pylades'ten bir tanesi daima, Orestes'ten bir ötekisiyle karşılaşıyordu ve bunlar ikiz gibi göründükleri için, genelde hep bir çift olarak koparılıyorlardı. Güzel Salmakis elmasını yedi, sevimli Hermaphroditos ise kendininkini ekmek torbasına tıktı. Kendi elmasının verdiği coşkudan ve çobanın torbasında ısınmaya başlayan elmasından ilham alan Salmakis, kendinin ve onun elmasının karşılıklı gidip gelen cazibeleriyle çobana doğru çekildiğini hissetti.

Nympha'nın, oğullarıyla olan aşkını fark eden çobanın ana babası, bu beraberlikte gördükleri fayda dolayısıyla, ilişkiyi korumaya ve geliştirmeye çalıştılar. Bu yüzden, ikiz meyvelerin suyunun zihinleri aşka meylettirdiğinin methini duyduklarından onları imbikten geçirdiler ve iyice kıvama getirdikleri özünü, bir yolunu bulup oğullarına ve sevgilisine içirdiler. Becerebildikleri en üst düzeye çıkardıkları meyve suyunun enerjisi bu âşıkların kalbinde öylesine tutkulu bir birleşme isteği yaktı ki, ilk görüştükleri anda Hermafroditus Salmakis'in içine süzüldü ve Salmakis de

Hermafroditus'un kolları arasında eridi. Birbirlerinin içine geçtiler ve değişik cinsiyetten iki kişi, ne olduklarını bilmediğim, ne erkek, ne dişi bir çift meydana getirdiler. Hermafroditos, Salmakis'i tatmin etmek istediğinde, kendini Nympha buldu, Salmakis de Hermafroditos'un kendisini kolları arasına almasını arzuladığında, kendini çoban hissetti. Bununla beraber birliklerini neyin koruduğunu bilmediğim bu çift, ne erkek ne kadın olmayarak dölleyip hamile kalıyordu; sonuçta doğa bu çift sayesinde, bu güne kadar bilmediği bir harikayı göstermiş oldu.

E güzel işte, yani bu hikâyeler şaşırtıcı değil mi? Öyledirler, zira bir kızın babasıyla çiftleştiğini, bir genç prensesin bir boğayla aşk açlığını giderdiğini, bir erkeğin bir taştan tatmin olduğunu, bir başkasının kendisiyle evlendiğini görmek şaşırtıcıdır. Bunun gibi, bir evliliğe kız başlayarak erkek olarak sürdürmek, kadın olmaya başlamadan erkek olmayı bırakmak, ana karnının dışında ikiz olmak ve kendi kardeşi olmayan birinin ikizi olmak, bütün bunlar, doğanın olağan yolunun fazlasıyla dışındadır ve yine de şimdi hikâye edeceklerim sizleri daha da çok fazla hayrete düşürecektir.

Çok daha uzak iklimlerden getirilen çeşit çeşit şatafatlı meyvelerin arasında, Kambises'in Düğün Ziyafeti'nde krala, Orestes ağacından, aşılık bir çelik dal takdim edildi, o da çeliği bir çınara aşılattı; ve diğer tatlılar arasında, kendisine aynı ağacın meyvelerinden sunuldu.

Yemeğin tatlı faslında onlardan bolca yedi; ve bu meyvenin tözü üç pişimden sonra kusursuz bir tohuma dönerek, kraliçenin karnında Oğlu Artaxerxes'in ceninini yarattı, zira hayatının bütün özellikleri kralın hekimlerine onun böyle yaratılmış olması gerektiğini düşündürmüştü.

Bu prensin genç kalbi aşk çılgınlığını hak etme yaşına gelince, prensin canının kendi benzerlerini çektiğini hiç kimse fark etmedi, o sadece ağaçları, yemiş bahçelerini ve koruları seviyordu; ama karşısında duygusal kaldığı bütün bunların üstünde, vaktiyle babası Kambises'in, şu Orestes'in dalını üstüne aşıladığı güzel çınar, onu aşkıyla eritip bitirdi.

Mizacı, çınarın gelişmesini endişeyle, sanki dallarının büyümesiyle birlikte, takip ediyordu. Her gün onu okşamaya gidiyordu; uykusunda ondan başka bir şey düşünmüyordu ve onun yeşil dalları altında bütün işlerini yürütüyordu. Öte yandan, karşılıklı bir ateşle vurulmuş çınarın da, onun okşamalarından mest olduğu açıkça görülüyordu; zira her seferinde, hiçbir görünür sebep yokken, yaprakları kıpırdaşıyor ve sevinçten ürperir gibi, dalları onun başının üstüne bir taç yaparcasına kavislenerek kıvrılıyor ve yüzünün o kadar yakınına eğiliyorlardı ki, yere kendiliklerinden sarkmaktan ziyade, bunu onu öpmek için yaptıkları kolayca anlaşılıyordu. Hatta kıskançlıktan, gün ışığı onu kendisi kadar iyi yıkamasın diye, yapraklarını ayarlayıp birbirlerine sıkıca yapıştırıyorlardı. Artaxerxes de kendi açısından aşkında sınır tanımadı. Yatağını çınarın dibine kurdurdu, çınar da bu kadar yakın dostluğa nasıl karşılık vereceğini bilemediğinden, ağaçlar için en kıymetli olanı, yapraklarında biriken reçineyi ve çiyi, her sabah damıtarak onun üstüne damlatıyordu.

Ölüm, bütün güzel şeylerin düşmanı, eğer onları sonlandırmasaydı, karşılıklı okşamaları daha da sürüp gidecekti: Artaxerxes, sevgili çınarının okşamaları arasında aşkından son nefesini verdi, ve bütün Persler, böyle iyi bir prensin kaybından duydukları üzüntüden mahvoldular, ölümünden sonra kendisine son bir iyilik yapmak istediler ve cesedinin, başka hiçbir odun kullanılmadan sadece bu ağacın dallarıyla yakılmasını istediler.

Odun yığını yakıldığı zaman, çıkan alevin, bedenin yağının aleviyle sarmaş dolaş olduğu ve birbirinin içine giren ateşli büklümlerin gökyüzünde gözden kaybolana kadar bir piramit gibi inceldiği görüldü.

Bu saf ve narin ateş katiyen parça parça olmadı, ama Güneş'e vardığı zaman, bildiğiniz gibi her ateşimsi şey oraya ulaşır, Orestes'in, sağ elinizin yanında bulunan elma ağacının tohumunu oluşturdu.

Oysa, bu meyvenin soy sopu sizin dünyanızda kayboldu. Dinleyin, bu felaket nasıl oldu:

Analar babalar, bildiğiniz gibi, ailelerinin idaresinde sadece menfaatlerine göre hareket ettikleri için, çocuklarının bu elma-

lardan yer yemez, dostlarına neleri var neleri yoksa hepsini saçıp dağıtmalarına kızınca, bulabildikleri bütün bitkileri yaktılar. Böylece, ağaç türü kaybolduğundan, elbette artık hiçbir gerçek dost bulunamaz oldu.

Bu ağaçlar yakılarak yok edildiklerinde, üstlerine yağan yağmurlar küllerini sertleştirdiler, nasıl ki fujer ağacı yakıldığında özsuyu cam haline dönüşür, küllerle buluşan yağmur suları da işte aynı şekilde taşlaştı. Böylece dünyanın her değişik memleketinde, bu ikiz ağaçların küllerinden, bugün demir ve mıknatıs denilen iki madeni taş meydana geldi. Bunlar, Pylades ve Orestes'in meyvelerinin birbirine olan cazibeleri gibi, bu erdemi daima korumuş olduklarından, hâlâ her gün canları birbirlerine sarılmayı çeker. Ayrıca şuna dikkatinizi çekerim, eğer mıknatıs parçası daha büyükse, demiri çeker; veya demir kısım miktar olarak daha fazlaysa, o mıknatısı çeker, nasıl ki vaktiyle Pylades ve Orestes'in elmalarının mucizevi etkilemesinde olduğu gibi, elmalardan daha fazla yiyen herhangi bir kimse, öteki yiyen tarafından daha fazla sevilen oluyordu.

Oysa, gayet görünür olarak, demir mıknatıstan, mıknatıs da demirden beslenir, öyle ki, tözlerinden kaybolanı tamir maksadıyla eğer birbirlerinden imal edilmezlerse, birincisi paslanır, ikincisi de, çekim gücünü kaybeder.

Demir talaşı üstüne değdirilen bir mıknatısa hiç dikkat etmediniz mi? Mıknatısın, parmak şaklatıncaya kadar geçen sürede, bu madeni atomlarla örtüldüğünü görürsünüz; ve birbirlerine yapıştıkları aşk dolu ateş o kadar hızlı ve sabırsızdır ki, her taraflarından öpüştükten sonra, bir demir zerresini öpmek istemeyen bir mıknatıs zerresinin ve bir mıknatıs zerresiyle birleşmek istemeyen bir demir zerresinin bulunmadığını göreceksiniz. Zira, ayrık konumdaki demir veya mıknatıs, sevdiklerini aramak için, kitlelerindeki en küçük madde parçacıklarını devamlı olarak birbirlerine gönderirler. Ama buluştukları zaman artık hiçbir istekleri kalmadığından, her biri yolculuğunu sona erdirir ve mıknatıs dinlenme süresini demire sahip olmak için kullanırken demir de mıknatıstan keyif çıkarmak için bütün varlığını

toplar. Işte bu iki ağacın özsuyundan bu iki maden hayat bulmuştur. Bundan önce bu madenler bilinmiyordu, ve eğer harp silahlarının hangi maddeden yapıldıklarını bilmek istiyorsanız, Samson Filistinlilerle dövüşmek için bir eşeğin çene kemiğini kullanıyordu, Girit Kralı Jupiter, düşmanlarına boyun eğdirmek için havai fişeklerle yıldırımları taklit ediyordu, ayrıca Herkules bir tokmakla tiranları yendi, canavarları alt etti. Ama bu iki madenin bizim iki ağacımızla çok daha fazla kendilerine özgün bir ilişkileri vardır: Ayrıca bilmelisiniz ki, bu cansız âşık çift Kutba doğru yönelirler ve birbirlerine refakat etmeden asla oraya taşınmazlar, bunun nedenini, sizlere biraz kutuplardan bahsettikten sonra açıklayacağım.

Kutuplar gökyüzünün, yıldızlar vasıtasıyla yeryüzüne yaydığı ışığı, sıcaklığı ve etkileri geri aldığı ağızlarıdır: Yoksa, eğer Güneş'in bütün hazineleri kaynaklarına geri dönmeselerdi, (onun bütün aydınlığı, küresinden kopan tutuşmuş bir atomlar tozu olduğundan), bu toz bu güne kadar çoktan sönmüş olacaktı ve Güneş artık parlamayacaktı. Size daha önce söylediğim gibi, bu küçük hayat cisimlerinin ebedi dolaşımının bu büyük evrenin başka dünyalarına peş peşe nüfuz etmeleri için, gökyüzünde, yerdeki tıka basa dolulukların boşaltıldığı hava pencereleri ve gökyüzünün kayıplarını telafi ettiği birtakım başka pencereler olmalıdır. Oysa işte, gökteki hava pencereleri, gökyüzünün bütün dünyalarında ölen ruhların keyiflendikleri pencerelerdir ve tüm yıldızlar, ruhlarının öldüklerinde tekrar geçtikleri onun ağızları ve gözenekleridir.

Ama, size bunun o kadar yeni bir hayal olmadığını göstermek için şunu anlatayım, yeter: Felsefenin kendilerine doğanın en gizli sırlarını açıkladığı eski şairlerinizin, bir kahramandan bahsederken, ruhunun tanrılarla beraber oturmaya gittiğini söylemek istediklerinde şöyle ifade ediyorlardı: 'O Kutba yükseldi', 'O Kutba yerleşti', 'O Kutup'tan geçti', çünkü onlar Kutupların, gökten dışarı çıkanları gökyüzünün tekrar içeri almayı kabul ettiği tek girişler olduklarını biliyorlardı. Bu büyük insanların konuya hâkimiyetleri sizi tam tatmin etmiyorsa, kuzeye doğru

giden çağdaşlar belki sizleri memnun ederler. Onlar, Büyük Ayı'ya gittikçe daha çok yaklaştıklarında, bu ülkenin tamamen karanlık olduğunu sanırlarken, büyük bir ışığın ufuğu aydınlattığını ve sadece Kutup'tan çıktığını gördüler. Zira, oraya yaklaşıldığında ve dolayısıyla Güneş'ten uzaklaşıldığında, bu ışık daha büyük oluyordu. Büyük bir ihtimalle o, gündüzün ışınlarından ve büyük bir ruh yığınından kaynaklanıyordu ve bildiğiniz gibi ışıklı atomlardan yapılmışlardı ve alıştıkları kapılardan gökyüzüne geri dönüyorlardı.

Bundan sonra, mıknatısla ovulan demirin veya demirle ovulan mıknatısın Kutba doğru döndüğünü anlamak zor olmayacaktır; zira onlar Pylades ve Orestes'in bedenlerinin bir özütü olduklarından ve iki ağacın eğilimlerini koruduklarından, aynen iki sevgilinin ağaçları gibi, onlar da birbirlerinin ruhlarıyla buluşmak için can atmalıydılar. İşte bu nedenle birbirlerini, ama belli bir saygıya uyarak Kutba doğru çekerler, bu ağırbaşlılıkla yükseldiklerini hissederler. Ancak demir eğer mıknatısla ovulmamışsa katiyen oraya dönmez ve aynen mıknatıs da demirle ovulmamışsa kesinlikle kımıldamaz, zira, demir sevgilisi mıknatıstan mahrum olarak bir dünyayı hiç terk etmek istemediği gibi, mıknatıs da dostu demirden mahrum kalarak bunu yapmaya kalkmaz; ve geziyi biri diğeri olmadan yapmaya imkân bulamazlar."

Sanıyorum bu ses başka bir hikâyeye başlayacaktı, ancak meydana gelen bir büyük tehlike işareti onu engelledi. Bütün orman bir mırıltı içinde şu kelimelerle çınlıyordu: "Dikkat, veba!" ve "duyurun haberi!"

Benimle uzun zaman sohbet eden ağaca bu düzensizliğin nereden çıktığını sordum. "Dostum" dedi, "bu mahallerde kötülüğün özelliklerinden henüz yeteri kadar haberdar değiliz. Sadece size üç kelimede, bizleri tehdit eden bu vebanın, insanlar tarafından 'ateşlenme' denilen şey olduğunu söyleyeceğim, bizim aramızda buna benzer bir bulaşıcı hastalık hiç bulunmadığından, biz de bunu pekâlâ böyle isimlendirebiliriz. Buna bulacağımız ilaç, bu kötü havayı geri püskürtmek için, nefeslerimizi tutup hep birlikte ateşlenmenin başladığı yere geri üflememizdir. Sanırım bize bu

kavurucu ateşi bulaştıran, birkaç günden beri bizim koruların etrafında sürünen bir ateş-hayvan olmalı. Zira bunlar ateşleri olmadan dolaşamadıkları ve ateşten vazgeçemedikleri için, o da muhakkak ateşini bizim ağaçlardan birine bulaştırmaya gelmiştir.

Yardımımıza koşması için buz-hayvana haber saldık, ancak o henüz gelmedi. Ama hoşça kalın, sizle çene çalacak vaktim yok, ortak kurtuluşu düşünmek lazım, siz de kaçsanız iyi olur, yoksa, bizim harabemizle haşır neşir olmak ihtimaliyle karşılaşırsınız."

Tavsiyesine uydum ama pek de telaşlanmadım, zira bacaklarımın halinin gayet iyi farkındaydım. Bununla birlikte bu memleketin haritasını çok az bildiğimden, on sekiz saatlik bir yol sonunda kendimi içinden kaçmak istediğim ormanın arkasında buldum ve daha da büyük endişe olarak, yüzlerce dehşetli yıldırım gürlemesi beynimde patlarken, öte taraftan bin şimşeğin uğursuz ve renksiz parıltısı da gözbebeklerimi kapattı.

Bu gümbürtüler gittikçe o kadar arttı ki, dünyanın temellerinin yıkılacağı söylenebilirdi ve bütün bunlara rağmen, gökyüzü daha önce hiç bu kadar sakin olmamıştı. Daha fazla mantık yürütemeyeceğimi anlayınca, bu kadar olağanüstü bir olayın sebebini öğrenme arzusu beni sonunda, gürültünün yayıldığı yere doğru yürümeye yönlendirdi.

Bir süre kadar yürüdükten sonra, büyük bir arazinin ortasında, birbirlerinin etrafında büyük bir uğultuyla dönen ve sonra yakınlaşıp uzaklaşan iki topa benzer bir şeyler gördüm; bu büyük darbe seslerinin, çarpışma gerçekleştiği zaman işitildiğini gözlemledim, fakat biraz daha ileriye yürüyünce, uzaktan bana top gibi gözükenlerin, iki hayvan olduklarını fark ettim. İçlerinden bir tanesinin alt tarafı toparlak olsa da ortası bir piramit şeklindeydi, çok yüksek olan başı da, yukarıya doğru dalgalanan kızıl saçlarıyla, piramit gibi sivriliyordu. Vücudu bir kalbur gibi delikliydi ve gözenekler gibi çalışan bu ayrık küçük deliklerden, onu bir ateşten tüyle kaplanmış gibi gösteren küçük alevler fışkırıyordu.

Orada dolanırken, bu müthiş dövüşü benim kadar hayretle seyreden pek muhterem bir ihtiyarla karşılaştım. Bana yaklaşmamı işaret etti, ben de itaat ettim ve yan yana oturduk.

Kendisine, bu ülkeye ne amaçla geldiğini sormaya niyetleniyordum ki şu sözleri söyleyiverdi: "Eh, pekâlâ, ne amaçla buraya geldiğimi öğreneceksiniz." Ve bunun üstüne uzun uzadıya seyahatinin özelliklerini anlattı. Ne kadar afallayıp kaldığımı varın siz hesaplayın. Bununla beraber tam kendisine, hangi şeytanın benim fikirlerimi ona ifşa ettiğini sormak için yanıp tutuşurken, "Hayır, hayır," diye haykırdı, "sizin düşüncelerinizi bana ifşa eden katiyen bir şeytan değil..." Bu yeni kehanet bana kendisini önceden olduğundan daha dikkatli gözlemlemeye yöneltti ve benim davranışımı, benim jestlerimi, benim yüz hareketlerimi taklit ettiğini, kol ve bacaklarını, suratının her tarafını benimkileri örnek alarak şekillendirdiğini fark ettim, yani sonuçta kabartmalı gölgem bile olsa beni bu kadar güzel temsil edemezdi. "Görüyorum ki," diyerek devam etti, "sizi neden taklit ettiğimi öğrenmek sıkıntısına düştünüz madem, size anlatayım. Şöyle ki, sizin içinizi tanıdıktan sonra, ben de, vücudumun bütün parçalarını sizinkilere benzer bir sırada düzenledim; zira böylece, her tarafım sizinki gibi yerleştiğinden, sizdeki maddenin yarattığı düşüncenin aynını, kendimdeki bu yeni madde düzeniyle harekete geçiriyorum.

Eğer vaktiyle birbirlerine benzeyen ikizlerin normal olarak benzer akıllara, ihtiraslara ve iradelere sahip olduklarını gözlemlediyseniz bu hadisenin de mümkün olacağına hükmedeceksiniz. Hatta o kadar ki, Paris'te rastlanılan, sadece hep aynı sıhhate sahip ve aynı hastalıklara yakalanmış ikizlerin örneğindeki gibi, iki kardeş birbirlerinden haberleri olmaksızın aynı gün ve aynı saatte evlendiler. Sonra karşılıklı olarak manası, kelimeleri ve kurgusu aynı olan mektuplar yazdılar ve hatta aynı konuda aynı tarz mısraları, aynı inceliklerle, aynı sırada ve aynı düzende yarattılar. Ama, vücutlarının bütün organlarının düzeninin her durumda benzer olmasıyla, iki birörnek müzik aleti aynı eşit dokunuşla eşit ses çıkarttıkları gibi, organlarının da aynı şekilde çalışmamasını imkânsız bulmuyor musunuz? Böylece benim vücudumu sizinkine tamamen uyarlayarak ve bir başka deyişle sizin ikiziniz olarak, aynı madde hareketinin her ikimize birden aynı düşünce hareketini sağlamaması imkânsızdır."

Bundan sonra yeniden beni taklit etmeye koyuldu ve şöyle devam etti: "Siz şimdi bu iki canavarın niye dövüştüklerini merak ediyorsunuz, bunu size anlatacağım. Şunu bilesiniz ki, arkamızdaki ormanın ağaçları, üflemeleriyle Ateş-hayvanının şiddetli saldırılarını geri püskürtmeyi beceremedikleri için, buz-hayvana başvuruldu."

"Şimdiye kadar" dedim, "bu hayvanlardan sadece bu memleketin bir meşesinin bahsettiğini duydum, o da epeyce aceleyle, çünkü sadece kendisini emniyete almayı düşünüyordu. Beni bu konuda bilgilendirmenizi işte bu sebepten rica ediyorum."

Bakın bana ne dedi: "Üstünde bulunduğumuz bu küredeki, çok sayıdaki ateş-hayvanların koruları tahrip etmeleri dolayısıyla hasarlı korulara daha az rastlanılacaktı, eğer buz-hayvanlar her gün, dostları ormanların ricası üzerine, hasta ağaçları tedavi etmeye gelmeselerdi, tedavi diyorum, çünkü bu vebanın kömürü üstüne buz tutmuş ağızlarıyla üfleyip ateşi söndürmeselerdi.

Sizin ve benim de oralı olduğum yeryüzü dünyasında, ateş-hayvan adına 'salamandra' denir ve buz-hayvan da 'remora' olarak tanınır. Bileceğiniz üzere remoralar Kutbun ucuna doğru, Buz Denizi'nin en dip derinliklerinde yaşar ve bu balıkların pullarından buharlaşan soğuk, bu mahallerdeki deniz suyunu, her ne kadar tuzlu da olsa dondurur.

Grönland'ın keşfi için seyahat eden kaptanların çoğu, belli bir mevsimde, yollarını kapatan buzlarla artık karşılaşmadıklarını gördüler. Ama, kışın en sert olduğu zamanda bile dolaşıma açık kalan bu denizin donmama sebebini, gizli bir sıcaklığın buzları erittiğine bağlamaktan geri kalmadılar, ama sanki akla daha yakın olanı, sadece buzlarla beslenen Remoraların o aralar fazla buz yemeleriydi. Ama bilesiniz ki, tıka basa doyduklarından birkaç ay sonra, bu dehşetli sindirim midelerini öylesine buz kesti ki, çıkarttıkları tek nefes bütün Kutup Denizi'ni bir anda dondurdu. Onlar yeryüzüne çıktıkları vakit, zira her iki ortam içinde de yaşarlar, sadece baldıran, kurtboğan, afyon ve adamotu ile beslenirler.

Bizim dünyamızda, arkalarından daima don getiren şu ayaz kuzey rüzgârlarının nereden ortaya çıktığına hayret edilir; ama

eğer vatandaşlarımız, bizim gibi, remoraların bu iklimde yaşadıklarını öğrenmiş olsalardı, onlar da bu rüzgârların, remoraların güneşin kendilerine yaklaşan sıcaklığını itmeye çalıştıkları nefeslerinden kaynaklandığını bileceklerdi.

Büyük İskender'i bu zehirli suyla zehirlediler işte, Büyük İskender'in bağırsaklarını taşlaştıran bu zehirli su aslında o hayvanların çişleriydi. Remora ayrıca soğuğun bütün özelliklerini son derece etkili olarak içerdiğinden, üstünden bir gemi geçerse, gemi soğuğa öyle bir yakalanır ki, yerinden kımıldayamaz olur İşte bu yüzden Kutbu keşfetmek için kuzeye vuranların yarısı katiyen geriye dönemediler, zaten bu denizde sayıları pek bol olan remoraların gemileri durdurmamaları bir mucize olurdu. İşte buzhayvanları böyledir.

Ama ateş-hayvanlara gelince, onlar yerde, Etna, Vezüv gibi yanan bitüm dağlarının altında ve Kızıl Burun'da yaşarlar. Buradakinin boynunda gördüğünüz bu sivilceler karaciğerinin iltihabından ileri gelir ve ...*"

Bundan sonra, dikkatimizi bu zorlu düelloya vermek için konuşmamızı kestik.

Salamandra gayet ateşli saldırıyordu, ama remora açık vermeden karşı koyuyordu. Birbirleriyle her çarpışmaları, etrafımızdaki dünyalarda, soğuk bir bulutun sıcak olanla karşılaştığında çıkan gök gürültüsünün tıpatıp benzeri bir ses çıkarıyordu.

Salamandra düşmanına öfkeyle her bakışında gözlerinden havayı adeta yakarak geçen bir kırmızı ışık çıkıyordu; hayvan uçarken kaynar yağ terleri döküyor ve kezzap işiyordu.

Remora ise toplu, ağır ve üstü buzlu pullarla kaplı köşeli bir vücuda sahipti. Geniş gözleri iki cam tabağı andırıyordu ve bakışları öylesine dondurucu bir ışık saçıyordu ki, vücuduma değdiği her yerin üstünde kışın ürpertisini hissediyordum. Elimi öne uzatmaya kalksam elim tırmıklanıyordu, hatta hayvanın etrafındaki hava onun şiddetiyle kar haline geliyor, toprak, adımlarının altında sertleşiyordu ve yerin üstünde yürüdüğümde yerdeki donma çatlaklarından remoranın yaptığı izleri sayabiliyordum.

* Bu cümle eksiktir.

Dövüşün başlangıcında, salamandra, ilk ateşinin kuvvetli gücüyle, remorayı terletmişti; ama bir süre sonra soğuyan bu ter, bütün ovayı o kadar kaygan ince bir buz tabakasıyla kapladı ki, salamandra, yere düşmeden remoraya ulaşamaz oldu. Filozof ve ben, hayvanın bu kadar çok yere düşüp kalkmasından yorulduğunu anladık, zira düşmanına çarptığında ortaya çıkan ve evvelce dehşet veren gök gürültüsü sesleri fırtına dinmeye başladığında çıkan boğuk seslere dönmüştü ve bu boğuk ses de, azar azar hafifleyerek, soğuk suya daldırılan kızgın bir demirin cızırdamasına dönüştü.

Remora, darbelerin artık kendisini çok sarsmadığını hissedince, kavganın sonuna geldiğini anladı ve bir köşesinin üstüne dikilip bütün ağırlığıyla kendini salamandranın midesinin üstüne büyük bir başarıyla bıraktı. Zavallı salamandranın ateşinin geri kalanı kalbinin içinde sıkışınca kalbi yarıldı ve doğada hiçbir şeyle mukayese edemeyeceğim kadar dehşetli bir patlama oldu.

Ateş-hayvan, buz-hayvanın savsak direnişi karşısında işte böyle öldü.

Bir süre sonra remora oradan çekilince, biz de savaş meydanına yaklaştık; ve ihtiyar, hayvanın üstünde yürüdüğü toprağı, yanıklara karşı bir koruyucu gibi ellerine sürdükten sonra Salamandranın cesedini ellerine aldı. "Bu hayvanın ölüsüyle" dedi, "mutfağımın ateşini yakacağım sadece, zira onu zincire astığımda, ocağa koyduğum her şeyi kaynatacak ve kızartacak. Gözlerine gelince, onları itinayla saklayacağım, zira ölümün gölgelerinden temizlendikten sonra, onları iki küçük güneş zannedeceksiniz. Bizim dünyanın eskileri bunu becermeyi çok iyi biliyorlardı; bunlar 'ateş lambası' denilen şeylerdi, ve sadece ünlü şahısların şatafatlı mezarlarının üstüne asılıyordu. Bizim zamane adamları bunlara, meşhur mezarların birkaçını kazarken onlarla karşılaştılar ama çizik bozuk zarlarının arkasında parladıklarını gördükleri bu ateşe ulaşmak isterlerken cahilliklerinden onları patlattı."

İhtiyar yürümeye devam ediyor, ben de anlattığı harikalara dikkat kesilmiş halde kendisini takip ediyordum. Bu arada dövüş konusunda, buz-hayvan hakkında aramızda geçen sohbeti unutmamam gerekli.

Bana, "Şimdiye kadar hiç remora görmüş olduğunuzu sanmıyorum," dedi, "zira bu balıklar artık su üstüne çıkmıyorlar; ayrıca kuzey okyanusunu katiyen terk etmiyorlar. Ama bir şekilde bunların soyundan geldikleri söylenebilecek bazı hayvanları kuşkusuz görmüş olmalısınız. Size, daha önce bu denizin kuzeye doğru uzandıkça, remoralarla dolu olduğunu ve onların da diğer balıklar gibi, yumurtalarını çamura bıraktıklarını söylemiştim. Yani bilmelisiniz ki, onların tüm bedenlerinin hulasası olan bu döller hayvanın bütün soğukluğunu öylesine etkili olarak içerir ki, eğer bir gemi üstlerine sürüklenirse, gemi onların, daha sonra kuş haline dönüşecek bir veya birkaç yavru solucanını çeker, ancak kanları sıcaklıktan yoksun olan bu yaratıklar kanatları bulunmalarına rağmen balık sınıfına dahil edilirler. Hatta onların soylarını iyi bilen Baş Papaz, Büyük Perhiz'de yenilmelerini yasaklamaz. Sizler buna 'deniz ördeği' dersiniz."

Kendisini takip etmekten başka bir amacım olmadan, ama bir insana rastlamaktan da son derece mutlu olarak, onu kaybetmekten korktuğum için gözlerimi üstünden ayırmadan hep arkasından yürüyordum. Bana dönerek, "Genç fani," dedi "(zira henüz sizin de benim gibi doğaya olan borcumuzu yerine getirmediğinizi görüyorum), sizi görür görmez, yüzünüzde, insanları tanımak için sizi heveslendiren ama ne olduğunu anlamadığım bir şeyle karşılaştım. Yanılmıyorsam, görünüşünüze göre, Paris doğumlu Fransız olmalısınız. Bu şehir, Avrupa'da başıma gelen onca talihsizliklerin sona erdiği yer oldu.

Benim adım Campanella, Kalabriya vatandaşıyım. Güneş'e geldiğimden beri zamanımı, bu büyük kürenin memleketlerindeki harikaları ziyaret etmek için geçirdim. Burası, dünyamız gibi, Krallıklara, Eyaletlere, Devletlere ve Prensliklere bölünmüştür. Böylece dört ayaklıların, kümes hayvanlarının, bitkilerin, taşların her birinin kendi ülkesi vardır. Her ne kadar bu ülkelerden bazıları, yabancı tür canlılara, özellikle kuşların ölesiye nefret ettikleri insanlara kesinlikle giriş izni vermezlerse de, ben, risk almadan her yerde dolaşabilirim, çünkü bir filozofun ruhunun parçaları, ona eziyet etmek için kullanılabilecek aletlere kıyasla daha hassas

örülmüştür. Salamandra kargaşası başladığı zaman kendimi ağaçlar ülkesinde buldum. Sizin de benim kadar iyi duymuş olduğunuz bu dehşetli şimşek gürültüleri beni, sizin de az sonra geldiğiniz, savaş meydanına sevk etti. Zaten artık Filozoflar Ülkesi'ne dönüyorum..." Ona, "Ne yani" dedim, "Güneş'te filozoflar da mı var?" Mübarek adam, "Var mı da nesi!" diyerek cevapladı, "elbette var, üstelik onlar Güneş'in asıl meskûnlarıdır ve hatta sizin Dünya'da çok meşhur olan, adları ağızlardan düşmeyen filozoflar bunlar. Yakında kendileriyle sohbet edebilirsiniz, elbette eğer beni takip edecek kadar cesursanız, zira onların şehrine üç günden önce zor varırım. Bu büyük dâhilerin buraya nasıl getirildiklerini hayal edebileceğinizi zannetmiyorum." "Elbette hayır," diye haykırdım; "zira bu güne kadar bir sürü insan gözleri kapalı olduğu için herhalde yolu bulamadıklarından mı? Yoksa ölümden sonra bir ruh sorgulayıcısının eline düşüyoruz da, o da yeteneğimize göre bize Güneş Vatandaşlığı hakkını veriyor veya reddediyor olduğu için mi?"

"Hiç de böyle değil," diyerek devam etti İhtiyar, "ruhlar bu ışık kütlesine bir benzerlik ilkesine göre gelip katılırlar, zira bu Dünya, çevredeki dünyalarda ölenlerin ruhlarından başka bir şeyden meydana gelmiş değildir, Merkür, Venüs, Yeryüzü, Mars, Jüpiter, Satürn de aynen böyledir.

Bu şekilde, bir bitki, bir hayvan veya bir insan son nefesini verir vermez, ruhları sönmeden kendi kürelerine yükselir, hatta mumun alevinin, ayaklarından tutan içyağına rağmen yukarı doğru uçtuğunu görürsünüz. Aslında, gün ışığının kaynağıyla birleşen bütün bu ruhlar, kendilerini engelleyen koca maddeden arınmış olarak, büyümekten, hissetmekten, düşünmekten çok daha asil görevler yüklenirler, zira onlar, bu büyük ve kusursuz canlı Güneş'in, kanını ve yaşamsal ruhlarını yaratmak için kullanılırlar. Ayrıca bu yüzden, imbikten geçip süzülmüş bu bir milyon ruhun sıcaklığına sahip, kendisininki de bir iksir olan Güneş'in, hayatın sırrını bilen, sizlerin Dünyalarınızın maddesine döllenme gücünü sağlayan, bedenlere var olduklarını hissettirmeyi ve son olarak da kendini gösteren ve her şeyi gösteren Güneş'in, size kıyasla çok daha mükemmel akıl yürüteceğinden katiyen şüphe duymamalısınız.

Şimdi size, filozofların ruhlarının neden diğer insanlarınkiler gibi Güneş'in kütlesine esastan tam olarak katılmadıklarını açıklayayım.

Bütün gezegenlerde, yani Güneş'in etrafında hareket eden küçük dünyalarda üç tür ruh düzeni bulunur.

En fazla kaba olanlar sadece Güneş'in tombulluğunu onarmaya yarar. Narinler ışınlarını takviye eder; ama filozoflarınkiler, sürgünlerinde hiçbir uygunsuzluğa karışmamış olarak, gündüz küresine yerleşmek üzere bütün halinde gelirler.

Böylece onların maddeleri, diğerlerininkiler gibi Güneş'in kütlesinin bütünleyici bir parçası olmaz, öyle ki kendilerini meydana getiren madde, yapısı bakımından o kadar doğru karışır ki, tıpkı altını, elması ve yıldızları meydana getiren, bütün parçaların en kuvvetli eriticiyle bile sıkılıklarının gevşetilemeyeceği maddede olduğu gibi, bir daha hiçbir şey, filozofların maddesini dağıtamaz.

Bundan dolayı, altın, elmas ve yıldızların öteki cisimlere göre çok daha değerli oldukları gibi, filozofların bu ruhları da öteki ruhlara göre daha saygındır, Güneş'teki Epikuros da vaktiyle yeryüzünde yaşayan aynı Epikuros'tur."

Bu büyük insanı dinlerken aldığım zevk, yolu bana kısaltıyordu, bilgilenmek amacıyla sık sık, özellikle bilimsel ve merak ettiğim konuları ele alıp fikrini rica ediyordum. Kuşkusuz, bu güne kadar onunki kadar büyük bir iyilik görmemiştim; zira ne olursa olsun, tözünün çevikliği sebebiyle, birkaç günde Filozoflar Krallığı'na tek başına geldikten sonra, beni bu geniş ıssızlıklara terk etmek yerine, benimle uzun zaman canını sıkmayı tercih etti.

Bununla birlikte acelesi vardı, zira hatırladığıma göre, kendisine bu büyük dünyanın bütün bölgelerini tanımadan niçin geri dönmeye kalktığını sormayı düşündüğümde, yeni gelmiş olan bir arkadaşını bir an önce görmek arzusunda olduğundan, gezisini kısa kesmeye mecbur kaldığını söyledi. Bu sohbetin ardından, bu arkadaşının zamanımızın ünlü filozofu Descartes olduğunu ve sadece onunla buluşmak için acele ettiğini anladım.

Kendisine onun Fizik'i hakkında ne düşündüğünü sorduğum zaman bana ayrıca, onu da, kâhinlerin sözlerini dinlerken göste-

rilen aynı saygıyla okumak gerektiğini söyledi. "Bu," diye ekledi, "doğal şeylerin bilimlerinin, diğer bilimlerdeki gibi, hiçbir şey ispatlamayarak zihnimizi meşgul eden aksiyomlara ihtiyaçları olmamasından değildir, ama fizik prensipleri son derece basit ve doğal oldukları kabul edildiği takdirde, gerçeğin bütün tezahürlerini daha uygun karşılayabilecek başka bir bilim yoktur."

Bu noktada onun sözünü kesmekten kendimi alamadım. "Ama," dedim, "bana göre bu filozof boşluğu her zaman reddetti ve bununla beraber her ne kadar Epikurosçu olsa da Epikuros'un prensiplerine bir prensip katmak şerefi için, yani atomlar konusunda, şeylerin başlangıcı kavramı için, Tanrı'nın maddeyi sayısız küçük kare parçalara böldüğü ve her birine zıt hareketler aktardığı, tamamen katı bir madde kaosu fikrini ortaya koydu. Böylece bu küp parçaların birbirlerine sürtünerek toza dönüşmesini ve her çeşit şekli almasını istedi. Ama bu kare parçaların açıları arasında boşluk bıraktıklarını kabul etmeksizin birbirlerinden ayrı döndüklerini nasıl hayal edebilir? Bu karolar mekânlar içinde hareket etmek için mecburen açılarından vazgeçmek durumuyla karşılaşmazlar mı? Dahası, dönmeye başlamadan önce belli bir yer işgal eden bu karolar, çember alan sınırları bir o kadar daha artmadan, daire gibi hareket edebilecekler miydi? Geometri bize bunun olamayacağını söylüyor: Dolayısıyla bu mekânın yarısı, onu dolduracak kadar atom bulunmadığından, mecburen boş kalacaktı."

Filozofum bana, Descartes'ın kendisinin de bize hak vereceği cevabını verdi, o aynı zamanda filozofluğu kadar iyilikçi olarak doğmuş olduğundan, onun terk ettiği dünyasında ölüm sürprizinin bırakmaya mecbur kıldığı yüzlerce şüphesini bu dünyada aydınlatacak fani bir insan bulmaktan kuşkusuz hayran kalacaktı. Ayrıca, aklımın zayıflığının yettiği kadarıyla incelediğim bu konulara kendi prensiplerine göre cevap vermekte büyük zorluk çekeceğini sanmıyordu; "Çünkü," diyordu, "bu büyük insanın eserleri o kadar bilgi dolu ve inceliklidir ki, onları anlamak için, gerçek ve usta bir filozof ruhu gerekir. Bu da, Güneş'te, ona saygı duymayacak bir filozof bulunamaz olması demektir; o kadar ki,

eğer alçak gönüllülüğü mani olmazsa, kimse ona birinci sırayı vermeyi reddetmez.

Yolun uzunluğunun size verebileceği zahmeti azaltmak için, bu büyük dâhinin, bu evrenin güzel ve muhteşem yapısına katkıda bulunduğu, kesinlikle çok açık ve hayran bırakan aydınlatması sayesinde herkes için tatminkâr görünen ilkelerini konuşacağız.

Bizim sağduyumuzun bittiğini söylediğini çok iyi hatırlıyorsunuz. Böylece madde sonsuza kadar bölünebilir olduğundan, bunun sağduyumuzun, ne anlayabileceği ne de hayal edebileceği bir şey ve hatta akıl erdirebileceğinin üstünde bir şey olduğundan kuşku duymamak lazımdır. Ama" dedi, "bu her ne kadar duyularla derhal apaçık anlaşılsa da bunun maddeden edindiğimiz bilgiden dolayı kaynaklandığını kafamızda kurmaktan geri kalmıyoruz ve zihnimizde kurduklarımız hakkında da kararımızı belirlemeye tereddüt etmemeliyiz. Aslında, ruhun, vücudu nasıl bir tarzla etkilediğini tahmin edebilir miyiz? Bununla birlikte bu gerçek ne inkâr edilebilir, ne de kuşkuyla kabul edilir; oysa boşluğa, bedene şu boyun eğme niteliğini atfetmenin büyük bir akıl almazlık olması yerine, ve bu mekân ki ikisi de sadece töze uygun bulunan bir alanın eklentileridir, hiçlik kavramının var olmak kavramıyla karıştırılacağı göz önüne alınır ve hiçbir şey üretemeyen, ne olursa olsun başka hiçbir şeyin yaratıcısı olamayan boşluğa nitelikler verilmesi, daha büyük bir akıl almazlık olurdu."

"Ama, zavallı fani" dedi Campanella, "bu fikir yürütmelerinin seni yorduğunu hissediyorum, şu mükemmel adamın dediği gibi, sen zihnini vücudunun kitlesiyle iyice temizlemeye zahmet etmeye asla kalkışmadığın ve onu çok fazla tembelleştirdiğin için, duygularının yardımı olmadan zihnin hiçbir görev yapmak istemiyor."

Kendisine hemen cevap yetiştirecektim ama kolumdan çekip harika güzellikte küçük bir vadiyi gösterdi. "İçine ineceğimiz şu küçük girintiyi görüyor musunuz?" dedi. "Onu çevreleyen tepelerin zirvesindeki ağaçlar, yoldan geçenleri gölgelerinin serinliğinde dinlenmeye davet etmek üzere sanki özellikle dikilmiş gibiler. İşte, Uyku Gölü'nün kaynağı bu tepeciklerden birinin dibinden başlar ve sadece Beş Pınarların suyundan meydana gelir. Zaten eğer Üç

Irmaklara karışmayarak ağırlığıyla onların sularına rehavet bastırmasaydı, dünyamızın hiçbir canlısı uyuyamayacaktı."

Bu güne kadar adından bahsedildiğini hiç duymadığım şu Üç Irmaklar hakkında kendisini sorgulamak için ne kadar sabırsızlandığımı anlatamam. Ama bana her şeyi göreceğim sözünü verince çok mutlu oldum. Biraz sonra vadiye ve neredeyse aynı anda bu büyük gölü çevreleyen halıya ulaştık.

"Aslında" dedi Campanella, "siz, ölmeden evvel bu Dünyanın bütün harikalarını görmekten çok mutlusunuz; sizin kürede oturanlar için, Güneş'in harikalarını kendisi öğrenecek birini buraya yollamak iyi bir şeydir, yoksa siz olmasaydınız, onlar lenduha bir cehalet tehlikesi içinde yaşamak ve yüzlerce hoş şeyi nereden geldiklerini bilmeden tatmak durumundaydılar. Zira Güneş'in sizin bütün küçük kürelerinize sağladığı cömertlikler tahmin bile edilemez olacaktı; bu vadi tek başına bütün evren sayesinde bir sürü güzellikler yayar, üstelik onlar olmaksızın yaşayamayacağınız gibi, neredeyse dünyaya bile gelemeyecektiniz. Bence bu kıtayı gördükten sonra Güneş'in babanız ve her şeyin yaratıcısı olduğunu kabul edersiniz artık. Bu beş derenin içine boşalması için sadece on beş veya on altı saat geçer ama bununla beraber oraya ulaştıkları zaman o kadar çok yorulmuş görünürler ki, ancak hareket edebilirler. Öte yandan bu yorgunluklarını değişik biçimlerde gösterirler, mesela görme deresi uyku gölüne yaklaştıkça daralır; işitme göle döküldüğü havzada kendini kaybeder, yolunu şaşırır ve çamurda kaybolur; koku alma horuldayan bir adama benzer şekilde bir mırıldanır gibi ses çıkarır; tat alma, aktığı yol boyunca tadını kaybederek tamamen yavanlaşır; dokunmaya gelince, vaktiyle bütün yoldaşlarına gayet gösterişli bir ev sahipliği yapmışken, evini gizleyecek kadar küçülür. Evini gölün ortasında yapmış olan Barış Nympha'sı, kendisi bakımından misafirlerini kollarını açarak kabul eder, onları kendi yatağında yatırır ve o kadar hoş tutar ki uyutmak için onları beşikte kendisi sallar. Bu geniş su bölgesiyle karışan dereler bir süre sonra, karşı kıyıda birdenbire, girerken bıraktıkları aynı adları çıkarken tekrar alan beş akarsu olarak görülür. Ama hareket etmeye en çok acelesi olanlar ve yola koyulmak için arkadaşlarını çekiştirenler,

işitme ve dokunmadır; zira diğer üçü, onların kendilerini uyandırmalarını bekler, tat ise özellikle daima ötekilerin arkasında kalır.

Uyku gölünün üstünü bir mağaranın kara kubbesi örter. Bir sürü kaplumbağa kıyılarında yavaş adımlarla dolaşır; binlerce Haşhaş çiçeği suya temas ederek, uyutma gücünü yansıtırlar; orada, elli fersah uzaklardan su içmeye gelmiş dağ sincapları bile görülür; dalgaların şırıltısı o kadar hoştur ki, çakıllara adeta belli bir makamla sürtünerek uyuklatıcı bir müzik bestelemeye gayret eder."

Bilge Campanella kuşkusuz orada başıma bir şeylerin gelebileceğini düşünmüş olmalı ki adımlarımı sıklaştırmamı tavsiye etti. Ona itaat etmiş oldum ama bu suyun güzellikleri aklımı başımdan öyle bir aldı ki şu son sözlerini duyacak kadar bile aklım kalmadı: "Uyuyun bakalım, uyuyun! Sizi bırakıyorum; esasen burada görülen rüyalar o kadar mükemmeldir ki, bunları birkaç gün gayet kolaylıkla hatırlayacaksınız. Bense burada görülmeye değer yerleri dolaştıktan sonra geri gelip size katılacağım." Bundan başka bir şey söylemedi sanıyorum veya uyuduğumdan gerisini işitemedim.

Filozofum beni uyandırmaya geldiğinde dünyanın en bilgi dolu ve en çok kurgulanmış rüyasının ortasındaydım, kendisi sözlerimi hiç kesmeyeceği bir zamanda bunun hikâyesini size anlatacağım; zira bunu bilmeniz bilhassa çok önemli, uykunun Güneş halkının duygularına el koyduğu sırada nasıl bir düşünce özgürlüğüyle davrandıklarını size anlatmak istiyorum. Ben kendi açımdan, bu gölün, duyguların karıştırdığı aklı tamamen temizleme özelliği olan bir hava yaydığını düşünüyorum, zira sizin düşüncenize sadece sizi geliştirmek ve eğitmek üzere bir şeyler sunuyor gibi geldi bana. İşte ben bu yüzden, adlarına "hayalperest" denilen ve bizim cahillerin alay ettikleri bu filozoflara dünyanın en büyük saygısını duyuyorum.

Gözlerimi adeta irkilerek açtım; bana sanki "Fani, bu kadar uyumak yeter!" dediğini işittim gibi geldi. "Sizin dünyanızda tahmin bile edilemeyecek ender bir şey görmek isterseniz hemen kalkınız. Buradan ayrıldığım bir saat boyunca, sizi rahatsız et-

memek için hep Uyku Gölü'nden çıkan Beş Pınarlar boyunca dolaştım. Onlara, her zaman ne kadar çok değer verdiğimden emin olabilirsiniz; beş duyunun adlarını taşırlar ve birbirlerinin çok yakınında akarlar. Görme Pınarı, çatal şeklinde bir boruya benzer, içinde toz halinde elmaslar, ortada beliren her şeyin görüntüsünü çalıp yeniden meydana getiren küçük aynalarla doludur; mecrası Vaşak krallığı etrafını dolanır. İşitme Pınarı da aynı şekilde çifttir; bir labirent gibi usulca kıvrılarak döner, ve yatağının en derin çukurluklarında, etrafta çınlayan her sesin yankılanması duyulur; oraya kulaklarını diktiklerini gördüklerim eğer tilkiler değil idiyseler korkunç yanılmış olacağım. Koku Alma Pınarı da öncekiler gibi görünür, tek bir tonozun altına gizlenmiş olan iki küçük mecraya bölünmüştür; her karşısına çıkan şeyin görünmez kısımlarını çıkarır, onlardan kendisine su yerine geçecek bin bir çeşit koku terkip eder; bu kaynağın kıyılarında burunlarını hassaslaştıran köpek sürüleri bulunur. Tat Alma Pınarı kesik kesik, genel olarak günde üç dört kere akar; bunun için büyük bir mercan kapağın kaldırılması ve onun altındaki bir sürü de fildişinden olanın açılması gerekir, onun suyu tükürüğü andırır. Ama beşinciye, Dokunma Pınarı'na gelince, bu su o kadar derin ve geniştir ki, uzantısı boyunca, bütün kardeşlerinin yataklarını çevreler ve yoğun suyu uzaklara kadar, hassas bitkilerin yemyeşil çayırlarına yayılır.

Bu arada, bütün bu pınarların esrarengiz kıvrıntılarına, saygıdan donmuş vaziyette hayran kaldığımı ve uzun uzun yürüdükten sonra kendimi bütün bu pınarların Üç Irmaklar'a döküldüğü yerde bulduğumu bilmelisiniz. Ama beni takip ediniz, bütün bu şeylerin düzenini kendiniz gördüğünüzde çok daha iyi anlayacaksınız."

Kanımca böylesine güçlü bir vaat beni uyandırmaya yetti. Ona kolumu uzattım ve onun daha önce yanlarından geçtiği beş ırmağın her birinin, kendi mecralarını sınırlayan setler boyunca aynı yoldan yürüdük.

Yaklaşık 200 metre sonra, Göl kadar parlak bir şey gözümüze çarptı. Bilge Campanella onu görür görmez bana, "Sonunda evlat,"

dedi, "limana geldik: Üç Irmaklar'ı gayet belirgin olarak görüyorum." Bu haber üstüne öyle heyecanla havaya fırladığımı hissettim ki, kartal olduğumu düşündüm. Yürümekten ziyade uçuyordum ve son derece açgözlü bir merakla, bir saatten az bir zamanda bütün etrafı koşarak dolandım ve refakatçimle birlikte ben, şimdi duyacaklarınızı fark ettik.

Üç büyük Irmak bu ateşli dünyanın parlak kırlarını sular. Birincisi ve en geniş olanı, Hafıza olarak isimlendirilir; ikincisi, daha dar ama daha derin olanı Hayalgücü; üçüncüsü, ötekilere göre daha küçük olanı ise Karar olarak adlandırılır.

Hafıza nehrinin kıyılarında, alakargaların, papağanların, saksağanların, sığırcıkların, ketenkuşlarının, ispinozların ve öteki türlerin öğrendikleri her şeyi usandırıcı bir patırtıyla, durmaksızın şakradıkları işitilir. Gece tek kelime etmezler, çünkü o vakitlerde bu sulu bölgenin yaydığı kalın buharı içmekle meşguldürler. Ama hasta mideleri bu suyu o kadar kötü hazmeder ki, onu kendi tözlerine dönüştürdüklerini zannederlerken, sabah olunca, sular ırmakta oldukları kadar saf olarak gagalarından yere damlar. Bu ırmağın suyu yapışkana benzer ve büyük bir gürültüyle akar; mağaralarında oluşan yankılar söylenen lafları bin defadan fazla tekrarlar ve suratları kadınlarınkine benzeyen birtakım canavarlar yaratırlar. Ayrıca onların arasında az çok bizim ukalaların kafalarını andıran, daha fazla sinirli, boynuzlu ve dik kafalı olanları da görülür. Bunlar sadece bağırmakla kalır, başkalarından duyduklarını anlatmakla yetinirler.

Hayalgücü Irmağı daha sakin akar; hafif ve parlak suyu her tarafından ışıldar. Bu ıslak bir kıvılcım seli gibi suya bakınca, uçuşurlarken sanki hiçbir düzeni gözetmiyorlar gibi hissedilir. Onu sonra daha dikkatli inceleyince, yatağında akan sıvının saf altın suyu, köpüğünün de talk yağı olduğunu kavradım. Beslediği balıklar, remoralar, sirenler ve salamandralardır, orada taşlı kum yerine Plinius'un sözünü ettiği çakıllar bulunur, arka yüzlerine dokunulursa beden ağırlaşır, belli yerlere takılırlarsa hafiflenilir. Ayrıca Lidya kralı Giges'in parmağına takınca kendine görünmezliği sağlayan yüzüğü yaptırdığı öteki taşları da fark ettim,

ama kumlarının arasında bilhassa büyük miktarda felsefe taşı parıldadığını gördüm. Kıyılarında sayısız meyve ağaçları, özellikle Muhammet'in cennette bulduklarından vardı; dallarında Anka kuşları kaynıyordu ve burada, Discordia'nın, ağaçtan kopartıp üç tanrıçanın ayaklarına attığı elmanın ağacını gördüm, Hesperid'lerin bahçelerinden alınan çeliklerle aşılanmışlardı. Bu iki geniş nehirden her biri, birbirlerinin içine geçmiş sonsuz sayıda kollara bölünmüşlerdi ve bir büyük Hafıza Irmağı bir küçük Muhayyile deresine yaklaşırsa onu hemen sönüştürüyordu, ama eğer aksine Muhayyile deresi daha geniş idiyse Hafıza Deresi'ni kurutuyordu. Zaten bu üç Nehir, ister kendi mecralarında, isterse kollarında olsunlar birisi hep ötekinin yanında yol alır, Hafıza'nın kuvvetli olduğu her yerde, Hayalgücü azalır ve birisi, ötekisinin zayıfladığı ölçüde büyür.

Oraların yakınında Karar Irmağı inanılmaz bir yavaşlıkta akar, mecrası derin, suyu da soğuk gibidir, ve bir şeyin üstüne yayılırsa, ıslatacağına kurutur. Yatağının çamurunda, uzun lifli köklerinin suyunu temizlediği Helleborus'lar açar. Suyunda yılanları besler, kıyılarını kaplayan yumuşak çimen üstünde binlerce fil istirahat eder. İkizleri gibi o da sonsuz küçük kollara ayrılır, ilerledikçe kalınlaşır, her ne kadar daima yol alsa da, ebediyen kendi içinde gider gelir.

Üç Irmaklar'ın sıvılarıyla bütün Güneş sulanır, bu sular bu büyük dünyada ölenlerin yakıcı atomlarını ıslatmaya yarar, ama bu konu daha uzun incelenmeye değer.

Güneş'teki canlıların hayatları çok uzundur, yedi veya sekiz bin yıl yaşarlar, ateşli mizaçlarının etkilediği aşırı akıl yürütmelerinden ve maddenin düzeninin bozulmasından dolayı sadece ecelleriyle ölürler. Zira doğa, bir bedendeki hasarın onarılmasının, yeniden yapılandırılmasından daha fazla zaman gerektireceğini hissettiğinde, onu eritmeye niyetlenir, öyle ki, canlı günden güne çürüyeceğine, kızıl küle benzeyen zerreler halinde yere dökülür.

Ölüm başa sadece böyle gelir. Son nefeslerini veren veya daha doğru söylemek gerekirse onun tözünü meydana getirmiş bulunan, küçük ateş maddeler sönerek, tesadüf onları Üç Irmaklar'ın

sıvısıyla sulayıncaya kadar bu yanan dünyanın kocaman maddesinin içinde kalırlar. İşte o zaman, bu akışkanlıkla hareketlenerek, suyun kendilerine aktardığı belirsiz bilgileri becerileriyle çarçabuk uygulamak üzere, uzun sıralar halinde birbirlerinin peşine bağlanıp bir ışıklı noktalar huzmesi halinde ışın gibi incelirler ve civardaki kürelere yayılırlar. Oralarda henüz sarılıp sarmalanmadan önce, Üç Irmaklar'ın, Üç Pınarlar'ın ve Göl'ün sularından edindikleri önsezi sayesinde bütün görevleri uygulayabilecek maddeyi uygun biçimde, becerebildikleri kadar kendileri düzenlerler. İşte bu yüzden, hasat vermek için kendilerini bitkilerin çekmesine müsaade ederler, bitkiler hissetmek için kendilerini hayvanlara otlattırırlar, hayvanlar da kendilerini insanların yemesine izin verip, tözlerinin insanlara geçmesiyle, Güneş ırmaklarının güçlerini hissettirdikleri üç melekenin, hafızanın, muhayyilenin ve kararın tamirine katkıda bulunur.

Böylece, atomlar bu Üç Irmaklar'ın sıvısıyla az veya çok sulanmalarına göre, canlılara da az veya çok Hafıza, Hayalgücü ve Karar aktarırlar; bu Üç Irmaklar da Beş Pınarlar'ın ve küçük Göl'ün sıvısından aldıkları miktara göre canlılara mükemmel veya kusurlu duygular aktarır, uyanık veya uyuşuk ruhlar yaratırlar.

Işte bu Üç Irmağın doğasına değinerek aşağı yukarı gözlemlediklerimiz bunlar. Her tarafta birbirinden ayrılmış küçük kollarına rastlanır; ama ana kollara gelince, onlar doğruca filozoflar eyaletine yönelir. Bu arada, caddeye çıkmak için akarsudan uzaklaşmadan büyük yola girdik. Yanımızda akan üç büyük ırmak hep gözümüzün önündeydi, ama Beş Pınarlar'a gelince, yukarıdan aşağıya bakınca onların çayırdaki kıvrımlarını görüyorduk. Bu yol, her ne kadar tenha da olsa pek hoştu, orada ruhu besleyen ve ihtirasları bastıran, hür ve narin bir hava teneffüs ediliyordu.

Beş altı günlük bir yolculuktan sonra, değişik ve zengin manzaraları seyrederek gözlerimize ziyafet çekerken, kulaklarımıza, inleyen bir hastanınki gibi bitkin bir ses ulaştı. Sesin geldiğini tahmin ettiğimiz yere doğru yaklaştık ve Hayalgücü Irmağı kıyısında, yere sırtüstü düşmüş halde çığlıklar atan bir ihtiyar bulduk. Gözlerim merhametten yaşardı, bu sefilin başına gelen

felaketten duyduğum üzüntü, beni bunun sebebini sormaya sevk etti. Campanella bana dönerek, "Bu adam," dedi, "can çekişmekte olan bir filozoftur. Zira bizler bir defadan fazla ölürüz ve sadece bu evrenin bir parçası olduğumuzdan, başka bir yerde hayat bulmak üzere biçim değiştiririz; bu hiç kötü bir şey değildir, varlığını mükemmelleştirmek ve sonsuz bir bilgiye ulaşmak için bir yoldur. Onun hastalığı, neredeyse bütün büyük insanları öldüren hastalıktır."

Bu anlattıkları hastayı daha dikkatli incelememe neden oldu ve daha ilk göz atışta, kafasının bir fıçı kadar büyük ve birçok yerinde delik olduğunu gördüm.

Campanella beni kolumdan çekiştirerek, "Ayrıca!" dedi, "Can çekişen filozofa yardım etmemizin kendisine hiçbir yararı dokunmayacak, üstelik onu endişelendirecektir. Boş ver, zaten hastalığının tedavisi yok. Kafasının şişmesinin nedeni, aklını çok fazla kullanmasıdır. Zira beyninin üç bölümünü dolduran imgeler çok küçücük olsalar bile maddi olduklarından çok sayıda olurlarsa büyük bir yer kaplayabilirler. Oysa, bildiğiniz gibi, bu filozof, imge üstüne imge yığmaktan beynini o kadar şişirdi ki onları artık içinde tutamayan beyni çatladı. Bu tarz ölüm büyük dâhilere mahsustur ve adına "fikir patlaması" denir.

Hep konuşarak yürüyorduk ve karşımıza çıkan şeyler bize sohbet malzemesi sağlıyordu. Bununla birlikte güneşin opak bölgelerinden çıkıp aydınlık tarafına geçmek istemiştim. Zira okuyucu, bütün kıtaların berrak olmadığını herhalde bilir. Bizim dünyalardakiler gibi loş olanlar vardır, ve oradan görülen güneş ışığı olmadığında hepsi karanlıklarla örtülü olacaklardı. Opak kısma girilince fark edilmeden öyle olunur, şeffaf taraflara yaklaşınca, bölgenin kuvvetli ışınları sayesinde bu kara loşluktan sıyrılındığı hissedilir.

Hatırladığım kadarıyla yanıp tutuştuğum bu arzu hakkında Campanella'ya Filozoflar Eyaleti'nin parlak mı yoksa loş mu olduğunu sordum. "Parlak olmaktan daha çok loştur," diye cevap verdi; "zira doğum yerimiz ve doğası itibariyle opak olan dünyamız ile aramızda hâlâ birçok çekici ilişki kurmuş olduğumuzdan,

bu kürenin çok aydınlık bölgelerine kendimizi alıştıramadık. Bununla beraber, arzunun büyük bir kuvvetiyle, canımız istediği zaman kendimizi şeffaf hale getirebiliriz ve hatta filozofların en büyük bölümü dilleriyle konuşmaz, ama düşüncelerini iletmek istedikleri zaman, hayallerinin atılımıyla, genelde düşüncelerini gizlemekte kullandıkları koyu bir duman çıkararak düşüncelerini faş ederler. Düşüncelerini karartarak örten dalak karartısını tekrar yerine oturttuklarında, bedenleri şeffaf olduğundan, beyinlerinde hatırladıkları, hayal ettikleri ve karar verdikleri şeyler; karaciğerlerinde ve kalplerinde, arzuladıkları ve çözüme kavuşturdukları şeyler göze görünür. Zira, bu küçük görüntüler, düşünebileceğimiz her şeyden daha zor fark edilebilir olsalar da, bu dünyada, en küçük fikirleri bile kolayca ayırt edebilecek aydınlık gözlere sahibiz.

Böylece bizlerden biri, bir dostuna ona duyduğu şefkati açıklamak isterse, kalbinin, sevdiği kişinin hafızasına onu sevenin imgesinin üstüne ışınlar yolladığı görülür. Aksine, ona kızgınlığını kanıtlamak isterse, kalbinin, nefret ettiği kişinin imgesi üstüne girdap halinde yakıcı kıvılcımlar fırlattığı ve mümkün mertebe geri çekildiği görülür. Aynı şekilde kendi kendine konuşurken, düşündüğü her şeyin imgesi açıkça şekle girerek ona bakan kişinin gözüne belirir, bu sözlü bir sohbet değildir ama bütün düşüncelerinin tablolar halinde sunulduğu bir hikâyedir."

Rehberim devam etmek istiyordu, ama bu güne kadar işitilmemiş bir olay onu bu arzusundan vazgeçirdi; öyle ki, birdenbire ayaklarımızın altında yerin karardığını ve ışınlarla aydınlanmış gökyüzünün tepemizin üstünde, sanki güneşle aramıza dört fersahlık bir tente gerilmiş gibi söndüğünü fark ettik.

Bu karışık durumda neler hayal ettiğimizi sizlere anlatmam zor görünüyor. Her çeşit korku, dünyanın sonunun gelmesi dahil, üstümüze saldırdı ve bu korkular yersiz de değildiler; zira güneşte geceyi görmek veya bulutlarla kararan hava, asla karşılaşılmayan bir mucizedir. Yine de her şey bu kadarla kalmadı, hemen sonra, hızla dönen bir makaranın keskin ve cırlak sesine benzer bir gürültü kulağımıza çarptı ve aynı anda ayaklarımızın dibine bir ka-

fesin düştüğünü gördük. Toprağın tozuna değmesiyle kapağı açıldı ve ortaya bir erkek ile bir kadın çıktı, çekip çıkardıkları çapayı bir kayanın köküne bağladılar. Bundan sonra bize doğru geldiklerini gördük. Kadın, erkeği tehdit ederek çekiştiriyor ve yönlendiriyordu. İyice yakınımıza geldiklerinde kadın biraz heyecanlı bir sesle: "Beyler" dedi, "burası Filozoflar Eyaleti değil mi?" Hayır, diye cevap verdim, ama yirmi dört saat içinde oraya varmayı tahmin ettiğimizi ve bana eşlik eden yaşlının da buradaki Krallığın başta gelen komutanlarından birisi olduğunu söyledim.

Kadıncağız sözünü Campanella'ya yönelterek, "Madem siz filozofsunuz," dedi, "daha uzaklara gitmeden önce size içimi dökmem lazım."

"Beni buralara getiren mevzuyu size birkaç kelimeyle anlatmam gerekirse, çocuklarımdan en küçük olanın katledilmesi konusunda dert yanmak olduğunu söylemem lazım; elinden tuttuğum bu gaddar, babası olmasına rağmen onu iki kere öldürdü." Bu konuşmasından çok tedirgin olduk, bundan dolayı kendisine, iki defa öldürülmüş bir çocuk diyerek neyi kastettiğini sordum. Kadın: "Bizim memleketteki" dedi, "aşk kanunlarından biri de, kocanın karısıyla mecburi olarak kaç defa sevişeceğini düzenleyen kanundur. Onun için, her akşam bütün hekimler mahallelerindeki her evi dolaşarak kocayla karısını ziyaret ettikten sonra, güçlü veya zayıf sıhhi durumlarına göre, o gece kaç defa sevişeceklerini tayin eder. Öyle ki, işte bu benimki için yedi tanede karar kılındı. Ama yattığımızda kendisine biraz böbürlenerek ettiğim birkaç sözden iğnelendiği için yatakta olduğumuz sürede katiyen yanıma yaklaşmadı. Ama, dertlilerin haklarını koruyan Tanrı, bu sefilin uykusunda, haksız yere benden esirgediği sevişmelerin hatıralarıyla gıdıklanarak bir insan kaybetmesine izin verdi. İşte size babasının bu çocuğu bu yüzden iki defa öldürdüğünü söyledim, olmasını engelleyerek onu hiç meydana getirmedi, işte birinci cinayeti. Hiç olmamasını sağladı, işte ikincisi. Sıradan bir katil hayatını aldığı birisinin artık var olmamasını sağlarken, hiç olmayanı nasıl öldüreceğini bilemezdi. Bizim yüksek yargıçlarımız adaleti sağlayacaklardı ama düzenbazım,

özür olarak, eğer benimle, (onu kızdırdığım için kızgın haliyle) sevişseydi, dünyaya kızgın bir adam getirmeye sebep olacağından korktuğunu söyledi.

Bu savunmadan huzursuz olan Senato, bize filozoflara başvurmamızı ve davamızı onların önünde savunmamızı emretti. Hareket etme emrini alır almaz, gördüğünüz şu büyük kuşun boynuna asılı bu kafese yerleştik ve ona bağladığımız bir makara sayesinde de yere inip havaya yükseliyoruz. Bizim ülkemizde bu kuşları daha küçüklüklerinden itibaren ehlileştiren ve faydalı işlerde kullanılmaları için eğiten özel kişiler vardır. Bu kuşları vahşi doğalarına rağmen uysallaştırmaya iten şey, neredeyse doymak bilmeyen mideleridir, ölen bütün hayvanların leşlerini kendilerine terk ederiz. Sonunda uyumak istediğimizde (zira bizi yoran abartılı uzun sevişmelerden sonra dinlenmeye ihtiyacımız oluyor), bu kuşların yirmi veya otuz kadarını iplerle birbirlerine bağlayarak açık alana salarız, onlar da geniş kanatlarıyla havalanarak, gökte ufuktan da geniş bir gece örtüsü sererler." Kadının konuşmasına dikkat kesilmiş ve bu kuşun kocaman cüssesine hayran kalmışken, bunu seyreden Campanella hemen:

"Hah, tamam," dedi, "bu, bizim dünyamızda Mandragora adasında ve bütün tropikal bölgede görülen ve adına Kondor denilen tüylü canavarlardan biridir, kanatlarıyla on arşın yer kaplar. Güneş buradaki hayvanları doğduklarında çok ısıtınca aşırı semirirler, Güneş Dünyası'nda müthiş büyük olmaları mümkündür."

Campanella kadına dönerek, "Bununla beraber" diye ekledi, "yolculuğunuzun sonunu muhakkak getirmeniz gerekiyor; zira cinsiyet geleneklerinin genel başkanlığı Sokrates'e verildi, sizi yargılamak ona düşer. Yine de bana hangi memleketten olduğunuzu bildirmenizi rica ediyorum, bu dünyaya geleli henüz üç dört yıl olduğu için çevreyi iyi tanımıyorum."

"Biz," diye cevap verdi kadın, "Sevgililer Krallığı'ndanız, bu büyük devlet bir taraftan Barış Cumhuriyeti'ne, öteki taraftan da Adiller Cumhuriyeti'ne sınırdaştır."

"Benim geldiğim ülkede, erkek çocuklar on altı yaşından itibaren Sevgi Çömezhanesi'ne bırakılır; burası şehrin neredeyse

dörtte birini işgal eden şatafatlı bir saraydır; kızlara gelince, onlar oraya on üçünde girerler. Her iki taraf da orada hazırlık yılını geçirir, bu sürede erkek çocuklar sadece kızların şefkatini hak etmek için, kızlar da erkeklerin arkadaşlığına layık olmak için gayret ederler. On iki ay sona erince, Tıp Fakültesi toplu olarak bu Sevgililer Semineri'ni ziyarete gider. Hekimler her birini teker teker elleyerek en mahrem yerlerine kadar muayene ederler, görüşlerine göre eşleştirirler ve sonra muayenede erkek kuvvetli ve uygun bulunursa, onu beğenen on, yirmi, otuz veya kırk kız kendisine, sevişsinler diye eş olarak verilir. Bununla birlikte damat, aynı anda ikisinden fazlasıyla yatamaz ve hamile kalanla da bu süre içinde sevişmesi yasaklanır. Çocukları olamadığı tespit edilen kızlar sadece hizmet ederler; iktidarsız erkekler de ancak iktidarsız kadınlarla cinsel beraberlik yaşayabilirler. Sonunda bir ailenin besleyemeyecekleri kadar çocukları olursa Devlet onlara bakar; ama bu duruma artık pek rastlanmıyor, çünkü şehirde bir kadın doğum yaptığı zaman, çocuğun niteliğine göre, Tasarruf Sandığı eğitim giderleri karşılığı olarak yıllık bir ödeme yapar ve bunu devletin haznedarları belirli bir günde babanın evine kendileri götürürler. Ama daha çok şey öğrenmek isterseniz bizim sepete giriniz, dördümüzü de alır. Madem aynı yola gidiyoruz, çene çalarak yolculuğu kısaltmış oluruz."

Campanella teklifi kabul etti. Ben de, yorgunluktan kurtulmak için çok keyiflendim ve Campanella'ya uydum ama çapayı kaldırmak üzere onlara yardıma gelince, onu taşıyacak kalın bir halat yerine saç kadar ince bir ipek iplik gördüğümde iyice hayretler içinde kaldım. Campanella'ya, bu çapa gibi ağır bir kütlenin nasıl olur da bu kadar narin bir şeyi kopartmadığını sordum. Bu mübarek insan bana, bu ipin her yerinin tam bir eşitlikle örülmüş olduğu için herhangi bir yerinden kopması için sebep olmadığını söyledi. Hepimiz birlikte sepete doluştuk, sonra da kuşun gırtlağına kadar makarayla çıktık ve boynuna çıngırak gibi asıldık kaldık. Makara sonuna gelince kafesimizin, kuşun en hafif tüylerinden birine, aslında yine de başparmak kalınlığındaki tüyüne bağlı olduğu kabloyu durdurduk ve kadın kuşa hareket işaretini verin-

ce dehşetli bir hızla gökyüzünü yararak harekete geçtik. Kondor, sahibesinin arzularına göre gem gibi kullandığı sesine uyarak hızlanıp yavaşlıyordu. Henüz iki yüz fersah gitmeden, sol tarafımızda bizim canlı şemsiyemizin kendi altında yarattığına benzer bir gece gördük. Kadına bunun ne olduğu hakkındaki düşüncesini sorduk: "Bu" dedi, "yargılanmak için bizi yolladıkları memlekete giden başka bir zanlı; kuşkusuz onun kuşu bizimkinden daha kuvvetli veya biz yolda fazla eğlendik, zira o da benimle hareket etmişti." Ona, bu bahtsızın hangi suçla itham edildiğini sordum: "O sadece itham edilmekle kalmadı," diye cevap verdi, "ölümden endişe etmemeye ikna edildiği için ölüme mahkûm edildi." "Ne yani," dedi Campanella, "sizin ülkenizin yasaları ölümden endişe etmeyi mi emrediyor? Kadın, "evet" diye cevap verdi, "yasalar bunu bilgeler okuluna gidenler haricinde herkese yasaklar, zira bizim yargıçlar, edindikleri çok acı tecrübeler sonunda, hayatını kaybetmekten kaygı duymayanların, herkesin hayatını yok etmeye muktedir olduklarını kanaat getirmişlerdir."

Bunlardan sonra gelen birkaç laftan sonra, Campanella onun memleketinin âdetleri hakkında daha fazla bilgi edinmek istedi. Kadına Sevgililer Krallığı'nın kanunları ve törelerinin nasıl olduklarını sordu. Ama kadın kendisi orada doğmadığı için bunları yarım yamalak bildiğini ve eksik bilgi vermekten çekindiği için, özür dileyerek, konuşmak istemediğini söyledi. "Aslında," diyerek devam etti, "ben ve benden önceki bütün ailem Hakikat Krallığı doğumluyuz. Annem beni orada doğurdu ve başka da çocuğu olmadı. Beni, on üç yaşıma kadar orada yetiştirdi, sonra da Kral, anneme, hekimlerin görüşleri doğrultusunda, beni şimdi geri geldiğim Sevgililer Krallığı'na götürmesini emretti. Orada, Aşk Sarayı'nda aldığım, bizim memlekettekine göre daha neşeli ve esnek eğitim beni annemden daha verimli kıldı. Annem beni oradan aldıktan sonra bu Eğlence Evi'ne yerleştirdi."

"Onların âdetlerine alışmakta önce çok zorlandım: İlkin bana çok sert gibi göründüler; zira bildiğiniz gibi sütle birlikte emdiğimiz fikirler bize daima en doğru olanlar gibi görünürler, ben ise doğum yerimden, Hakikat Krallığı'ndan henüz yeni gelmiştim.

Bu Sevgililer Milleti'nin bizimkine göre daha yumuşak ve hoşgörülü yaşadığını iyice fark etmemiş olmadım değil. Zira herkes görünüşümün tehlikeli derecede yaraladığını, bakışlarımın öldürdüğünü, gözlerimden fışkıran alevlerin kalpleri kavurduğunu ilan edip dururken, herkesin ve özellikle delikanlıların iyilikseverlikleri o kadar fazlaydı ki, onlara yaptığım kötülüklerin intikamını alacaklarına, beni okşuyor, öpüyor ve kollarına, kucaklarına alıyorlardı. Ben bile yarattığım kargaşalardan dolayı kendime kızdım ve bu kadar sevecenlikten etkilenmiş olarak onlara burayı terk etme kararını aldığımı açıkladım. Hep bir ağızdan, 'Hayda! Sizi nasıl kurtarabiliriz?' diyerek haykırdılar, boynuma sarıldılar, ellerimden öptüler: Birisi, 'Eviniz her yanı suyla çevrilmiş, ve tehlike o kadar büyük görünüyor ki' dedi, 'eğer kesinlikle bir mucize meydana gelmezse, siz ve ben boğulmuş oluruz.'"

"Ne yani!" diyerek masalcı kadınımızın sözünü kestim, "Sevgililer Memleketi su taşkınlarına mı maruzdur?"

"Gerçeği söylemek gerekirse" diye cevap verdi, "sevgililerimden biri (bu adam beni çok sevdiği için hiç aldatmak istemedi), benim burayı terk etmemin üzüntüsünden deryalar kadar gözyaşı dökeceğini yazdı. Gördüğüm başka birisi üç günden beri gözbebeklerinden bir gözyaşı kaynağı damıttığına yemin etti; ve ben onların aşkı adına beni gördükleri meşum saati lanetlerken, kendisini benim sayısız esirlerimden sayan bir başkası da, kalktı bana, geçen gece döktüğü gözyaşlarının tufan olduğunu bildirdi. Eğer, adamın birinin habercisi gelip, efendisinin söylediğine göre, kalbinin ateşinin bu tufanı kuruttuğunun teminatını vermeseydi, bu kadar bedbahtlığın sebebi olmamak için bu dünyadan çekip gidecektim. Bu duruma göre, Sevgililer Krallığı'nın iyice sulak olduğunu düşünebilirsiniz, zira orada âşıkların gözlerinden dereler, pınarlar ve seller akmazsa bu sadece yarım yamalak ağlamak sayılır.

"Bana ulaşacak bu sulardan hangi makineyle kurtulacağımın tasasındaydım, ama adına Kıskanç denilen âşıklarımdan biri bana kalbimi söküp sandalmış gibi ona binmemi tavsiye etti; aslında

kayıp düşerim diye tasalanmamalıymışım, zira orada birçok kişi varmış. Çok hafif olması dolayısıyla dibi boylarım diye de çekinmememi söyledi. Bütün endişe edeceğim, böyle bir teknenin maddesinin ateşe yatkın bulunmasından dolayı alev alması olabilirdi, dolayısıyla onun gözyaşlarının denizinde yola çıkabilirdim, aşkından gözünü kapatan bağı da yelken olarak kullanabilirdim; iç çekişlerinin yarattığı rüzgâr da, rakiplerinin fırtınalarına rağmen, beni güvenli limana götürebilirdi.

Uzun zaman, bu teşebbüsü nasıl tatbik edeceğimi hayal ettim. Cinsiyetimin doğal çekingenliği buna cesaret etmemi engelliyordu. Ama sonuçta, bu şey mümkün olmasaydı, bir erkeğin ve hatta bir erkek âşığın kadın sevgilisine bunu tavsiye edecek kadar aptal olamayacağı düşüncesi, bana cesaret verdi.

Bir bıçak kavradım, göğsümü yardım; yaramın içine ellerimi sokup kalbimi sökmek için ararken, beni seven genç bir adam çıkageldi. Karşı koymama rağmen elimden bıçağı aldı, sonra bana, niçin böyle yaptığımı sordu. Kendisine hikâyemi anlattım, ama bir çeyrek saat sonra Kıskanç'ı adalete teslim ettiğini işitince şaştım kaldım. Bununla beraber yargıçlar, belki bu hadiseden çekindiklerinden, bu davayı Adiller Krallığı Meclisi'ne gönderdiler. Orada, ömür boyu sürgüne mahkûm edilmesi dışında, son günlerini esir olarak Hakikat Devleti'nde geçirmesine ve onun soyundan gelecek olanların kendinden sonra dördüncü nesle kadar Âşıklar Eyaleti'ne ayak basmalarının yasaklanmasına karar verildi; hatta kendisine bir daha abartma sanatına başvururşa idam edileceği bildirildi.

O günden sonra, hayatımı kurtaran bu delikanlıya büyük bir şefkat duydum; gerek bu güzel yardımından, gerekse bana verdiği şevkli hizmetten sonra, onun ve benim çömezliğim sona erdikten sonra, benden karılarından birisi olmamı istediğinde, kendisini katiyen reddetmedim.

Birlikte her zaman güzel yaşadık, yaşamaya da devam edecektik, ancak size anlattığım gibi, bunu, çocuklarımdan birini iki defa öldürünceye kadar sürdürdük, işte şimdi de intikamımın alınmasını dilemek için Filozoflar Krallığı'na gidiyorum."

Bu adamcağızın büyük sessizliği Campanella ile beni hayretler içinde bırakmıştı; bu kadar derin bir ketumluğun çok derin bir üzüntüden kaynaklandığı kanaatine vardığımdan onu teselli etmek istedim, ama karısı beni engelledi. "Onun ağzını kilitleyen," dedi, "üzüntüsünün aşırılığı değil, adalet karşısına çağrılan bütün suçluların, hâkimlerin dışındakilerle konuşmalarını bizim yasalarımızın yasaklamasıdır."

Bu sohbet sırasında kuş hâlâ yoluna devam ediyordu. Campanella'nın neşeli ve coşkulu bir çehreyle haykırdığını duyduğumda çok şaşırdım: "Hoş geldiniz, bütün dostlarımın en kıymetlisi! Bizim muhterem, Descartes'ın önünde, haydi beyler haydi" diyerek devam etti, "haydi Efendiler, inelim, işte geliyor, buradan sadece üç fersah ötede." Bana gelince bu çıkışa çok şaştım; zira hiç haberini almadığımız bir kişinin geldiğini nasıl bildiğini anlayamıyordum. "Kuşkusuz" dedim, "onu az önce rüyanızda gördünüz." "Eğer" dedi, "gündüzün aydınlığında gözünüzün gördüğü gibi, ruhunuzun da o kadar kesinlikle gördüğüne rüya derseniz, ben de bunu kabul ederim." "Ama" diye haykırdım, "bizim Yeryüzü Dünyamız'dan ayrıldığınızdan beri hiç görmediğiniz Descartes'ın, onu hayal ettiğiniz için buradan üç fersah uzakta olduğunu zannetmek bir rüya değil midir?"

Son kelime dilimin ucundayken Descartes'ın geldiğini gördük. Campanella hemen onu kucaklamaya koştu. Uzun zaman konuştular; ama ben, Campanella'nın tahmin etmekteki sırrını keşfetmek için yanıp tutuşurken, onların karşılıklı iltifatlı konuşmalarına dikkat edemedim. Tutkumu yüzümden okuyan bu filozof, bunu dostuna anlattı ve kendisinden beni selamlamasını rica etti. Descartes bir gülümsemeyle cevap verdi ve benim bilge Hocam şunları anlattı: "O, bütün cisimlerden dışarıya imgeler üfler, yani havada uçuşan maddi imgeleri havaya yayar. Öyle ki, bu imgeler, kıpır kıpır hareketlerine rağmen, ifade ettikleri nesnenin şeklini, rengini ve bütün diğer özelliklerini daima korur. Ama bunlar çok hassas ve ince olduklarından organlarımızın içinden, orada hiçbir his yaratmadan geçip doğruca ruha gider, orada tözlerinin narinliği sebebiyle kaydolup duyguların hissedemediği çok

uzaklardaki şeyleri böylece ruha gösterirler. Bu, burada sıradan bir haldir, ruhun, senin dünyandaki gibi, kaba bir maddeden oluşmuş bedene tabi olduğu bir durum değildir. Sana bunun nasıl olduğunu, karşılıklı ateşli konuşma şevkimizi yerine getirecek boş zaman bulduğumuz zaman söyleyeceğiz, zira sen son bir lütfu kesinlikle hak ediyorsun.

SON

Mustafa Emin Demirkan 1936 yılında doğdu. Galatasaray Lisesi'ni 1955 yılında bitirdi. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Heykel bölümüne bir yıl devam ettikten sonra, Mimarlık bölümünden 1961 yılında yüksek mimar olarak mezun oldu. Kariyerine aynı kurumda öğretim üyesi olarak devam etti, Mimarlık ve İç Mimarlık bölümlerinde tasarım, yapı, ince yapı ve mobilya tasarımı dersleri verdi ve aynı konularda mesleki uygulamalar gerçekleştirdi. Mimar Sinan Üniversitesi'nden emekli olduktan sonra eğitim alanındaki çalışmalarını aynı kurumda ve vakıf üniversitelerinde sürdüren Profesör Demirkan, bu dönemde tasarım derslerine ek olarak, seçmelik ve yüksek lisans ders programlarında Mimarlıkta Utopya, İç Mimarlık ve Tasarım Tarihi, Semiotik ve Görsel Semiotik derslerini de üstlendi. Utopya tarihinde ilk defa hareketli konutlar ve kuleler yerleşimini öngören Cyrano de Bergerac'ın, 17. yüzyıl ortalarında yazdığı ve Edmond Rostand'a ilham kaynağı olan *Ay Devletleri ve İmparatorlukları* adlı, mizah eğilimli utopya ve materyalist felsefe içerikli bilimkurgu romanını 2010 yılında, *Güneş Devletleri ve İmparatorlukları* adındaki ikinci bölümünü de 2013 yılında Fransızcadan Türkçeye çevirdi.